

01-06-2025

Soldatens ideologi og begær – At ville dø for *den store Anden*

En filosofisk forståelse af det at være (og blive og have været) soldat

Mikkel Barbré Ladefoged Lyngsø

Studienummer: 20230891

- Anslag inkl. Mellemrum: 191.884 (79,9 normalsider á 2400 tegn inkl. mellemrum)
- Eksamen - Speciale
- 10. Semester
- Anvendt Filosofi
- Aalborg Universitet

English Summary

Title: The Soldier's Ideology and Desire – On the Will to Die for *the Big Other*

Author: Mikkel Barbré Ladefoged Lyngsø

Applied Philosophy, Aalborg University (2025)

This thesis investigates how subjectivity is constituted within the Danish military through ideological structures that operate not merely at the level of discourse or belief, but through unconscious formations, libidinal investment, and the subject's relation to symbolic authority. It explores how the figure of the soldier becomes desirable – not simply as a professional identity, but as a position of symbolic and affective consistency, sustained by fantasy, enjoyment (*jouissance*), and the structural logic of sacrifice.

The central research question is:

“How is subjectivity constituted in a Danish military context through concrete ideological mechanisms – with particular focus on the unconscious, libidinal dimensions of the subjectification process?”

The theoretical framework is grounded in Slavoj Žižek's Lacanian theory of ideology, in which ideology functions through fantasy and enjoyment rather than through explicit belief. The methodological approach is what is here termed *wild analysis* – an interpretive and symptom-oriented reading practice, inspired by Lacanian psychoanalysis and Žižek's dialectical materialism, which treats cultural and institutional materials as formations that betray the unconscious logic of ideology. The empirical material includes recruitment campaigns, military handbooks, defence media, and cultural texts.

A central finding is that military subjectivity is not produced linearly, but retroactively: moments of apparent initiation (such as the shooting range) are interpreted as ideological quilting points (*points de capiton*) that retroactively confer consistency and necessity on the subject's prior trajectory. The subject is thereby interpellated as having always already been a soldier.

The thesis further examines how collective structures, rituals, and symbolic ideals organise desire. This includes an analysis of military humour as an ideological symptom: a site where obscene enjoyment and symbolic authority converge. The gendered dimension of this structure is critically

addressed, showing how the female body functions as a structurally disruptive and hyper-visible element within a masculine symbolic field, and how gender mediates access to visibility and symbolic recognition.

The thesis argues that violence in the military is not only legitimated ideologically, but libidinally invested with enjoyment: acts of obedience, endurance, and even violence in itself can be accompanied by an unconscious imperative to enjoy. This imperative is not reducible to sadism or aggression but is structurally inscribed in the moral and symbolic economy of military life.

In its final part, the thesis turns to the figure of the postmilitary subject. It analyses how the symbolic structure that sustained military subjectivity may persist beyond formal institutional belonging, and how its collapse can precipitate subjective destitution – a confrontation with the void of the symbolic order that previously conferred meaning, identity, and place. This moment, while often experienced as loss or crisis, also opens a space for confronting the ideological structure itself, and for a reconfiguration of the subject's relation to authority, enjoyment, and desire.

Rather than offering normative or policy-oriented conclusions, the thesis provides a conceptual contribution to the understanding of military ideology as a libidinally and symbolically mediated structure. It shows how subjectivity is bound not only by discourse or command, but through fantasy, retroactive necessity, and the affective economy of enjoyment – precisely where meaning is most unstable.

1. Indledning	1
1.1. Fra nydelse til erkendelse – og tilbage igen	1
1.2. Erfaringens drivkraft og det begærede blik	1
1.3. Spørgsmålet, der må stilles.....	2
1.3.1. Struktur og forskningsspørgsmål	3
2. Metode & struktur	3
2.1. At læse det, der unddrager sig	3
2.2. Vild analyse som affektiv, psykoanalytisk og ideologikritisk metode.....	4
2.2.1. Baggrunden for vild analyse	4
2.2.2. Affekt, begær og symptomet som analyseredskaber	5
2.2.3. Vild analyse som metodisk nødvendighed	5
2.3. Materiale: Symptomatiske brændpunkter	6
2.4. Fravalg og afgrænsning	6
2.5. Specialets strukturelle bevægelse	7
2.6. Affektiv positionering og analytisk implikation	8
2.7. En analogi over specialet.....	8
3. Žižeks ideologikritik – en nødvendig klargøring.....	9
3.1. Žižeks projekt	10
3.2. Det splittede subjekt	11
3.3. Den Store Anden	12
3.4. Fantasmer: Subjektets affektive ideologiske scene	13
3.5. Nydelsens paradoks: Fornægtelse som ideologisk binding.....	15
3.6. Symptomet som ideologisk brudflade: Når det slår sprækker	15
4. Analyse – Subjektets konstitution i ideologiens nydelsesstruktur	16
4.1. Den første dag som soldat: Den retroaktive struktur, som analysen kredser om	16
4.1.1. At blive nogen før man vælger det: Subjektets præ-indskrivning i det symbolske.....	17
4.1.2. Fra figur til fiksering: Soldatens ideologiske indskrivning og begærets strukturering	19
4.1.2.1. Den Store Anden – tiltale, struktur og symbolsk begær	19
4.1.2.2. Ideal ego og ego ideal – spejlstrukturer og vurderende blik	20
4.1.2.3. Mellem tiltale og spejling – selvovervågningens affektive spænding	20

4.1.3. Fantasme og det billedlige kald fra den Store Anden.....	20
4.1.4. Når fantasmen bryder sammen – det Reelles mulighed og subjektiv destitution.....	22
4.1.5. Begærets kald – hvorfor nogle vælger at blive soldat	23
4.1.6. Fantasier om soldaten: Ideologisk figur og kulturel tiltrækning	25
4.1.7. På vej mod skydebanen: Subjektets ideologiske investerings retroaktive fiksering	26
4.2. At blive soldat – Skydebanen som <i>ideologisk quiltningspunkt</i>	27
4.2.1 Den retroaktive konstitution: Subjektet som allerede-værende-soldat.....	28
4.2.2 Kulturens skydebane: Interpassiv nydelse og ideologisk fiksering.....	29
4.2.3. Grænseerfaring og det Reelle: Subjektets møde med den symbolske brist.....	29
4.2.3.1. Reorganisering af den symbolske ramme	30
4.2.4 Fra nydelsens højdepunkt til subjektets tomhed – og tilvalget af sin egen død	30
4.2.5. Afslutningen som begyndelse: Skydebanedagen og fantasmatisk nødvendighed.....	33
4.3. Ideologisk investering og den libidinale struktur i militære praksisser.....	34
4.3.1 Kollektivet som nydelsens ramme: Subjektets selvophævelse i fællesskabet.....	34
4.3.1.1 Populærkulturelle fantasmer og det militære fællesskab	34
4.3.1.1.1. Fællesskabet som ideologisk scene for subjektivering	35
4.3.1.1.2. Populærkulturens iscenesættelse af fællesskabet som ideologisk fantasme	35
4.3.1.2. At blive kaldt ind i fællesskabet – ideologisk fantasi og begær i hvervekampagner	37
4.3.1.3. At blive nogen i fællesskabets blik – Symbolsk identitet i Soldatens Håndbog.....	38
4.3.1.4. Når fantasmen møder det Reelle: Kasernen som overgangsrum	39
4.3.1.5. Fællesskabets ideologiske grænse.....	41
4.3.2 Humor som ideologisk symptom.....	42
4.3.2.1. Fra funktionel funktion til ideologisk symptom: humoren som formationsfigur	43
4.3.2.2 Humorempi – Autoriseret og performativ komik i militær kontekst.....	44
4.3.2.3. Når vold bliver nydelse: Militærhumor, fantasmer og begærstruktur.....	45
4.3.2.4 Magtens jouissance: autoritetens obskøne nydelse	46
4.3.2.5 Humorens kønnede begærstruktur: Latter som ideologisk scene	47

4.3.2.6. At ville æde sig selv: Nydelsen ved at stoppe med at føle.....	49
4.3.2.7. Ironisk afstand som ideologisk tilslutning	50
4.3.3. Ideologiens kønnede asymmetri: Kvindekroppen som forstyrrende element	51
4.3.3.1. De velmenende gode råd.....	52
4.3.3.2. Fallisk orden og ideologisk nydelse: Kvindekroppen som symptom på militærets kønnede struktur.....	53
4.3.3.3. Begærets disciplinering og soldatens selvforståelse – Pligt, skyld og skam som sammenvirkende affektive strukturer.....	55
4.3.3.4. Når kroppen ikke passer: Kvindens begær og den militære fantasmatiske orden	56
4.3.3.5. Intern differentiering og kvindelig subjektivering under det militære fantasme	57
4.3.3.6. Kvindekroppens behandling som symptom på militærets strukturelle misogyni	57
4.3.4. At ville vold: jouissance, subjektivering og den militære ideologis begærsstruktur ...	57
4.3.4.1. Eufori efter drab – forskydninger i dansk militærpraksis	59
4.4. Den postmilitære eksistens som ideologisk rest	61
4.4.1. Restsubjektets gentagelse: Fra ideologisk inversion til affektiv parallakse	61
4.4.2. Voldsparathed og moralsk skade: <i>Ideologisk rest og affektiv symptomstruktur</i>	66
4.4.3. Fællesskabets opløsning og subjektets destitution	68
4.4.5. Postmilitær resttilstand og subjektets mulige fastlåsning.....	69
5. Konklusion	70
6. Perspektivering: Når analysen ikke rækker: Filosofiens mulighed hinsides det militære fantasme.....	71
6.1 Et spørgsmål om begær og gennemsigtighed.....	71
6.2 Filosofiens rolle og veje videre	71
7. Litteraturlistet	73

1. Indledning

1.1. Fra nydelse til erkendelse – og tilbage igen

Da jeg var ung, nød jeg virkelig at være soldat. Senere – da jeg havde været soldat i mange år – morede jeg mig kosteligt over, hvordan de unge soldater fortsat kunne finde nydelse i den samme militære praksis, som jeg selv havde nydt. Jeg grinede og rystede på hovedet af deres naivitet. Men jeg var stadig soldat! Det, jeg dengang oplevede som en personlig transformation, en bevægelse fra naivitet til erkendelse, forstår jeg i dag anderledes: som en ideologisk, illusorisk differentiering. Både den unge og den gamle soldat er skikkelser, indlejret i den samme *fantasmatiske* struktur – en slags ubevidst scenografi for begær og identifikation, der fastholder soldaten i en bestemt selvforståelse. Begge er de villige til at dø for noget – måske ønsker de det ligefrem.¹

1.2. Erfaringens drivkraft og det begærede blik

Motivationen for specialets undersøgelse er på en gang personlig, eksistentiel og teoretisk. Den udspringer proto-idemæssigt af en dobbelt-erfaring. Jeg har selv været soldat og har siden forsøgt at forstå, hvad det egentlig vil sige. Jeg har båret uniformen, oplevet fællesskabet, grinet og mærket intensiteten i den militære *ideologi*. Men jeg har også mærket forskydningerne: den ubehagelige fornemmelse af, at mine valg måske ikke var så frie, som de syntes. Som om noget forblev utilgængeligt for min forståelse. Denne dobbelthed placerer mig et sted, hvor neutralitet ikke er mulig – og måske heller ikke ønskelig. Jeg vælger derfor at blive *partisan*²: at stå ved min affektive og analytiske implikation. Tro på, at sand erkendelse kræver, at man tager parti. Vedkender mig, et heller ikke det akademiske *begær* er ikke uskyldigt (Zupančič 2023, s. 17)

Jeg bruger min erfaring som affektivt og analytisk afsæt, ikke som empiri.³ Målet er at belyse, hvordan militær subjektivering virker som en almen mekanisme, der ikke kan reduceres til individuelle beslutninger. Jeg vil skrive om det, soldater ikke taler om, og som måske slet ikke lader

---

¹ Når der her og i det følgende benyttes begreberne *fantasmisk*, *ideologi* og *forskydninger*, refereres der til en psykoanalytisk begrebsramme – hvor subjektivitet ikke forstås som noget givet eller autentisk, men som noget, der dannes i spændingen mellem *begær*, sprog og sociale strukturer. Disse begreber vil blive udfoldet mere systematisk i det teoretiske afsnit og i de første afsnit af analysen. Når de bruges her, er det, fordi de er nødvendige at nævne, for at læseren kan begribe, hvordan det overhovedet – senere i specialet – kommer til at give mening at tale om *nydelse* i underkastelse.

² Begrebet stammer fra Zupančič og betegner den, der tager den subjektive konsekvens af sin position – og insisterer på sandheden som forpligtelse (Zupančič, 2017, s. 13).

³ I praksis vil det sige, at egne erfaringen ikke behandles som en sandhedsproducerende kilde, men snarere som en affektiv resonansflade, hvorigennem det netop bliver muligt at foretage en symptomatisk læsning af militære strukturer – med blik for det, der virker, men ikke artikuleres eller italesættes.

sig sige. Mit begær driver mig mod at forstå de strukturer, der former soldatens begær, skyld og nydelse – og som gør det muligt at ville dø for noget, man ikke kan sætte ord på. Og måske endda nyde det.⁴

Det, jeg således vil forsøge, er at bedrive en analyse, der både vil vide og ville vide; en analyse, der er drevet af nysgerrighed, men også af subjektiv indignation, uro, fortvivlelse og håb.

1.3. Spørgsmålet, der må stilles

I en tid, hvor militære interventioner, nationale sikkerhedsdiskurser og identitetspolitiske spændinger fylder i den offentlige debat, forekommer det afgørende at stille skarpt på den subjektive dimension af militæret. Ikke hvad soldaten gør, men hvad soldaten er – og hvorfor, og hvordan, soldaten må blive dette. Mens meget forskning fokuserer på organisatoriske, sociologiske eller politiske aspekter af det militære felt, har den libidinale og ubevidste dimension – det felt, hvor ideologiens virkelige virkning finder sted – fået relativt ringe opmærksomhed.

Dette speciale tilbyder en filosofisk og psykoanalytisk tilgang til den danske militære subjektivisering, der insisterer på at afdække de affektive og nydelsesstrukturer, der gør noget ønskværdigt – og dermed reproducerbart. Det handler ikke blot om at påpege problematiske praksisser, men om at spørge, hvorfor de nydes, hvordan de fastholdes – og hvordan subjekterne oplever dette. En sådan forståelse har potentiale til at nuancere debatten om rekruttering, veteranpolitik, køn, vold og inklusion i Forsvaret – og ikke mindst at komplicere forestillingen om, at løsningen nødvendigvis må være tolerance eller reformer. Måske er nogle af Forsvarets udfordringer ikke (kun) strukturelle, men libidinale?

Ved at trække på Slavoj Žižeks ideologikritik stiller specialet skarpt på nydelsen, der tryllebinder subjektet med valgets bånd (Žižek, 1989, s. 44). Relevansen er ikke kun akademisk – men også eksistentiel og politisk.

---

⁴ Når der her tales om *begær* og *nydelse*, er det ikke i en banal, psykologisk forstand, men refereres til de dybere lag i menneskets motivation – til det *ubevidste*, til de følelser, som ikke nødvendigvis er tilgængelige for refleksion, men som alligevel har magt over os. Og med *nydelse* menes heller ikke kun det behagelige – men også den paradoksale tilfredsstillelse, som nogle gange findes i det, der gør ondt. I at være pligtopfyldende. I at lide for noget større. I at gøre det, man ikke helt forstår hvorfor, men som føles nødvendigt.

1.3.1. Struktur og forskningsspørgsmål

Specialet bevæger sig fra en teoretisk indkredsning af ideologiens virkemåde (kap. 3), over en række analyser af, hvordan soldaten subjektiveres gennem konkrete praksisser og billeder (kap. 4), til en afsluttende refleksion over mulige brud og alternativer til den militære ideologi (kap. 5–6). Denne struktur gør det muligt at (for)følge subjektet – ikke kun gennem institutionen, men også gennem de strukturer, som gør det muligt for subjektet at føle og opleve sig selv som soldat – og måske som menneske, ved at stille det spørgsmål, som nu vil katapultere opgaven ud i kredsløb: et kredsløb, hvorfra der ingen vej tilbage er. Men netop derfor må specialet vende tilbage – ikke i samme form, som det drog af sted, men i form af en forpligtelse, der nu ikke længere kan ignoreres.

”Hvordan konstitueres subjektivitet i en dansk militær kontekst gennem konkrete ideologiske mekanismer – med særligt fokus på de ubevidste, libidinale dimensioner af subjektiveringsprocessen?”

Specialet er altså med andre ord et forsøg på at tage det første skridt ned ad en vej, hvor der for enden venter erkendelsens byrder – svære beslutninger og krav om ansvarsstagning. Det tilbyder ikke en løsning, men et blik. Et blik, der kan og tør blive hængende dér, hvor andre vender sig bort.

2. Metode & struktur

2.1. At læse det, der unddrager sig

Specialets analysemetode adskiller ikke skarpt mellem teori og metode, men tager sit afsæt i en tilgang, der – som det allerede antydes i indledningen – ikke søger metodologisk neutralitet, men snarere forsøger at tænke med og igennem den struktur, der undersøges. Målet er således ikke at producere objektiv viden om det militære system, men at skubbe til det, forskyde det – og måske blotlægge det, der ellers forbliver skjult under forestillingen om, at der allerede er tale om noget kendt og evigtgyldigt selvfølgelig. Det handler altså heller ikke om at dokumentere subjektiv lidelse eller at producere data om strukturel uretfærdighed. Måske handler det endda slet ikke om at finde egentlige svar i gængs akademisk forstand. Ambitionen er snarere langt mere radikal – og i visse henseender nærmest modsat: at forsøge at komme bag om det umiddelbart synlige, at løfte

tæppet og – i det kortvarige lysglimt, før støvet lægger sig – at ane de underliggende strukturer, som gør det muligt for bestemte selvforståelser og *begær* at fremstå som naturlige.

Der er med andre ord tale om en analyse, der spørger ind til det, man kunne kalde de *ubevidste* organiseringsprincipper for det militære subjekt – og ikke blot i handling, men også i blikket, i skylden, i begæret. Specialet spørger ikke ”*hvad sker der?*”, men snarere: ”*Hvorfor måtte dette ske?*” Og stiller spørgsmål, der ikke har noget umiddelbart svar. Spørgsmål, der netop derfor må stilles. Men det kræver en bevægelse ind i det ubevidstes domæne – en affektiv undersøgelse, hvor vi må forsøge at lytte til det, der netop unddrager sig sproglig indfangning. Det, der måske blot lader sig mærke som en stemning, en rytme, en fornemmelse, en forstyrrelse – men som alligevel virker. Det er dette, analysen forsøger at nærme sig. Ikke gennem traditionel akademisk metodisk distance, men ved at stå midt i det, lade sig trække ind i det, blive beskidt og berørt – og skrive derfra.

Analysen er derfor ikke objektivt kortlæggende, men orienteret mod det, man kunne kalde strukturelle symptomer: de tegn, gestusser, billeder og udsagn, der bærer på mere, end de siger. Den er partisk i sit udgangspunkt, affektivt impliceret i sin fremgang – og metodisk forpligtet på at tage risikoen alvorligt. Det, der er brug for, er – *vild analyse*.

2.2. Vild analyse som affektiv, psykoanalytisk og ideologikritisk metode

2.2.1. Baggrunden for vild analyse

Freud introducerede oprindeligt begrebet *vild psykoanalyse* som en kritik af forhastede fortolkninger uden for den kliniske ramme, hvor seksualiteten identificeres som entydigt svar snarere end som det spørgsmål, den er i psykoanalysen (Freud, 1910, s. 297–304). Lacan gentager denne pointe i sin advarsel mod analytikeren, der taler i analytiske kategorier og dermed risikerer at forveksle sin teori med analysandens sprog (Zupančič, 2017, s. 7–8). Senere tænkere, særligt fra den slovenske *lacanianske* skole, har grebet netop denne etiske forsigtighed og omformet den til et metodisk greb. Den *vilde analyse* gøres her til en metodeposition, der insisterer på affektiv implikation og kritisk intervention. I stedet for at afvise den vilde analyse som teoretisk overgreb, gøres den til betingelsen for, at psykoanalysen kan intervenere i kultur, samfund og politik:

”And we insist on wild analysis, because, contrary to Freud and Lacan, we think that there are ways of conceptualizing the relation between analyst and analysand that

open up a much broader scope for psychoanalysis in terms of intervention in culture, society, politics, and so on” (Bjerre & Hansen, 2015, s. 152-153).

Vild analyse bliver dermed ikke et brud med teoriens integritet, men selve muligheden for dens anvendelse hinsides terapirummet.

2.2.2. Affekt, begær og symptomet som analyseredskaber

En *vild analytisk* tilgang tager særligt affekter, begær og symptomer alvorligt som nøgler til at kort- og blotlægge ideologiens virkemåde. Hvor klassiske tilgange afviser det affektive som metodisk støj, insisterer den *vilde analyse* på at læse netop det uforståelige og det overdrevne som spor af ideologiens ubevidste logik. Symptomets form – det skæve og det forvredne – bliver her centralt. Ikke blot hvad det betyder, men særligt hvorfor det antager netop denne form (Žižek, 1989, s. 3–4). Marx’ *varefetichisme* og Freuds drømmetydning danner baggrund for denne tilgang. Symptomet forstås ikke som udtryk for en rationel konflikt, men for en uerkendt begærstruktur. Ideologiens effektivitet ligger ikke i overtalelse, men i *jouissance – nydelsen* ved eksempelvis at hade, gentage, fornægte (Žižek, 1989, s. 28–30).

Den *vilde analyse* læser derfor disse affektive restprodukter som ideologiens spor i kulturen: “[...] *desire is not articulated in an address to the subject but to the culture [...]*” (Bjerre & Hansen, 2015, s. 153). Målet er ikke blot dekonstruktion, men intervention – en affektiv konfrontation – en akt – der forstyrrer det selvfølgelige. Dette indebærer også en form for epistemologisk risiko. For sandheden viser sig her ikke som entydighed, men i selve den tvivl og uro, der destabiliserer vores viden. Det ubevidste rummer en særlig form for viden – en viden om begær – som netop underminerer det, vi troede, vi vidste med sikkerhed. Eller med andre ord: “[...] *unconscious knowledge is a knowledge that does not know itself.*” (Zupančič, 2017, s. 16). Den *vilde analyse* aktiverer aktivt, og med åbne øjne, denne usikkerhed som selve erkendelsens mulighed.

2.2.3. Vild analyse som metodisk nødvendighed

Vild analyse er derfor ikke en tilfældig eller uansvarlig gestus, men en teoretisk legitimeret metode, funderet i en række autoritative bidrag fra både Freud, Lacan og deres *lakanianske* efterfølgere. Hvor advarslerne oprindeligt rettede sig mod forstyrrelser i det kliniske rum, har tænkere som Žižek og Zupančič vist, hvordan psykoanalysen kan transponeres til kulturkritik uden at tabe præcision (Žižek, 1989, s. 7–11). Symptomets uforudsigelige form, affektens forskydninger og *begærets*

omveje bliver her nødvendige analysekategorier – ikke på trods af deres irrationalitet, men netop på grund af den ‘epistemologiske’ uro, de fremkalder. Kritikeren får lov til at være både detektiv og terapeut: lægge samfundet på briksen, diagnosticere dets symptomer og intervenere dér, hvor forståelsen ellers stopper. Denne metode er ikke blot et muligt greb – den er, for dette projekt, simpelthen en metodisk nødvendighed.

2.3. Materiale: Symptomatiske brændpunkter

Analysens materiale omfatter alt fra reklameslogans, informationsmateriale og magasiner produceret af det danske forsvar, til personlige beretninger, interviews, fiktionsfilm, dokumentarer og populærkulturelle fremstillinger af soldaten i spil og medier. Disse indgår ikke som ‘empiri’ i klassisk sociologisk forstand, men som eksempler på ideologisk ladede konstruktioner – scener, hvorigennem noget om det militære subjekts konstituering kan forstås. Materialet er derfor på en måde ikke analysens grundlag, men dens symptomatiske brændpunkter. Valget af symptomatiske brændpunkter er foretaget på baggrund af de affektive og ideologiske intensiteter, materialet rummer. *Soldatens Håndbog*, dokumentarer som *Piger i trøjen*, brudstykker af hvervekampagner fra Forsvaret og produktioner som eksempelvis *Band of Brothers* udgør fantasmatiske ladede scener, hvor den militære subjektivitet formes – ikke kun i det sagte, men i det, der gentager sig, og i affektens overskud. Det er dér, analysen søger sit objekt: i materialets funktionsmåde som en ideologisk scene.

Læsestrategien er derfor symptomatisk: Det handler ikke om manifest betydning, men om forskydninger, fortrængninger og affektive restprodukter – om det punkt, hvor teksten mislykkes i at opretholde sin konsistens, hvor det Reelle trænger sig på, og hvor obscøn nydelse afslører den symbolske rammes usynlige struktur (Žižek, 1989, s. 87). Materialerne læses som organiserede scener, hvor subjektets affektive investering iscenesættes. Det afgørende er faktisk ikke, hvad de siger – men det blik, de forudsætter, og den nydelse, de aktiverer. Målet er at spore de rester og gentagelser, der muliggør, at nogen kan ønske at dø for noget, de ikke kan sætte ord på.

2.4. Fravalg og afgrænsning

Analysen foretager en række fravalg – ikke som udtryk for metodisk neutralitet, men som en affektiv, strategisk gestus. For at kunne nærme sig begærets struktur og soldatens ideologiske iscenesættelse, må andet fortrænges – ikke for at skabe en ren analyse, men for at give plads til

metodens nødvendige forvrængning. Det gælder både klassiske analyserammer – typologier, statistik og ambitionen om ‘repræsentativitet’ – og normative veje, som kunne synes attraktive. Spørgsmål om køn og historiske sammenligninger, eksempelvis med amerikanske disciplinerings teknikker, udelades. Ikke fordi de er irrelevante, men fordi de ville føre analysen et andet sted hen. Analysen kortlægger ikke feltet, identificerer ikke positioner, men kredser om knudepunkter – steder, hvor ideologiens fantasmatiske-libidinale virkning træder frem. Den søger ikke det, som gentager sig, men det, som insisterer: latteren, blikket, trækningen – som symptomer på det sted, hvor ideologien fejler (Žižek, 1989, s. 124; Žižek, 1997, s. 6).

Disse fravalg bærer risiko. Risiko for metodisk blindhed – men også muligheden for et blik. Ikke på sandheden, men på det sted, hvor noget begynder at blive muligt. Analysen er uforsigtig dér, hvor akademisk konduite foreskriver vaghed. Den vælger det, som forstyrrer, og finder styrke netop dér, hvor den risikerer - og uvægerligt vil - vakle.

2.5. Specialets strukturelle bevægelse

Specialets struktur er affødt af tre metodiske impulser, der ikke optræder sekventielt, men er indlejret i hinanden. For det første er analysens bevægelse organiseret af den *vilde analyses* uforudsigelige rytme – teksten vokser frem i dialog med det, der kalder, snarere end ud fra et lineært emnehierarki. For det andet er strukturen præget af en praksis med successiv integrering, hvor Žižeks begreber i begyndelsen fungerer som eksplicitte operationelle enheder, men gradvist trækkes tilbage og virker som tavse strukturer. Dette åbner for et mere eksperimenterende og affektivt sprog i analysens senere dele. For det tredje forsøger specialet – i sin struktur – at mime den ideologiske bevægelse, det undersøger: fra det sociale og symbolske, gennem performativ destabilisering, frem mod driftens begærsøkonomi. Det er tanken, at teksten kan læses af en alment filosofikyndig – eller en humanistisk læser med kendskab til eksempelvis *Lacan*, *Althusser*, *Habermas* eller lignende tænkere. Specialet søger at aktivere en affektiv-strukturel spænding, i kraft af den gradvise udfoldelsen af Žižeks tankegods, som intensiveres gennem læsningen. Centrale begreber – som eksempelvis *ideologi*, *fantasme* og *begærsobjekt* – introduceres tidligt, men ikke i deres fulde definitioner. Deres betydning vil – som et fremmed ord, man først lige har lært den mest basale forståelse af, gennem brug træde frem gennem analysen. I teksten vil begreber fra Žižeks begrebsapparat være markeret med *kursiv*, således læseren både kan genkende dem som teoretiske nøglebegreber og følge deres gradvise transformation og anvendelse gennem analysen – og dermed

også genkende dem, når de i analysens senere dele optræder uden nærmere forklaring, men udelukkende fungerer som aktive begrebsoperationer.

2.6. Affektiv positionering og analytisk implikation

Vi skal et skridt tilbage – til mine personlige erfaringer og oplevelser. For sammenholdt med *vild analyse* betyder det, at jeg ikke skriver fra et udenfor. Jeg skriver derimod fra et sted, hvor ideologiens stemme stadig genlyder – og måske taler i, og til, mig. Et sted præget af erfaring – ikke som identitet, men som resonansflade. Ikke som en fordel eller som en hæmsko, men som en forudsætning. Analysen står altså derfor, så at sige, ikke uden for det, den undersøger, men insisterer på at lade sig implikere – ikke naivt, men som metodisk gestus. Det (mit) affektive spor kan derfor heller ikke skrives ud. Tværtimod: Det er i det uafklarede, det endnu ikke færdigbearbejdede, at noget vigtigt måske kan siges. Ikke som bekendelse, men som mulighed. Der, hvor analysen allerede er, må den begynde. Denne gestus indebærer, som tidligere nævnt, en affektiv partiskhed – en rest, et *begær*, der ikke kan betragtes udefra, men må bæres med gennem analysen. At analysere soldatens *ideologi* – og at læse med om det – bliver derfor måske uundgåeligt også at analysere sit eget *begær* efter den – og at læse om mit *begær* ... Derfor må neutralitet ikke være ambitionen. Ambitionen må være at lade denne implikation blive så synlig som muligt – som spænding, som mulighed, som metode. Jeg må turde at påtage mig den analytiske forpligtelse, at konfrontere mit eget *begær* gennem analysen – blotlægge det for læseren – også de mere dystre sider, de sider jeg ikke selv vil være ved – hvis analysen skal have nogen som helst chance for at lykkes med sin ambition.

2.7. En analogi over specialet

En mere billedlig beskrivelse af dette speciale er at forstå det som en seance, hvor det ikke er individet – soldaten – men den militære ideologi selv, der har ringet og fået en tid til psykoanalyse, er mødt op og har lagt sig på briksen i konsultationen, mens jeg sidder på den knirkende, gamle trækontorstol i min hvide kittel med de små briller og har indtaget analytikerens plads. Men her opstår straks et uforudset problem! For ideologien viser sig ikke at være et *subjekt*. Den har derfor ingen egen *begærstruktur*, som den har direkte adgang til – for den lever kun i de *subjekter*, der er indskrevet i ideologien. Så hvad skal drive talen frem? Det skal jeg. For jeg bærer – i min egen krop – den militære ideologis affektive og *libidinale struktur*. Ideologien kan ikke mærke sig selv, men

jeg kan mærke for den. Jeg kan mærke dens *begær*, fordi det også har været – og måske stadig er – mit *begær*. Jeg ved, hvad den ville sige, hvis den kunne mærke det. Og jeg kan formulere dens første spæde sætninger og hviske dem i dens øre. Her opstår det andet problem. Det viser sig, at ideologien aldrig har lært at tale! Den vil egentligt gerne nu, når den via mig har fået adgang til sin egen *begærsstruktur*, fortælle en masse. Så vi må give den et sprog. Her i min konsultation taler vi Žižeks, så det er det, vi lærer den. Filosofien bliver således dens sprog. Ideologien kan nu føre en *monologisk samtale* – medieret, ikke af dens vilje. For ideologien taler ikke, fordi den har et *ubevidst* lag. Den taler, fordi jeg – som *subjekt* i dens struktur – bærer dens *nydelse*, dens *brist*, dens *fantasme*, og fordi jeg stiltfærdigt fører det tilbage til den. Det *ubevidste* bor således ikke i ideologien, men det går gennem den og ender i *subjektet* – i mig. Det punkt, hvor det *ubevidste* passerer igennem for at nå *subjektet*, kan – i stil med at *subjekters ubevidste* er struktureret som et sprog – forklares som ikke værende struktureret, men at kunne nås i en forståelsesmæssig kontekst gennem den filosofi, som ideologien taler med.

Nu kan den militære ideologi så endelig gå til *psykoanalyse*. En *analyse*, der måske – med lidt hjælp – kan tørlægge en del af Zuiderzee. Måske den første af mange samtaler. Dette speciale er således processen, der inviterer den militære ideologi til *psykoanalyse*, giver den et sprog og adgang til dens *begærsstruktur* og gennemfører den første session – den første af forhåbentlig mange. Og som i den gængse *psykoanalyse* er det måske heller ikke afgørende, at alle *symptomer* metodisk identificeres og dissekeres. Måske er samtalen i sig selv den helende instans.

Derfor må vi – som det næste nødvendige skridt – udstyre den militære ideologi med et sprog. Den taler her – gennem *teorien*.

3. Žižeks ideologikritik – en nødvendig klargøring

Inden analysen kan påbegyndes, er det nødvendigt at kortlægge de centrale begreber, som udgør den teoretiske optik, analysen vil operere igennem. Dette afsnit fungerer ikke som en udtømmende fremstilling af Žižeks samlede teori, men som et fokuseret overblik over de nøglebegreber, der danner grundlag for den ideologikritiske og affektorienterede læsning, der følger. Det handler med andre ord ikke om at kunne redegøre for teorien i sig selv, men om at blive i stand til at se det, som analysen søger at blotlægge.

3.1. Žižeks projekt

Žižeks teoretiske projekt kan overordnet beskrives som en fornyelse af den *ideologikritiske* tradition, hvor *Hegels dialektik* og *Lacans strukturalistiske psykoanalyse* genindsættes som nøgler til forståelsen af det moderne *subjekt* og dets forhold til virkeligheden. Modsat samtidens poststrukturalistiske og hermeneutiske paradigmer, som ofte opløser *subjektet* i diskurser eller reducerer *ideologi* til meningskamp, insisterer Žižek på, at *ideologi* må analyseres som en strukturel form, der organiserer virkelighedens fremtrædelse for subjektet (Žižek, 1997, s. 97, 120; Žižek, 1991, s. 12–13).

Denne tilgang indebærer en kritik af både klassisk marxisme og dens strukturalistiske videreførelser. Hos Marx er *ideologi* knyttet til den såkaldte falske bevidsthed – som en tilsløring, der skjuler de reelle materielle produktionsforhold og dermed sikrer klassesamfundets reproduktion. I sin mere strukturalistiske formulering hos *Althusser* udvides *ideologiens* rækkevidde, idet den ikke længere blot er en forvanskning, men en uomgængelig struktur, hvorigennem individer overhovedet bliver til *subjekter* – *ideologi* der interpellere individer som *subjekter* (Žižek, 1989, s. 28).

Žižek fastholder denne strukturelle tilgang, men forfiner og radikaliserer den. *Ideologi* er ikke blot en diskursiv struktur, men et uundgåeligt medium, hvori virkeligheden overhovedet fremstår som meningsfuld.

“[...] *ideology is not simply a ‘false consciousness’, an illusory representation of reality, it is rather this reality itself which is already to be conceived as ‘ideological’ – ‘ideological’ is a social reality whose very existence implies the non-knowledge of its participants as to its essence [...]*” (Žižek, 1989, s. 28).

Det er altså ikke tilstrækkeligt at afsløre *ideologiens* løgne; det afgørende spørgsmål er, hvorfor *subjekter* fastholder troen på en given virkelighedsstruktur, også selv når den er åbenlyst modsigelsesfuld eller voldelig (Žižek, 1991, s. 12–13; Žižek, 1997, s. 6).

Hermed bliver Žižeks projekt ikke blot en teori om *ideologi*, men et forsøg på at forstå, hvorfor *ideologier* virker, selv når de er gennemskuede – hvordan de skaber virkelighed og subjektivitet snarere end blot forvansker dem. I modsætning til forestillingen om en kritisk bevidsthed, der kan stå uden for *ideologien*, viser Žižek, at selve denne idé om distance er en del af *ideologiens* struktur. *Ideologi* virker netop ved at inddrage sin egen kritik i sin funktion (Žižek, 1997, s. 6; Žižek, 1993, s.

128). Žižeks projekt er derfor heller ikke afgrænset til abstrakt filosofi. Det er et forsøg på at analysere konkrete kulturelle og samfundsmæssige fænomener – film, politik, populærkultur, national identitet – som bærere af *ideologiske* strukturer, der danner *subjektets* virkelighedsforhold. Denne analyse er dog ikke udelukkende diagnosticerende. Ved at vise, hvordan *ideologiens* strukturer konstituerer *subjektet*, søger Žižek at fremkalde en form for selvanalyse hos læseren: en rystelse af det tilsyneladende naturlige, en bevidstgørelse om de betingelser, hvori man allerede er impliceret. Ikke for at opnå en ideologifri position, men for at muliggøre en ny form for frihed – ikke i form af autonomi, men som evnen til at handle i lyset af det, der ellers virker nødvendigt og uomgængeligt (Žižek, 1999, s. 265).

På denne måde bliver Žižeks projekt en ‘filosofi for subjektet’ som kulturelt og politisk væsen, indskrevet i samfundsmæssige strukturer, men ikke fuldstændigt determineret af dem. Frihed, i denne optik, opstår ikke uden for *ideologien*, men netop i dens sprækker – dér, hvor *ideologiens* orden kortslutter sig selv og åbner mulighed for et andet blik. ”Appearance does not have its own substance; it is a chimerical entity continually in the process of dissolving itself” (Žižek, 2024, s. 22).

3.2. Det splittede subjekt

Et startpunkt for at nærme sig Žižeks *ideologikritik* er hans forståelse af *subjektet* som grundlæggende splittet – ikke blot i betydningen af et ‘jeg’ med indre spændinger, men som et væsen, der konstitueres omkring en grundlæggende strukturel brist. Hvor den humanistiske tradition ofte tænker *subjektet* som en enhed med et indre ‘kerne-jeg’, viser Žižek – i forlængelse af *Lacan* – at *subjektet* er resultatet af en forskydning, et tomt punkt i den *symbolske orden*, hvor der ikke findes nogen positiv identitet, men kun et hul, en fraværstruktur (Žižek, 1989, s. 109). Denne splittelse er ikke en psykologisk oplevet konflikt, men en ontologisk betingelse: *subjektet* er altid allerede fremmedgjort i forhold til sig selv, fordi det bliver til i og gennem sproget. Når *Lacan* peger på, at *subjektet* kun eksisterer i kraft af en forskydning i en *symbolsk kæde* – aldrig som noget selvidentisk (Žižek, 1991, s. 103). Žižek radikaliserer dette ved at understrege, at denne forskydning ikke blot er en logisk nødvendighed, men også bærer og medfører en affektiv investering: *subjektet* nyder i og gennem sin *mangel* (Žižek, 2006, s. 64–66). Denne *nydelse* – som *Lacan* og Žižek betegner med det franske begreb *jouissance* – er ikke en behagelig vellyst, men en overskridende, ofte smertefuld form for *nydelse*, der opstår netop dér, hvor den *symbolske orden* bryder sammen.

Jouissance betegner altså den paradoksale *nydelse* ved at ramme sprogets og meningsdannelsens grænser – en *nydelse* ved at støde på det, som ikke kan repræsenteres, men som alligevel insisterer (Žižek, 1989, s. 121; Žižek, 1991, s. 262).

Fordi *subjektet* er tomt i sit centrum, må det konstant orientere sig mod ydre instanser for at få bekræftet sin eksistens og betydning – og netop her opstår dets afhængighed af *fantasmer*: scenarier og forestillinger, hvorigennem det kan begære, blive begæret og finde (midlertidig) stabilitet. Det er gennem disse *ideologisk* strukturerede *fantasmer*, at *subjektet* får adgang til en form for *symbolsk* tilknytning, tilhør og affektiv genkendelse (Žižek, 1997, s. 17–21). Og det er i denne struktur, at figuren *den Store Anden* får sin afgørende betydning (Žižek, 1991, s. 148).

” Substance as Subject means precisely that split, phenomenalization, and so forth, are inherent to the life of the Absolute itself. There is no 'absolute Subject' – subject 'as such' is relative, caught in self-division, and it is as such that the Subject is inherent to the Substance.” (Žižek, 1999, s. 89)

3.3. Den Store Anden

Hos Lacan betegner *den Store Anden* ikke en psykologisk instans, men en strukturel position i den *symbolske orden* – en slags fiktiv instans, vi forudsætter som garant for mening, autoritet og sammenhæng i det sociale. Žižek videreudvikler denne forståelse og insisterer på, at *den Store Anden* altid er inkonsistent: en tom position, der kun virker i kraft af *subjektets* projektioner. *Den Store Anden* fungerer her som ‘det subjekt, der antages at vide’. Men dette videns-subjekt er en illusion, der tjener til at maskere den *symbolske ordens* indre tomhed og manglende garant (Žižek, 1989, s. 105–106, 142–144; Žižek, 1991, s. 242–245). Denne tomhed – som *Lacan* betegner også betegner som *den Store Andens kastration* – betyder ikke, at *den Store Anden* er svag eller fraværende. *Kastration* skal her forstås som et begreb for, at *den Store Anden* ikke selv besidder det, den lover – at den ikke er fuldt ud kohærent eller almægtig. Dette er ikke dens svaghed, men præcis det, der gør *begæret* muligt: netop fordi *den Store Anden* mangler noget, kan *subjektet* begære at udfylde denne mangel (Žižek, 1989, s. 122). Denne struktur konstitueres i spørgsmålet fra *den Store Anden*: *Che vuoi?* – *hvad vil du, at jeg skal ville?* – som markerer det punkt, hvor *subjektet* konfronteres med *den Store Andens* ønske, men uden nogensinde at få et entydigt svar (Žižek, 1991, s. 243–244).

I dette vakuum af usikkerhed opstår *fantasmet* – det scenarie, hvori subjektet forestiller sig at være det svar, *den Store Anden* har ventet på. *Fantasmet* fungerer således som en *ideologisk* struktur, hvorigennem *subjektet* ikke blot adlyder normer, men investerer affektivt i dem, og oplever dem som meningsfulde, fordi de synes at være stilet til netop det enkelte *subjekt*. I denne sammenhæng fungerer *fantasmet* også som en ramme, hvor *subjektet* kan forstå sin egen rolle og mening i den *symbolske orden*. Denne logik vil blive udfoldet indgående i analysens første del, særligt i relation til subjektets *interpellation* som soldat (Žižek, 1997, s. 9-10, 27-28, 30-31, 46).

Når subjektet dermed søger at iscenesætte sig som den, der svarer korrekt på *den Store Andens* kald, sker det ikke i en direkte relation til autoritet, men i kraft af en indirekte forskydning: via det, Žižek (efter Lacan) kalder *petit objet a* – det lille objekt – som bærer *den store Andens* *nydelse*. *Objekt a* fungerer her som det blik, hvori subjektet forsøger at finde spor af *den Store Andens* *begær* og gennem det bekræftelse på sin eksistens (Žižek, 1997, s. 9). Det er denne rest, dette blik, som soldaten *fantasmatiske* forsøger at indfange – ikke blot som *symbolisk* figur, men som affektiv bekræftelse på, at hans *subjektivitet* har værdi for *den Store Anden* (Žižek, 1999, s. 319–320). Dette spændingsfelt mellem *symbolisk struktur* og affektiv iscenesættelse er centralt for forståelsen af den militære *ideologi*. *Ideologiens* effektivitet består ikke i dens sandhedsværdi, men i dens evne til at tilbyde subjektet en scene, hvor det kan opleve sig selv som nødvendigt – som den, der er udvalgt til at dø for *den Store Anden*. (Žižek, 1989, s. 124). Det er netop denne appel til subjektets følelsesmæssige investering, der gør *ideologi* effektiv – ikke som løgn, men som *struktur*, hvor subjektet kan finde betydning og nødvendighed (Žižek, 1999, s. 320–322).

”The subject is always fastened, pinned, to a signifier which represents him for the other, and through this pinning he is loaded with a symbolic mandate, he is given a place in the intersubjective network of symbolic relations. [...] The [big] Other is addressing him as if he himself possesses the answer to the question of why he has this mandate, but the question is, of course, unanswerable.” (Žižek, 1989, s. 126).

3.4. Fantasmer: Subjektets affektive ideologiske scene

Hvis ideologiens primære funktion – som Žižek påpeger – ikke er at skjule sandheden, men at tilbyde *subjektet* et scenarie, hvori *begær* og mening fremstår som mulige og sammensmeltede, da bliver *fantasmet* *ideologiens* affektive arkitektur (Žižek, 1989, s. 124). Det er gennem *fantasmet* – som en strukturerende scene, hvor subjektet indskrives sig i forhold til *den Store Andens* *begær* – at

ideologien ikke blot overbeviser, men føles som sand. Her er *fantasmet* ikke at forstå som et individuelt ønskebillede, men som en kollektivt organiseret symbolsk scene, der giver *subjektets begær* form og retning (Žižek, 1989, s. 133). En given *ideologi* er imidlertid sjældent bundet til én enkelt *fantasme*; den opererer typisk gennem et repertoire af *fantasmer*, der henvender sig til forskellige affektive og *symbolsk*-strukturelle registre i *subjektet*. Disse *fantasmer* kan være komplementære, men også indbyrdes modsigende – netop fordi *ideologiens* funktion ikke er logisk konsistens, men affektiv tilslutning. Den *ideologiske interpellation* virker altså ikke gennem overbevisning, men gennem en *fantasmatiske* overdetermination, der gør subjektet villigt til at underkaste sig (Žižek, 1999, s. 316). Dets *fantasmatiske* funktion er således at tilbyde *subjektet* en scene, hvor det ikke blot kan forstå sin plads i den *symbolske orden*, men også opleve den som meningsfuld og *begærs*-værdig. Subjektet ser ikke *den Store Anden* direkte, men interagerer med dets formodede *begær* gennem disse *fantasmer* – via billeder, figurer og fortællinger, der iscenesætter, hvad det vil sige at være eksempelvis soldat som eksempelvis beskytter, helt eller offer (Žižek, 1997, s. 7-11). *Den lille anden* – fx den sårede kammerat, den opdragende faderfigur, den truede nation – fungerer så som det *objekt*, hvorigennem *subjektet* både spejler og fanges i *den Store Andens* tilsyneladende begær. Disse figurer repræsenterer ikke *den Store Anden* direkte, men giver det en inkorporeret form, der er tilgængelig for subjektet som identifikationspunkter (Žižek, 1989, s. 116-118).

Det afgørende er, at subjektets affektive binding ikke sker på trods af *ideologiens* strukturelle tomhed, men netop på grund af den. Spørgsmålet *Che vuoi?* – ”Hvad vil du, at jeg skal ville fra dig?” – afføder en uendelig cirkulation af *fantasmatiske* konstruktion. *Subjektet* forsøger her igennem at give svar på et *begær*, der ikke er dets eget, men er det, *subjektet* tror, *den Store Anden* forventer (Žižek, 1991, s. Ixvi). Det er her, *fantasmet* opstår som scene for det *imaginære* svar, og hvor subjektet oplever dets eksistens som nødvendigt og betydningsfuldt. *Fantasmet* er altså ikke en fejl i *ideologien*, men selve dens *libidinale* kerne. Det binder *subjektet* – ikke gennem rationel tilslutning, men gennem *nydelse*. Subjektet bliver ikke blot til gennem tiltale, men gør sig selv til gennem en affektiv respons, der føles som vilje, men som i sin struktur er et svar på et altid allerede givet kald (Žižek, 1989, s. 134-135).

3.5. Nydelsens paradoks: Fornægtelse som ideologisk binding

Žižeks ideologikritik introducerer altså en afgørende forskydning fra forestillingen om *ideologi* som falsk bevidsthed til en forståelse af *ideologi* som en *libidinal* struktur, hvor *subjektet* ikke blot tror på *ideologiens* forestillinger, men nyder gennem dem (Žižek, 1989, s. 28-31). Denne *nydelse* – *jouissance* – overskrider det behagelige og rummer et paradoksalt overskud af smerte, pligt og affektiv intensitet (Žižek, 2002, s. 30–35). Det er netop dette *libidinale* overskud, der binder subjektet til *ideologien*, også når det på et bevidst plan ‘godt ved’, at den er tom, overdreven eller direkte løgnagtig. Denne dobbelte bevidsthed – jeg ved godt, men alligevel ... – udgør det, Žižek kalder den *fetichistiske fornægtelse*. Det *ideologiske subjekt* er derfor ikke naivt, men ofte kynisk. Det ironiserer, trækker på skuldrene, men deltager alligevel (Žižek, 1989, s. 29–33). I denne forstand bliver den ironiske distance ikke en frigørelse fra *ideologien*, men en måde at fastholde den på. Som Žižek understreger, så handler vi, som om vi tror, også når vi benægter det med ord – vi tror med kroppen, gestikken, rytmen, med det gentagende performative (Žižek, 1997, s. 22).

I denne kropslige tilslutning forskyder Žižek *ideologikritikken* fra den bevidste overbevisning til en affektiv struktur (Žižek, 1991, s. 11). Det *ideologiske subjekt* er grundlæggende splittet – det ved, og det nyder. *Subjektets nydelse* opstår altså ikke på trods af *ideologiens* tomhed, men netop i og gennem denne *tomhed* (Žižek, 1989, s. 125). Som i *Hegels* dialektik er det ikke den syntetiske forsoning, men netop spændingen mellem modsætninger – det *symbolske* og det *reelle*, fornuft og lyst – der konstituerer *subjektet* (Žižek, 2012, s. 794). *Subjektet* er ikke et stabilt jeg, men det punkt, hvor modsætninger mødes uden syntese - der hvor tomhed og overflod falder sammen (Žižek, 2006, s. 23). *Ideologiens* mest effektive form er derfor ikke dens eksplicite budskaber, men dens evne til at organisere *nydelse*. Dens evne til at gøre det nødvendigt for *subjektet* at handle, selv i erkendelse af løgnet (Žižek, 1997, s. 5-6). Denne paradoksale struktur – af *fornægtelse* og *affektiv investering* – konstituerer *ideologiens libidinale* binding og baner vejen for det næste begreb vi har brug for at kende, for at kunne påbegyndeanalysen.

Symptomet som et ideologikritisk spor.

3.6. Symptomet som ideologisk brudflade: Når det slår sprækker

I modsætning til *fantasmet*, der søger at udglatte *ideologiens* uoverensstemmelser, fungerer *symptomet* som det punkt, hvor den ideologiske konstruktion afslører sin egen utilstrækkelighed. Hvor *fantasmet* producerer sammenhæng, peger *symptomet* på brud – på noget, der ikke passer,

men som netop derfor insisterer (Žižek, 1989, s. 28–30). I Žižeks læsning af *Freud og Marx* er *symptomet* ikke en fejl, men et *ideologisk* nøglepunkt: Det er den forvredne form, hvorigennem det *ubevidste* ytrer sig som en vedvarende forstyrrelse i tingenes tilsyneladende orden (Žižek, 1989, s. 5). Det centrale spørgsmål i ‘symptomlæsningsstrategien’ er derfor ikke blot: ”*Hvad betyder dette?*”, men: ”*Hvorfor tager det netop denne form?*” *Symptomets* materialitet – dets særlige tone, gestik eller overdrevenhed – røber et *begær*, som ikke kan repræsenteres direkte, men som alligevel strukturerer den *ideologiske* iscenesættelse (Žižek, 1997, s. 12–13). I denne forstand er *symptomet* ikke kun en *ideologisk* anomali, men selve stedet, hvor *ideologiens* ikke erkendte *begær* og affektive investeringer siver frem (Žižek, 2002, s. 69–71).

Denne tilgang åbner for en analytisk praksis, der ikke søger efter kohærens, men netop efter dissonans. Det er her, den *vilde analyse* får sin nødvendighed: som metodisk affektiv positionering, hvor det analytiske blik opsøger de *ideologiske* sprækker, der afslører mere, end diskursen selv kan artikulere (Žižek, 1989, s. 75–77). Som Žižek viser, består *ideologiens* effektivitet ikke i dens overbevisende argumenter, men i den *nydelse*, den organiserer – også når den benægtes (Žižek, 2008, s. 15). Det er i dette spændingsfelt – mellem affekt, gentagelse og *fornægtelse* – at *symptomet* insisterer, og hvor *ideologikritikken* må lytte (Žižek, 2000, s. 267). Det er her, analysen må bevæge sig hen – ikke mod det, der bekræfter, men mod det, der forstyrrer. Det er ikke afvigelsen, der skal forklares væk – det er netop den, der afslører, hvor *ideologien* har noget på spil (Žižek, 2006, s. 17). Det er her, analysen må tage fat – vi må finde nogle *symptomer*.

Men for at vi kan gøre det, skal vi tilbage til begyndelsen!

4. Analyse – Subjektets konstitution i ideologiens nydelsesstruktur

4.1. Den første dag som soldat: Den retroaktive struktur, som analysen kredser om

Vi vil nemlig, som det ofte er sædvane, starte ved begyndelsen – ved *subjektets* første dag som soldat. Men hvilken dag er egentlig den første? Er det dagen, hvor rekrutten møder på kasernen og iføres uniform? Eller den dag, beslutningen om at lade sig hverve træffes? Eller måske den dag, hvor indkaldelsesbrevet ankommer?

I stedet for at acceptere denne kronologiske forståelse, må vi – med Žižek *ideologikritiske* optik – afvise hele præmissen. *Subjektet* er ikke et forudgivet individ, der frit vælger. Det er allerede

konstitueret af den *symbolske* og *ideologiske* struktur, der organiserer dets virkelighed (Žižek, 1989, s. 28). *Subjektet* forstås som *splittet*. På den ene side indskrevet i den *symbolske orden*, hvor betydning og identitet struktureres gennem sprog og normer; på den anden side drevet af et *ubevidst begær*, der aldrig kan tilfredsstilles, og derfor fastholder *subjektet* i en bevægelse mod *objet petit a* – det begreb, der betegner det, *subjektet* ubevidst kredser om, men aldrig kan opnå – det uopnåelige begærsobjekt (Žižek, 1997, s. 39–42). Derfor må vi søge tilbage til et punkt før nogen empirisk første dag. *Subjektets* militære tilblivelse opstår ikke i en entydig begyndelse, men i et *retroaktivt punkt* (*nachträglichkeit*) hvor senere begivenheder omformer meningen med dets egentlige oprindelse (Žižek, 1989, s. 153–158). Det er således først i lyset af senere erfaringer, at fortiden får den efterfølgende struktur og betydning. *Subjektet* afficeres af de *fantasmer* og de *ideologiske* figurationer, der forud for enhver bevidst beslutning, og tilbydes allerede her ‘soldaterfiguren’ som en mulig *symbolsk* position (Žižek, 1989, s. 174; Žižek, 1997, s. 19–23).

I dette præ-subjektive rum åbner soldatens mulighedsfelt sig. Her tilbydes en *fantasmisk* ramme for identifikation – ikke som et neutralt billede, men som en struktur, der på affektiv vis organiserer virkeligheden, før subjektet overhovedet er trådt ind i militæret (Žižek, 1989, s. 30; Žižek, 2008, s. 1). Soldatens ‘første dag’ er derfor ikke en dato, men derimod et *ideologisk* møde – det første punkt i en lang kæde, som *retroaktivt* bliver et *point de capiton* – et *quiltningpunkt*⁵ – det sted, hvor betydning kan fikseres, og *subjektet* konstitueres som gennem *interpellation* (Žižek, 1989, s. 87). Det vil sige som en virkning af det *ideologiske* kald, hvorigennem subjektet placeres i en bestemt *symbolsk* position og oplever denne som sin egen – naturlige. Militær identitet er altså allerede aktiv som struktur, længe før nogen uniform tages på. At begynde indebærer her ikke blot en kronologisk begyndelse, men et *retroaktivt* spring, hvor *fantasmen* begynder at organisere subjektets tilknytning til den *symbolske orden*. Her opstår soldaten – som et *splittet subjekt*, på jagt efter det *sublime objekt*. (Žižek, 1989, s. 124–125; Žižek, 2022, s. 40).

4.1.1. At blive nogen før man vælger det: Subjektets præ-indskrivning i det symbolske

Allerede før nogen fysisk overskridelse af kasernens grænse har *subjektet* således allerede bevæget sig i en *ideologisk* iscenesættelse – det *ubevidste*, strukturelle scenarie, der organiserer betydning og *begær* gennem sociale og kulturelle figurer. Forestillingen om, hvad det vil sige at være soldat, er

---

⁵ I dette speciale anvendes oversættelsen af *point de capiton* til dansk som *quiltningpunkt*.

her ikke et resultat af refleksion, men noget, der virker som en strukturel baggrund – medieret gennem *symbolsk-kulturelle* koder og æstetiske figurer, som rammesætter *subjektets begær*. Fantasien fungerer her som en scene, hvorpå *ideologiens* instruktioner gives form, og hvorigennem *subjektet* allerede har indoptaget sin rolle, før det ‘træder ind’ i den virkelige institutionelle ramme (Žižek, 1997, s. 16-17). Subjektet er, i Žižeks forstand, splittet – konstitueret som en mangel i den *symbolske orden*. Denne grundlæggende mangel afføder en *drift* mod heling, hvor subjektet søger identifikationsfigurer, der kan love stabilitet (Žižek, 1989, s. 105-108). Her fremstår soldaten som en potentiel løsning. Et *sublimt objekt* – en tom signifikant, som *ideologien* lader fremstå som bærer af absolut betydning. Et tilsyneladende ophøjet mål, der foregiver at kunne hele *subjektets* eksistentielle *kløvning* (Žižek, 1997, s. 51-53). Men ikke for alle – kun der, hvor subjektets *libidinale* struktur – den *ubevidste* organisering af *begær* og *nydelse* – allerede genkender et organiserende mønster.

Subjektet møder de militære figurationer tidligt: i lege, film, nyheder, populærkultur. Et barn, der leger krig; en reklame; en veteran i tv. Disse fragmenter danner ikke viden, men stemninger. De tilbyder en *fantasmatisk* rammesætning – ikke som bevidst narrativ, men som en *ubevidst* scene, der strukturerer, hvad *subjektet* kan *begærer* (Žižek, 1997, s. 1-54). Det er i dette spændingsfelt mellem idealisering og affektiv overinvestering – den følelsesmæssig binding til en forestilling, der overstiger dens eksplicite indhold – at *ideologiens* virkning for alvor træder frem. Ikke blot som fortælling om eksempelvis ære og fællesskab, men som struktur for *nydelse* – for fascination af vold, forbudt leg og for det *begær*, der grundlæggende ikke ved, hvad det vil. *Ideologien* virker netop ikke, fordi vi tror på den – men fordi vi handler og nyder, som om vi gjorde (Žižek, 2008, s. 1-5). Sådanne figurationer fungerer som *quiltningspunkt* – dvs. som fikseringspunkter, hvor ellers flydende betydning samles og tilskrives affektiv tyngde – og hvor *subjektet*, i sin søgen efter orientering og heling, identificerer sig med den *ideologiske* figur. Ikke som et spejl, men som en scene for *begæret*: *Subjektet* bindes ikke til billedet, fordi det er sandt, men fordi det føles nødvendigt. Fordi det dækker over den *symbolske mangel*, der konstituerer det som *subjekt* (Žižek, 1989, s. 87).

Den *symbolske orden* skal således ikke blot forstås som et netværk af sociale regler, men som det felt, hvori *subjektet* konstitueres gennem en bevægelse, hvor handling og viden veksler og gensidigt artikulerer hinanden:

“*The symbolic function presents itself as a twofold movement in the subject: man makes his own action into an object, but only to return its foundational place to it in due time. In this equivocation, operating at every instant, lies the whole progress of a function in which action and knowledge alternate.*” (Žižek, 2012, s. 219).

Soldaten eksisterer altså som mulighed i *det symbolske* – længe før uniformen tages på. Illusionen er ikke noget, subjektet bevidst tror på, men en struktur, det handler inden for – og allerede potentielt *nyder* i – før selve begyndelsen – og er derfor afgørende for at forstå, hvorfor nogen overhovedet kan ville være soldat.

4.1.2. Fra figur til fiksering: Soldatens ideologiske indskrivning og begærets strukturering

Populærkulturen fungerer her som en scene, hvor militære figurer fremtræder og bidrager til opbygningen af et *fantasmatiske* felt, hvori *subjektet* affektivt engageres i forestillingen om den militære identitet. Det er *ideologien*, der organiserer dette felt og strukturerer de forestillinger, som gør soldaten til en begærsværdig identitet (Žižek, 1997, s. 30–39). Dette felt virker som et *quiltningspunkt*, hvor betydning kan stabiliseres og fastholdes. *Quiltningspunkt* her forstået som det punkt, hvor ellers flydende betydninger fikseres – hvor *symbolsk* og *imaginær* betydning bindes sammen, og hvor bestemte billeder investeres med affektiv tyngde (Žižek, 1989, s. 87).

4.1.2.1. Den Store Anden – tiltale, struktur og symbolsk begær

Allerede før nogen beslutning om at blive soldat har *subjektet* altså været adresseret af *den Store Anden* – den *symbolske* instans – her i form af samfundets eller kulturens ‘stemme’ eller den struktur, der foregiver at tale på alles vegne), hvorfra normer og mening udgår, trods dens strukturelle inkonsistens. Denne *symbolske orden* og struktur er grundlæggende mangelfuld og præget af indre modsigelser, men at det netop er gennem disse, at subjektet konstitueres som svar – som et svar på et spørgsmål, der aldrig blev stillet direkte (Žižek, 1989, s. 105–106). *Begæret* opstår således ikke spontant, men som en reaktion på denne strukturelle *mangel* – en *fantasmatiske* forestilling om at blive det man tror, *den Store Anden* begærer. *Subjektet* fremstår som stadigt splittet, men nu fastholdt i en *fetichistisk fornægtelse*; mekanismen, hvor viden og tro er adskilt, som er essentiel for *ideologiens* postmoderne virkemåde (Žižek, 1989, s. 32).

4.1.2.2. Ideal ego og ego ideal – spejlstrukturer og vurderende blik

Dette *imaginære* forsøg på identifikation med denne kulturelle figur 'soldaten' ledsages og struktureres af den symbolske instans *ego ideal*. Hvor *ideal ego* betegner det idealiserede billede, subjektet ønsker at ligne, er *ego ideal* det internaliserede blik, der vurderer og overvåger subjektet i forhold til dette billede. Herigennem spejler *subjektet* sig i *den lille anden* – en affektiv refleksionsflade, som samtidig fremmedgør det. Et idealiseret billede af eksempelvis den handlekraftige, rolige soldat kan her fungere både som spejl og dommer over muligheden for at kunne indtage denne position. Denne dobbelte struktur aktiverer en *jouissance* – en overskridende, ofte selvoverskridende nydelse, som ikke blot organiserer subjektets mening, men også binder det affektivt til dets militære forestilling (Žižek, 2006, s. 304–307).

4.1.2.3. Mellem tiltale og spejling – selvovervågningens affektive spænding

Subjektets *begær* opstår altså i spændingsfeltet mellem *symbolsk* tiltale og *imaginær* spejling. Denne dobbelte orientering skaber en form for *selvovervågning*, hvor subjektet allerede – før nogen konkret erfaring med Forsvaret – føler sig vurderet og kaldet. Det militære fællesskab fremstår i den kontekst ikke blot som institution, men som en kendt *fantasmatiske* helhed, som *subjektet* affektivt allerede kan opleve sig som indskrevet i. *Subjektet* møder her ikke et valg, men et kald – en *interpellation*, der ikke blot rammer bevidstheden, men også *nydelsen* og identiteten (Žižek, 2002, s. 112–114). Det er her, *subjektet* kan indtage en *hysterisk subjektposition*, der forsøger at dechiffrere *den Store Andens begær*, og stille spørgsmålet *Che vuoi?* Men her konfronteres *subjektet* med den *symbolske mangel* – des tomme centrum. Det er denne manglende entydighed, der forstærker *subjektets* egen affektive investering og gør *fantasmen* til den scene, hvor det iscenesætter sin egen nødvendighed (Žižek, 2000, s. 314–317).

4.1.3. Fantasme og det billedlige kald fra den Store Anden

Den militære figur, som træder frem i film, reklamer og nyhedsformidling, fungerer altså ikke blot – eller egentlig slet ikke – som repræsentation af virkelige soldater, men som ideologisk *fantasme*: en scene, hvori stemmen fra *den Store Anden* artikuleres, og *subjektet* kan indskrive sig som meningsfuld. Det er her, den *ideologiske* virkelighed, struktureret omkring *fantasmer*, tilbyder *subjektet* en mulig rolle i en meningsgivende scene (Žižek, 1997, s. 7–9).

Denne tiltale kan forstås gennem *Che vuoi?* – det tvetydige spørgsmål stillet af subjektet til *den Store Anden*: ikke blot ”*hvad vil du være?*”, men snarere ”*hvad vil du, at jeg skal ville fra dig?*” Subjektet forsøger at afkode *den Store Andens* begær og indsætte sig selv som svar herpå. Netop fordi *den Store Anden* allerede er symbolsk kastreret – hvilket vil sige, at *den Store Anden* ikke besidder nogen ultimativ garantifunktion for mening eller autoritet, men netop er konstitueret omkring en tomhed, en strukturel inkonsistens i den *symbolske orden*, som gør *begær* muligt, men umuliggør entydige svar (Žižek, 1989, s. 111–113) – og uden et entydigt *begær*, konfronteres *subjektet* her med et strukturelt tomrum. *Fantasmen* fungerer her som den scene, hvorigennem *subjektet* søger at udfylde denne mangel – og netop dette punkt, *quiltningspunktet*, bliver grundlag for den senere *interpellation*, hvor *subjektet* *retroaktivt og ubevidst* – men oplevet som udtryk for fri vilje – vælger sin plads i *ideologiens* struktur (Žižek, 1989, s. 124–127).

Denne *fantasme* er ikke kun symbolsk; den konkretiseres via *den lille anden*, som – gennem billeder, stemmer og affektive figurer – gør *den Store Andens* tiltale genkendelig. *Den lille anden* fungerer her som *objet petit a*: et forskudt fragment af *den Store Andens* *nydelse*, der medierer *subjektets* *libidinale økonomi*. *Subjektet* møder således ikke *den Store Anden* direkte, men oplever dens krav gennem figurer som ‘den heroiske soldat’, ‘den loyale kammerat’ eller ‘den mandige beskytter’ – figurer, der fungerer som det objekt, der begæres på vegne af *den Store Anden*. Det er i denne *libidinale økonomi*, og ikke kun i den *symbolske* struktur, at *fantasmen* får sin affektive styrke. *Subjektet* kan – og risikerer – i en klassisk form for *méconnaissance* at tage disse figurer for *den Store Andens* sande vilje og overinvestere i dem. *Méconnaissance* betegner her den *ideologiske fejlkendelse* – hvor *subjektet* tager det *imaginære* billede for virkelighed og handler, som om det repræsenterer en sand, *symbolsk autoritet* (Žižek, 2000, s. 319-320).

Den lille anden medierer altså tiltalen fra *den Store Anden* og gør den identificerbar, genkendelig og følelsesmæssigt investerbar. *Subjektet* indsætter sig således ikke blot i *fantasmen* som *symbolsk struktur*, men også i dens billedlige og affektive dimension – og det er netop i denne dobbelthed, at den *ideologiske interpellation* får sin styrke og stabilitet. *Subjektet* responderer således ikke alene på *ideologiens* kalden på en abstrakt måde, men på en *fantasmatisk* scene, hvor tiltalen er kropsliggjort og begærsinvesteret. Dette sker ved at trække på *ideologiens* *obskøne underside*, hvor det *splittede subjekt* ikke blot drives af lyst, men af en overskridende, tvangspræget *jouissance*. Denne *nydelse* er ikke behagelig, men en smertefuld tilfredsstillelse, som opstår i forsøget på at svare på *den Store Andens* tomme kald – et kald, der ikke opleves som et reelt valg, men som et nødvendighedspræget

imperativ rettet mod subjektets eksistentielle kerne (Žižek, 2002, s. xii–xiii, 315; Žižek, 1991, s. 243–247).

4.1.4. Når fantasmen bryder sammen – det Reelles mulighed og subjektiv destitution

Inden vi går videre, må vi dvæle kort ved en forskydning, der sjældent artikuleres eksplicit, men som måske netop derfor insisterer: Muligheden for, at *fantasmestrukturen* helt bryder sammen, og *det Reelle* dermed – eller nærmere i kraft af det – trænger sig på som en rest, der ikke lader sig *symbolisere*. Hvis *fantasmet* kollapser, og *den Store Anden* afsløres som en tom instans uden garant for sandhed, konfronteres *subjektet* direkte med fraværet af *symbolsk* konsistens – og dermed med *det Reelle*. Dette øjeblik åbner mulighed for *subjektiv destitution*. *Subjektiv destitution* er en radikal opløsning eller frasigelse af *subjektets symbolsk-ideologiske* koordinater, hvor det ikke blot mister sin plads i den *symbolske* orden, men også den identitet og *nydelsesstruktur*, denne har organiseret. *Subjektiv destitution* betegner således ikke blot en psykologisk krise, men en strukturel, affektivt ladet nulstilling, hvor *subjektet* træder helt ud af sin *interpellation* og midlertidigt suspenderes som meningsbærende enhed. Det er et punkt, hvor det ikke længere er muligt at ville noget på vegne af *den Store Anden*. Dette moment kan forstås som en tilbagekomst af *det Reelle* i form af et traumatisk overskud – ikke som en ny sandhed, men som en negativ åbning, hvorfra en anden form for *subjektivering* måske kan opstå.

“In subjective destitution, subject is not simply immersed in the flux of reality; he is rather reduced to a void, a null point, a gap in reality. It is only through this reduction to a void, from the subjective position of that void, that a subject can perceive and experience the interaction of comrade as object and object as comrade. [...] In this way, we overcome mortality and enter undeadness: not life after death but death in life, not dis-alienation but extreme self-abolishing alienation—we leave behind the very standard by means of which we measure alienation, the notion of a normal warm daily life, of our full immersion in the safe and stable world of customs.” (Žižek, 2022, s. 29).

For soldaten kunne dette *Reelle* eksempelvis vise sig i mødet med den virkelige krig – når den *fantasmatisk* ladede forestilling om ære, fællesskab og nødvendighed bryder aldeles sammen i mødet med dødens, lidelsens eller meningsløshedens realitet. Den militære figur i populærkulturen vil da ikke længere fremstå som en attråværdig form, men som et *ideologisk* vrangbillede, der

skjulte den *symbolske ordens* utilstrækkelighed (Žižek, 1997, s. 6). Det oplevede valg om at blive soldat fremstår i dette lys ikke som udtryk for et indre kald eller en fri vilje, men snarere som respons på en allerede eksisterende *ideologisk* iscenesættelse, hvor 'soldaten' - som figur præsenteres som løsning på *subjektets strukturelle mangel*. *Subjektet* rekonstruerer i dette øjeblik en fortælling, hvor valget opleves som nødvendigt – som noget, det altid allerede ville – en *retroaktive* nødvendighed (Žižek, 1993, s. 45-48). Valget om at blive soldat er således ikke en spontan akt, men snarere en tidsligt udstrakt begivenhed, hvor *subjektet* formes i og gennem et *ideologisk* matrix. Et valg, der føles frit, fordi dets betingelser allerede er fastlagt af *den Store Anden* – og hvor *subjektet*, selv i egentlig erkendelse af strukturens tomhed, fastholdes af det *superegoiske imperativ*: *Du skal nyde!* – forstået her som den internaliserede fordring om *nydelse*, der bliver et element i *ideologiens* *obskøne underside* og fastholder *subjektet* netop der, hvor *fantasmen* faktisk begynder at slå sprækker (Žižek, 1989, s. 126).

4.1.5. Begærets kald – hvorfor nogle vælger at blive soldat

Vi har nu konstateret, at *subjektet* ikke vælger ganske frit – eller måske mere præcist: ikke vælger udelukkende bevidst – og samtidig benægter valgets *ideologiske* oprindelse over for sig selv. Men hvorfor vælger ikke alle så at blive soldat, hvis det blot kræver en vellykket *interpellation*. Vi kan nærme os et svar ved at rette blikket mod spørgsmålet *Che vuoi?* – spørgsmålet om, hvad *den Store Anden* vil have, at *subjektet* skal ville. Her berøres det punkt, hvor *subjektets begær* krydser *den Store Andens* formodede ønske – og hvor *subjektet* forsøger at afkode og besvare dette ønske gennem en *symbolsk identifikation*, der kan tilbyde en midlertidig stabilitet i *begærets uafgørlighed* (Žižek, 2000, s. 319–321).

Når *subjektet* konfronteres med et ideologisk krav – eksempelvis: "*Bliv soldat, fordi noget er værd at kæmpe for*"⁶ – afhænger dets svar af, hvordan dette krav rammer dets allerede strukturerede *begær*. Et *begær*, og en *begærstruktur*, formet i spændingsfeltet mellem alle *subjektets* sociale tilknytninger og alle de kulturelle figurationer, herunder familie, nationale fortællinger, kønsnormer og tidligere identifikationer – alt dét, der har medvirket til at forme *subjektets libidinale økonomi*. Det er i denne bevægelse mellem *imaginær* identifikation og *fantasmets* scene, at *subjektet* kan

---

⁶ Slogan som anvendes af det danske forsvar i blandt andet rekrutteringsmateriale og kampagnefilm med mere. (Forsvaret, u.å).

genkende sig som den, der måske kan opfylde *den Store Andens begær* – eksempelvis i figuren som den loyale, den opofrende, den nødvendige soldat (Žižek, 1999, s. 319–320).

Men ikke alle vælger denne løsning. For at *subjektet* kan identificere sig med og træde ind i soldatens figur, må det *ideologiske kald* nemlig ikke blot eksistere – det må, i en besvarende gestus, affektivt investeres. Det er her, *ideologiens libidinale økonomi* aktiveres; når kaldet investeres med den mulige *overskudsnydelse (surplus enjoyment)* – den rest af *jouissance*, der ikke blot intensiverer *ideologiens* appel, men som fungerer som den strukturelle drivkraft, der binder subjektet og lader kaldet fremtræde som dets eget (Žižek, 2002, s. 241-242; Žižek; 1997, s. 124-127).

Denne tilknytning konstitueres omkring den *symbolske kastration* – den strukturelle mangel i den *symbolske orden*, der konstituerer *subjektets begær* som uendelig og cirkulerende. *Symbolsk kastration* skal her ikke forstås som et tab i empirisk forstand, men som en strukturel operation, der markerer, at ingen signifikant – heller ikke soldaten – kan udfylde den tomme plads i *den Store Andens orden*. Det er netop denne mangel, *subjektet* som splittet træder frem: et subjekt, der må fantasere sig som svaret på *den Store Andens begær* og investerer sig i dette kald – ikke som følge af ydre tvang, men som en oplevet, *libidinal nødvendighed* – et valg – det eneste valg hvis *subjektet* vil *nyde*. Et strukturelt indre tvunget valg.

”[...] the only possible signifier of enjoyment is the signifier of the lack in the Other, the signifier of its inconsistency. Today, it is a commonplace that the Lacanian subject is divided, crossed out, identical to a lack in a signifying chain. However, the most radical dimension of Lacanian theory lies not in recognizing this fact but in realizing that the big Other, the symbolic order itself, is also barré, crossed out, by a fundamental impossibility, structured around an impossible traumatic kernel, around a central lack” (Žižek, 1989, s.168)

Subjektet investerer sig så at sige her i forestillingen om at kunne udfylde denne mangel og blive svaret på *den Store Andens begær* – ikke som følge af ydre tvang, men som en oplevet intern nødvendighed. Her fungerer også *superegoets imperativ* – ”Du skal nyde!” – den internaliserede fordring om *nydelse*, som *subjektet* ikke kan afvise som kommende fra en udefrakommende instans og derfor oplever som sit eget – som noget, der udspringer af dets egen kerne (Žižek, 2000, s. 349-351).

Det er denne affektive resonans – dér, hvor *ideologiens* kald flettes sammen med *subjektets* eget *begær* – der bliver helt afgørende for, hvem der vælger at blive soldat, og hvem der ikke gør. Valget er ikke frit, men *begærsstrukturelt* præ-determineret – struktureret af en *ubevidst* affektiv tilknytning, som virker, før *subjektet* ved, hvad det vælger (Žižek, 1991, s. xiii-xv, 12-13).

4.1.6. Fantasmer om soldaten: Ideologisk figur og kulturel tiltrækning

I populærkulturen fremstilles soldaten ofte – som vi senere skal se – som en moralsk ren, heroisk og teknologisk kapabel figur, hvis handlinger drives af pligt, mod og offervilje. Denne figur fremtræder ikke blot som et handlende individ, men kan forstås som *det sublime objekt* – en *tom* signifikant, som *ideologien* lader fremtræde som bærer af absolut betydning, og som *subjektet* begynder at begære uden helt at vide hvorfor. Figuren kropsliggør nationale og kønnede *fantasmer* og fungerer som et *ideologisk knudepunkt*, hvori *subjektet* allerede – allerede – er affektivt investeret (Žižek, 1989, s. 192-194). De fleste analyser af, hvordan soldaten fremstilles i det kulturelle rum, har en amerikansk oprindelse, men disse analyser finder alligevel god anvendelse i en dansk kontekst, idet den populærkulturelle eksponering, som unge danskere indskrives i, i høj grad er amerikanskproduceret – eksempelvis gennem film, spil og serier (Christensen, 2015, s. 348; Jensen, 2025, s. 1–3). I særligt post-Vietnam-epokens amerikanske kontekst fremstilles soldaten ofte som en hypermaskulin enspænder, der genetablerer national stolthed gennem disciplin og vold (Gibson, 1994, s. 11–14). I krigsfilm iscenesættes hans ofre ofte som moralsk nødvendige og ædle, og hans lidelse bliver til en melankolsk, romantiseret pligtbefyldelse (Weber, 2006, s. 41–45). Samtidig figurerer han som ‘gamer warrior’ i et krigslandskab, hvor vold er ren, kirurgisk og affektivt distanceret (Stahl, 2010, s. 31–35). Fælles for disse fremstillinger er at de tilbyder en *fantasmisk scene*, hvori *subjektet* kan investere affekt og *begær* – ikke blot i form af spejlet identifikation, men også gennem *ideologiens* *obskøne underside*. Den *superegoiske nydelse* ved eksempelvis at adlyde, underkaste sig og lide (Žižek, 2002, s. 242). Og det behøver ikke kun at være elementer som ære og pligt, der nydes – men også meget andet, også det, der smerter, og som synes at stille – urimelige – krav. Pointen er igen, at selv når modtageren ‘ved bedre’, nyder denne stadig figurens affektive tiltrækning – i en klassisk *fetichistisk fornægtelse* (Žižek, 1989, s. 32-33). Samlet kan populærkulturens fremstillinger kondenseres i en række centrale idealtyper:

- *Heroisk selvopofrelse*: Soldaten som den, der villigt ofrer sig for fællesskabet – et ideal, der tilbyder *subjektet* en oplevelse af eksistentiel betydning (Weber, 2006, s. 41-45; Gibson, 1994, s. 11-14).

- *Moral absolutisme*: Forestillingen om, at soldaten handler i det godes tjeneste – og at volden derfor er legitim og nødvendig (Weber, 2006, s. 41-45; Stahl, 2010, s. 31-35).
- *Hypermaskulinitet*: Et ideal om fysisk styrke, følelsesmæssig kontrol og heteronormativt begær⁷ (Gibson, 1994, s. 11-14; Stahl, 2010, s. 31-35).
- *Teknologisk dominans*: Soldaten som fusioneret med teknologi – hvilket depersonaliserer vold og fjerner dens kropslige konsekvens (Stahl, 2010, s. 31-35).
- *National repræsentation*: Soldaten som den kropslige repræsentant for nationens suverænitet og moralhistorie. (Gibson, 1994, s. 11-14; Weber, 2006, s. 41-45).
- *Affektiv investering*: Krig og tjeneste konstrueres som følelsesmæssigt meningsfulde – hvilket skaber generel *libidinal binding* til den militære identitet (Stahl, 2010, s. 31-35; Weber, 2006, s. 41–45).

Når vi forstår *ideologi* ikke blot som et sæt illusioner, men som den måde, hvorpå vi forholder os til vores virkelighed, åbner det for en analyse af soldatens funktion i populærkulturen som subjektiv *interpellation* – en proces, der ikke alene virker gennem handling, men i lige så høj grad gennem affekt og identifikation. Som fremstillinger, der dermed danner det *fantasmatiske ideologiske* billede og en ramme, hvori individet allerede kan indskrive sig som ‘potentiel soldat’ - og nyde rollen inden den overhovedet er valgt (Žižek, 1997, s. 6–9; Žižek, 1989, s. 124–128).

Her bliver det tydeligt - og vigtigt - hvordan populærkulturens militære figurer ikke blot fungerer som ‘underholdning’, men som *ideologiske* operatører i en hegemonisk diskurs.

4.1.7. På vej mod skydebanen: Subjektets ideologiske investerings retroaktive fiksering

Dette afsnit har søgt at synliggøre, at *subjektet* ikke ankommer til militæret som et tomt kar, der efterfølgende fyldes op af institutionens normer og praksisser, men allerede er formet – og farvet – af en *ideologisk-libidinal fantasmekonfiguration*, der lægger sig som en *ubevidst* scene under dets senere erfaringer. Den militære figur er således ikke en ydre realitet, der mødes første gang på kasernen, men noget, der allerede lurer i *subjektets* indre – formet omkring det *sublime objekt*, som i *fantasmen* lover at kunne udfylde den *symbolske mangel* (Žižek, 1997, s. 6-8; Žižek, 2006, s. 285-288). Denne præ-indskrivning konstituerer altså ikke blot en latent horisont, men fungerer nærmere som den strukturerende scene, der udpeger – og forudbestemmer – bestemte senere erfaringer som

---

⁷ Med dertil hørende ekskluderende effekt (i form af mindre identifikationsmuligheder for) for kvindelige og queer-subjekter (Stahl, 2010).

særligt betydningsbærende (Žižek, 2002, s. xii-xiv). Her begynder særlige rum og praksisser at træde frem – ikke som neutrale situationer, eller – i den militære kontekst – særligt træningssituationer, men som ladede overflader, hvor det *ubevidst* investerede *begær* kan få mulighed for at genkende sig selv og antage form. Der er således ikke tale om, at *begæret* opstår her i disse situationer – snarere, at det forløses, genkendes og her fikseres *retroaktivt* (Žižek, 2014, s. 23).

Et sådant tid og sted kan analyseres som et *quiltningspunkt* – et punkt, hvor betydning og *nydelse* midlertidigt bindes, og hvor *subjektet* oplever sin militære figur som sin egen, som noget nødvendigt og affektivt investeret. Subjektets *interpellation* fremstår her netop ikke som ydre påtvungen, men som en indre nødvendighed, hvor *frihed* og *tvang* smelter sammen i en *libidinal* form for genkendelse. Det er dette punkt – denne scene, hvor den tidligere ideologiske investering får mulighed for at artikuleres og kropsliggøres – som vi nu må vende os mod. Ikke for at se på begyndelsen, men for at se, hvordan begyndelsen gøres mulig. Vi skal ud og se et sådan *quiltningspunkt*, i des naturlige habitat. (Žižek, 1989, s. 87; Žižek, 2022, s. 40).

Vi skal en tur på skydebanen.

4.2. At blive soldat – Skydebanen som *ideologisk quiltningspunkt*

Støvlerne synker let i det grusede underlag, da vi træder ud på skydebanen for første gang. Stilheden er tung. Alvor og instrukser hænger i den kolde, dugmættede morgenluft. En metallisk, mekanisk lugt – endnu ubestemt, men senere evigt umiskendelig – af våben, der skyder, blander sig med den velkendte krudtduft fra nytårsnetter. Luften smager af jern. De korte, stødvise knald fra andres skud gennemborer stilheden, og kroppen reagerer fysisk: som små chok, der går gennem marv og ben. Geværet er fremmed, koldt, klodset i hænderne. Sommerfuglene i maven overdøver næsten den tungere, ubestemmelige uro, som synes at have slået sig ned i kroppen. De alvorstunge ord, de fremmede kommandoer – alt føles både fjernt og uafvendeligt. Ned i gruset. Nu er det bare mig og skiven. Fingeren på aftrækkeren. Trykket øges – hårdere, hårdere. Jeg skyder. Skiven? Mig selv? *BAM*. Rekylen slår som et spark igennem kroppen. Noget falder på plads. Euforien flammer op. Alt er forandret! Eller – nej – det har altid været sådan. Vi griner. Alle er glade. Alle har glædet sig. En stemme hvisker bestemt: "*Nyd det.*"

Jeg er soldat – Nu er vi soldater!

Denne erfaring – genkendelig for mange nuværende og tidligere soldater – markerer ikke blot begyndelsen på en færdighed. Det er et *libidinalt* ladet moment, hvor tidligere ubevidste, *fantasmatiske-symbolske* investeringer pludselig materialiseres. Det *splittede subjekt* rammes her, *retroaktivt*, af den Store Andens *obskøne* tiltale og føler sig tavst adresseret af dets *superegoiske* imperativ – den indre tvang til at nyde, også dér hvor det ikke føles frivilligt. Skydebanen konfronterer ikke blot subjektet med en militær praksis, men med dets egen *ideologiske* præindskrivning. *Fantasma* og realitet folder sig sammen i et *retroaktivt* punkt, hvor betydning forankres, og *subjektet* får sin *symbolske* selvforståelse (Žižek, 2012, s. 794-796; Žižek, 1997, s. 3-5; Žižek, 1989, s. 127-131) Identifikationen sker altså ikke efterfølgende, men *retroaktivt*: *Subjektet* konstruerer sig som én, der altid allerede har været soldat. Før skuddet er det en mulighed. Efter – en nødvendighed. Et *quiltningpunkt*, hvor *nydelse* og *symbolsk struktur* – gennem en *ideologisk interpellation* – her som kaldet, der placerer subjektet i en *symbolsk* position – fikseres. Og netop derfor: et vendepunkt – ikke kronologisk, men *ideologisk, retroaktivt, affektivt* og *subjektiverende*. (Žižek, 2014, s. 23; Žižek, 2002, s. 113–115).

4.2.1 Den retroaktive konstitution: Subjektet som allerede-værende-soldat

Denne sanselige oplevelse markerer altså ikke blot indgangen til en ny færdighed, men fungerer altså som et *libidinalt quiltningpunkt* – et stabilt forankringspunkt, hvor hele den *ideologiske* struktur, der hidtil blot har virket som mulighedsbetingelse, pludselig artikuleres som den nødvendige og nydelsesmæssigt investerede ramme for *subjektets* position. *Subjektet* identificerer sig ikke blot som soldat, men iscenesætter sit *begær* i på *fantasmens scene* – som én, der altid allerede har været soldat – i forsøget på at opleve sig selv som havende en indre, essentiel kerne. Men i forsøget på at ‘gå bag gardinet’, overser *subjektet*, at det selv bringer med sig det, som det finder – den militære identitet er ikke noget, der opdages, men noget, der medbringes (Žižek, 1991, s. 16-21, 202, 214-215; Žižek, 1993, s. 165-169).

Det øjeblik, hvor den værnepligtige affyrer sit første skarpe skud, fungerer dermed som et *quiltningpunkt* – et *ideologisk* og *nydelsesmæssigt* investeret vendepunkt, hvor det *symbolske* gennem *retroaktivitet* kobles til *subjektets* erfaring. Skuddet bliver handlingens *akt*⁸ – en *selv-*

---

⁸ *Akten* betegner hos Žižek en radikal subjektiv handling, der ikke blot handler inden for en given *symbolsk* ramme, men bryder med den og skaber en ny. Den kan ikke reduceres til valg eller beslutning, men indebærer en radikal konfrontation med *det Reelle* og en *subjektiv* re-konstitution gennem negativitet (Žižek, 1999, s. 137).

interpellation, der *retroaktivt* binder *subjektet* til en iboende, *præ-indskrevet symbolsk militær orden* og investerer det med – en oplevet autentisk – *nydelse* (Žižek, 1989, s. 124-129, 154-157). *Subjektet* oplever derfor ikke affyringen som en begyndelse i en lineær forstand, men snarere som en bekræftelse af noget oplevet oprindeligt. Før skuddet er identificering blot en mulighed. Efter skuddet er identificeringen allerede – allerede – sket, og øjeblikket opleves som bekræftelse på en identifikation, der altid har været der (Žižek, 2022, s. 42; Žižek, 1989, s. 121-123; Žižek, 2014, s. 23). Vi har således at gøre med et vendepunkt, der ikke skal forstås som et empirisk eller kronologisk, men som en ren *retroaktiv symbolsk* tilskrivelse. Det er i dette moment, at *subjektet* formes, i spændingen mellem det, der blot har været, og det, der i eftertidens *symbolske* blik for altid vil fremstå som meningsfuldt og nødvendigt (Žižek, 1989, s. 147-149; Žižek, 1993, s. 210-213).

4.2.2 Kulturens skydebane: Interpassiv nydelse og ideologisk fiksering

Skydebanens funktion som *symbolsk* vendepunkt bekræftes også uden for kasernens rum. I to nyere danske tv-dokumentarer om værnepligt er den første dag på skydebanen tildelt et helt afsnit – med de alvorlige titler *Skarpe skud* og *Nu er det alvor* – antydes her, at denne dag fungerer som narrativt og *ideologisk quiltningspunkt* (Piger i trøjen, u.å.; Soldat på 4 måneder, u.å.). Her fremstilles skydebanen ikke blot som en militær aktivitet, men som et kulturelt genkendeligt overgangsritual, hvor Alvoren sætter ind. Dokumentarerne fungerer i den forbindelse som en form for *interpassive* medier – kulturelle objekter, hvorigennem offentligheden symbolsk får mulighed for at gennemleve og nyde denne iscenesatte overgang på afstand (Žižek, 1992, s. 13; Žižek, 1997, s. 1). Dermed konsolideres skydebanen – ikke kun som *ideologisk scene*, men også som kulturel selvforståelse, som en scene, hvor soldaten formes (Žižek, 2012, s. 794).

4.2.3. Grænseerfaring og det Reelle: Subjektets møde med den symbolske brist

På skydebanen åbnes en sprække i den hidtidige *fantasmatiske-symbolske* strukturering af virkeligheden. Det, der tidligere måske har ladet sig iscenesætte som teknisk færdighed eller æstetisk medieret vold – eksempelvis gennem film, øvelser eller militær jargon – risikerer at træde

frem som en rest, der ikke længere kan indordnes i nogen stabil *symbolsk kode*. *Det Reelle* kan vise sig her – ikke som en entitet, der kan identificeres, men som en foruroligende negativitet, der unddrager sig mening og destabiliserer subjektets virkelighedsramme (Žižek, 1997, s. 7–8; Žižek, 1989, s. 181–182). Det første skud fremstår derved ikke længere blot som en rutinemæssig handling, men som et sted for en grænseerfaring, hvor det *splittede subjekt* kan støde på den *symbolske ordens* utilstrækkelighed, og derigennem få den indsigt, at *den Store Anden* ikke eksisterer som en konsistent, garantibærende instans (Žižek, 2002, s. 115–117; Žižek, 2000, s. 319–321).

Det er måske ikke blot geværet, der giver et ryk gennem kroppen ved det første skud, men potentielt en hel selvopfattelse og et verdensbillede, der forskyder sig.

4.2.3.1. Reorganisering af den symbolske ramme

Gennem *retroaktivitet* rekonstrueres nu det, som før forekom kontingent, nu pludselig som ‘altid værende’ – naturligt – nødvendigt. Den *libidinale* struktur strammes umærkeligt symptomatisk til, og det første skud antager nu en konstituerende funktion. *Det Reelle* kan nok ikke integreres i den *symbolske orden* – men det tvinger en ny artikulation frem. Ikke som forløsning, men som omstrukturering gennem *gentagelsestvang* – her i form af den vedvarende skydning – og *symptomet* – mødet med *det Reelle*, som skydningen måske medfører – som reorganiserende instanser. I visse tilfælde åbnes i dette moment imidlertid også en mulighed for *subjektiv destitution* – den radikale eksponering af subjektets ideologisk understøttede identitet som netop fiktiv, og for en kort stund – eller for evigt – ophævet (Žižek, 1999, s. 52, 20-21, 273-274; Žižek, 1997, s. 10)

Det er derfor ikke blot kroppen, der rystes – men selvforståelsen. Skydebanens brist er ikke en overgang, men en åben sprække, hvori *subjektets* identitet midlertidigt destabiliseres – og derigennem enten fikseres eller går til grunde.

4.2.4 Fra nydelsens højdepunkt til subjektets tomhed – og tilvalget af sin egen død

Skydebanens scene markerer således ikke blot en aktualisering af det *ideologisk* præindskrevne, men også en mulig destabilisering, hvor *subjektet* konfronteres med en *symbolsk* forstyrrelse, der kræver en reorganisering af dets position i den *symbolske orden*. *Subjektets* identitet konstitueres ikke ud fra en realisering af et indre væsen, men som respons på ydre tvang – en *symbolsk*

nødvendighed, fremkaldt af *det Reelles* brud med den hidtidige orden (Žižek, 1991, s. 12–13; se også Žižek, 2000, s. 155–157; Žižek, 1989, s. 124–129)

Denne *symbolske* og affektive intensivering fremgår i en officers refleksion over, hvordan værnepligtige oplever forvandlingen:

”Nu ligger jeg her med et våben, det er nu, at det valg jeg har truffet om at aftjene min værneret, faktisk manifesterer sig. For nu ligger jeg her og skyder med et skarpladt våben. Og det påvirker noget i dem.” (Piger i trøjen – nu er det alvor, u.å., 00:19:30)

En anden officer peger mere eksplicit på skydebanens særlige status:

”Nu er vi nået til noget af det, der gør vores métier så speciel. Vi er en af de eneste arbejdspladser, hvor man kan få lov til at skyde. Og en af de eneste arbejdspladser, hvor det er vores job at være i stand til at skyde og dræbe. Det er også det, der gør det så alvorligt. Jeg har også en forventning om, at I tager det alvorligt.” (Piger i trøjen – nu er det alvor, u.å., 00:13:00)

Her åbner der sig et centralt paradoks: Det at kunne dræbe er ikke blot en pligt, men også noget, man *”får lov til”*. Det, der i første omgang fremstår som en *superegoisk fordring*, fremtræder her som en mulighed – og dermed også som noget, der kan *nydes*. Netop dette forhold – hvor pligten til at dræbe glider over i *nydelse* – viser med al tydelighed, hvordan det *ideologiske* påbud kan fremstå som en tiltrækkende rettighed, og hvordan den militære etik integrerer *jouissance* i sin egen grundstruktur. Det er netop denne dobbelthed, hvor forbud og befaling smelter sammen med en uerkendt *nydelse*, der her gør *ideologien* så effektiv. Den fremstår ikke blot som et sæt af regler, men som en invitation til grænseoverskridende *nydelse*, netop i kraft af dens tilsyneladende nødvendighed og moralske alvor – en form for pervers etisk befaling (Žižek, 2008, s. 84; Žižek, 2008, s. 83-85; Žižek, 1991, s. 239-244).

I de to miniserier, hvor vi følger værnepligtige på skudebanen, hersker der i begge før det første skud en næsten rituel alvor. Rekrutterne taler lavmælt, kroppene er spændte, og stemningen er ladet med en forventning, der også rummer usikkerhed. I en af serierne ser vi en soldat ligge på skydebanen og nærmest ubevidst sige: *”Ej, det tror jeg ikke, jeg kan det her”* – tilsyneladende ikke rettet til nogen bestemt, måske som en ytring til sig selv, måske til *den Store Anden* (Piger i trøjen, u.å., 00:16:10).

Men efter soldaterne har skudt, er stemningen pludselig radikalt forandret. Soldaterne griner og taler højtlydt euforisk sammen. Den samme soldat, der før sagde ”*det tror jeg ikke, jeg kan*”, siger nu uforbeholdent til sin kollega: ”*Ærligt, lige før jeg tog mit første skud, der var jeg sådan lige ved at sige, det kan jeg ikke.*” (Piger i trøjen, u.å., 00:16:10). Hun synes ikke at registrere sin egen tidligere artikulation – som var den allerede skrevet ud af sekvensen. Denne pludselige forskydning peger ikke blot på skuddets performative funktion, men på en affektiv transformation: *fantasmet* har foldet sig sammen med virkeligheden, og *subjektet* har nu, gennem *aktens* udførelse, *retroaktivt* konsolideret sin position. Fra tvivl til eufori – fra *subjektets* udsættelse til dets affirmative *nydelse* – skydebanen fungerer her som *quiltningsspunkt*, hvor betydningen fikseres, og *nydelsen* kan finde sin plads i *subjektets symbolske ramme* (Žižek, 1991, s. 249-252; Žižek, 1993, s. 165-168).

Valget om at blive soldat fremstår her ikke som en abstrakt beslutning i fortiden, men får eksistentiel og kropslig tyngde gennem handlingens aktualitet. Identiteten bliver virkelig, fordi den ikke blot artikuleres sprogligt, men gennemlevs som *akt* – en *performativ* manifestation. Det er ikke blot nydelsen ved at være soldat, der konstituerer *subjektet*, men også *superegoets imperativ* – den indre tvang om at nyde. I dette tilfælde ikke blot nydelsen ved færdighed og disciplin, men ved selve grænsens overskridelse. *Subjektet* pålægges at *nyde* – og oplever skyld, hvis det ikke gør det. Det bliver en intern nødvendighed, at nydelsen ikke blot er tilladt, men krævet

Her ses måske de første spinkle tegn på, at *subjektets fantasmatiske investerede* identitet som soldat bærer en form for immanent *dødsdrift*. En *nydelse*, der ikke kun kulminerer i heroisme eller disciplin, men i sidste instans peger klart mod selve eksistensens ophør. *Subjektet* investerer sig således affektivt i figuren ‘soldat’ som en stabil *symbolsk* kerne – men denne investering kredser om et tabt *objet petit a* – *døden* som det tomme punkt af *begær*, der både organiserer og undergraver *subjektets* ‘militære form’ (Žižek, 2002, s. 265-266; Žižek, 2006, s. 249; Žižek, 2008, s. 27-28)

Denne dobbelthed – mellem identifikationens opfyldelse og risikoen for udslettelse – forklarer måske de affektudbrud, som instruktører på tværs af forsvaret beskriver hos soldater på deres første dag på skydebanen: sammenbrud, eufori, gråd, chok. Disse reaktioner kan nu læses som *symptomer* – ikke i psykologisk forstand, men som brud i den *ideologiske* struktur, hvor en modsigelse mellem *subjektets begær* og den *symbolske orden* trænger sig på. *Symptomet* som en affektiv artikulation, hvor den sociale virkelighed viser sin egen utilstrækkelighed. Her, hvor *subjektet* forventer at mærke sin eksistentielle kerne, konfronteres det i stedet med tomheden – *the void* –

mangelstrukturen, som *fantasmatiske* og *symbolske* mening forgæves forsøger at udfylde (Žižek, 1989, s. 28-30; Žižek, 2008, s. 43-44; Žižek, 1993, s. 165-170).

Skydebanen bliver derved ikke blot en træningskulisse, hvor *subjektet* – gennem en *kropslig handling* – *retroaktivt* konstitueres som soldat. Den bliver også stedet, hvor *det Reelle* potentielt bryder ind og destabiliserer *subjektpositionen* indefra. Soldatens *subjektivitet* opstår således i et felt, præget af *ideologisk* identifikation og eksistentiel splittelse – en dobbeltbevægelse af *nydelse*, tomhed og udsigt til tilintetgørelse.

4.2.5. Afslutningen som begyndelse: Skydebanedagen og *fantasmatiske* nødvendighed

Den første dag på skydebanen artikulerer således et strukturelt og affektivt vendepunkt, hvori *subjektet* træder frem som allerede-værende soldat. Gennem tilkaldelsen, spejlingen og konfrontationen med *det Reelle* aktiveres en *fantasmatiske scene*, hvori *nydelse* og *symbolske* fiksering smelter sammen og *retroaktivt* organiserer dagens hændelser som *ideologisk* nødvendige. Hvad der fremstod som begyndelse, fremtræder nu som altid allerede forudsat af sin egen efterfølgende betydningsdannelse. Den narrative lukning er således ikke en afslutning, men et punkt, hvor *subjektet* installeres i en ny *symbolske* og affektiv position. *Subjektet* vil nu være soldat — ikke som funktionel rolle, men som *libidinal figur* (Žižek, 1989, s. 124–125; Žižek, 1997, s. 21–23; Žižek, 1989, s. 142).

Denne retroaktive *subjektivering* er netop, hvad analysen søger at indkredse: at subjektivering ikke er en gradvis tilpasning til eksterne normer, men et spring ind i en ‘strukturel mangel’, hvor *begær*, skyld og *nydelse* konvergerer i én affektiv beslutning. I denne bevægelse fremstår skydebanen som *fantasmatiske quiltningspunkt* — det *fikspunkt*, der tilbyder midlertidig stabilisering, og hvor *nydelsens libidinale* arkitektur artikulerer *subjektets* investering i *det symbolske*. Under dette moment internaliserer *subjektet* ikke blot loven, men aktiverer *superegoets imperative tvang*, der fordrer identifikationens totalitet og samtidig pålægger *subjektet* skyld for aldrig at *nyde* nok. Denne tvang ledsages af en accept af *symbolske kastration* – den strukturelle mangel, der definerer *subjektets begær* og konstituerer dets ubetalelige ‘gæld’ til *den Store Anden* (Žižek, 2000, s. 319; Žižek, 1989, s. 87–88; Žižek, 2012, s. 805; Žižek, 2008, s. 53). Dertil kommer obskøn *magt-jouissance* – den usynlige *nydelse*, der ligger i selve *autoritetens udøvelse*, og som gør *underkastelsen* affektivt tilfredsstillende. Det er ikke blot *disciplinens tryk*, men også *autoritetens nydelsesfulde overskud*, der her binder *subjektet* til den militære struktur

Hermed står det klart, at *skydebanedagen* ikke blot sætter en narrativ ramme om *subjektets* første skridt som soldat, men også markerer en markant afslutning, nemlig overgangen fra *imaginær forestilling* til *symbolsk* realiseret nødvendighed — en oplevelse, der dog aldrig vil opleves som en afslutning ved den soldat, hvor ideologien lykkes med sin indskrivning.

4.3. Ideologisk investering og den libidinale struktur i militære praksisser

4.3.1 Kollektivet som nydelsens ramme: Subjektets selvophævelse i fællesskabet

Dette afsnit tager udgangspunkt i et *fantasmisk* element, der ikke er direkte knyttet til det enkelte individs attributter, men bærer en grundlæggende intersubjektivitet. Det nærmest selvindlysende bagtæppe – at soldaten altid indgår i et militærapparat bestående af andre soldater – aktualiserer fællesskabet som en *ideologisk* scene. For ingen kan være soldat alene.

4.3.1.1 Populærkulturelle fantasmer og det militære fællesskab

I vestlig populærkultur fremstilles det militære fællesskab ofte som en struktur, hvor *subjektet* må ophæve sin individualitet for at opnå betydning og tilhørsforhold, og siden 1980'erne figurerer soldaten tiltagende som et led i et 'maskulint regenerationsprojekt', hvor krig og national genrejsning smelter sammen i en affektiv forestilling om broderskab (Gibson, 1994, s. 34-59; 58-59; Weber, 2006, s. 74-91).

I eksempelvis computerspil som *Call of Duty* opnår spilleren ikke primært belønning for individuel succes, men for opløsningen i en taktisk funktion. Det er ikke 'selvet', men 'enheden', der får betydning (Stahl, 2010, s. 112–130). Denne meningsstruktur aktiveres ikke blot kognitivt, men også *libidinalt*, idet den indebærer en affektiv investering i fællesskabets struktur som *ideologisk fantasme* – et ubevidst 'scene-script', hvor *subjektet* tiltales som nødvendigt, i rammen af fællesskabet. Det er ikke krigen som sådan, der æstetiseres, men dens evne til at fremkalde et 'sublimt fællesskab' – som et *sublimt objekt*: en ideologisk figur, der fremstår som absolut og ophøjet, men dækker over en strukturel tomhed (Žižek, 2008, s. 6; Žižek, 1991, s. 200–203).

I amerikanske krigsfilm, som også konsumeres af danske unge i stor stil, fremstilles soldatens offer ofte som en etisk nødvendighed. Individet får værdi gennem selvopofrelse, og denne bliver genstand for affektiv identifikation. Hermed kropsliggøres *ideologien* i fortællinger, hvor tapperhed, ansvar og moralsk pligt sammenskrives i en følelsesmæssigt bekræftende figur for retfærdig vold og fællesskabets usagte nødvendighed (Weber, 2006, s. 87–91). Det er netop her, at *jouissance* – den

overskridende, ofte smertefulde *nydelse* – opstår: subjektet nyder ikke på trods af, men gennem sin mulige selvophævelse (Žižek, 2002, s. 9). Populærkulturen tilbyder dermed ikke blot billeder af det militære, men fungerer også *interpassivt* – mekanismen, hvor en anden instans nyder eller tror på noget på ens vegne. Den *nydelse*, man måske ikke selv (endnu) kan eller vil tage på sig, placeres i film, spil og fortællinger, der nyder for os. Den *libidinale* binding er derfor allerede aktiv, før nogen egentlig militærerfaring har fundet sted. *Subjektets* senere tilpasning i militæret kan således understøttes af den *overskudsnydelse*, det allerede har investeret gennem disse repræsentationer – en rest af *nydelse*, der ikke kan reduceres til erkendelse eller behov, men som alligevel fastholder *begæret* i en bestemt struktur (Žižek, 1992, s. 13; Žižek, 2022, s. 187).

4.3.1.1.1. Fællesskabet som ideologisk scene for subjektivering

Disse analyser af soldaten i populærkulturen viser, hvordan det militære fællesskab fungerer som en helt central *ideologisk* scene for subjektivering i en militær kontekst. Dette ‘unikke fællesskab’ skal ikke forstås som en normativ, interPELLerende struktur, men snarere som en *fantasmisk* scene, hvor det *splittede subjekt* tilbydes en oplevet autenticitet – en midlertidig opløsning af egen mangel, gennem deltagelsen i et affektivt ‘Vi’. ‘Det unikke fællesskab’ fungerer i denne optik som det *sublime objekt* – et *begærsobjekt*, der netop i sin uopnåelighed fastholder *subjektet* i en *nydelsesstruktur*, hvor forskellen mellem individualitet og kollektivitet konstant – men aldrig endeligt – *fantasmisk* udviskes. Det er denne *libidinale binding* – en tilhørsfornemmelse, som aldrig helt fuldbyrdes, men altid fastholdes – der giver ideologien en virkning som noget internt nødvendigt og dybt attråværdigt for *subjektets symbolsk-affektive* kohærens (Žižek, 1997, s. 6–12; Žižek, 2002, s. 10–15).

4.3.1.1.2. Populærkulturens iscenesættelse af fællesskabet som ideologisk fantasme

Et illustrativt eksempel findes i miniserien *Band of Brothers*, hvor krigens meningsløshed og vold transformeres gennem forestillingen om et unikt bånd mellem soldaterne. Det er ikke selve krigen, der æstetiseres, men dens kapacitet til at frembringe oplevelsen af et sublimt fællesskab – et ‘Vi’ som det *libidinale* centrum for *subjektets begær*. Selvophævelsen i broderskabet bliver her det *libidinale* punkt for *overskudsnydelse* – en kropslig og affektiv tilfredsstillelse ved at være uundværlig og dermed også nødvendigt indsat. Et konkret eksempel er at finde i seriens andet afsnit, hvor kaptajn Winters bliver mødt af en tavs broderskabsgestus, fordi han lykkes med at give

sine soldater en oplevelse af, at deres fællesskab er helt unikt og specielt – en *fantasmatiske scene*, hvor *subjektets begær* bindes til ideen om det ubrydelige bånd (Hanks & Spielberg, 2001, afsnit 2). Senere, i afsnit syv, reflekterer en af befalingsmændene over, hvad der er, der gør, at de klarede sig gennem det kaos, de befinder sig i. Særligt én scene er her rammende, da han giver en peptalk til sine mere eller mindre desillusionerede og kolde soldater, hvor han ophæver deres individuelle lidelser til fællesskabets kontakt og slutter af med at sige, at hvis alle bare gør deres arbejde, så skal det nok gå. Sigende er det, at da han forlader folkene, siger han i en voice-over, der *retroaktivt* spejler hans senere tanker om situationen, at han ikke engang vidste, om han selv troede på det, han sagde. Men han handlede, som om han gjorde, og skabte tilsyneladende en affektiv meningsramme for sine soldater (Hanks & Spielberg, 2001, afsnit 7).

Ideologiens effektivitet viser sig præcist dér, hvor *subjektet libidinalt begærer* sin funktion i en større *symbolsk orden*. Fællesskabet bliver den *ideologiske* grundscene, hvor *subjektets* mangel og *begær* struktureres omkring forestillingen om at høre til. Fællesskabet fremtræder i denne struktur som *objet petit a* (begærets årsagsobjekt, der strukturerer subjektets fantasme) – en forskudt figur, som virker som lim for den *ideologiske* investering. Det er netop denne forskydning, der gør det muligt for *subjektet* at miskende – hvor *subjektet* forveksler *fantasme* med virkelighed – sin egen splittelse, ved at rette begæret mod et *fantasmatisk* fællesskab, som fremstår meningsgivende. Hermed bliver også den *symbolske kastration* tilsløret: fællesskabet tilbyder en fornemmelse af helhed, der dækker over den strukturelle mangel i den *symbolske orden*. Fællesskabet optræder som noget naturligt og selvindlysende – og ofte *interpassivt*: en affektivt betinget tro på den andens tro. Men netop denne synlighed er en *fantasmisk* effekt. Det *sublime objekt* kan ikke realiseres, fordi det er konstitueret netop af sin forskudte karakter – det skjuler *subjektets* mangel og det tomme sted i den *symbolske orden*, hvor *det Reelle* unddrager sig *symbolisering* (Žižek, 1989, s. 192-195; 203–204).

I afsnit seks af *Band of Brothers* er der et godt eksempel på et møde med det *Reelle*. Den rå vold, kulde og lemlæstelse bryder ind og destabiliserer den *symbolsk-fantasmatiske orden*. Ingen mening tilbydes. En af soldaterne, Roe, famler her efter betydning, men konfronteres blot med en tomhed. Det er her, at en *subjektiv destitution* anes – et *symbolsk* og affektivt kollaps, hvor det, der før syntes nødvendigt, blotlægges som kontingent. Selv *superegoets imperativ* – kaldet om at *nyde* i ‘broderskabet’ – mister sin kraft og eksponerer sin egen grænse (Hanks & Spielberg, 2001, afsnit 6). Denne konfrontation med *det Reelle* afslører, at fællesskabets oplevede nødvendighed netop afhænger af, at denne erfaring holdes udenfor.

Når *subjektet* senere træder ind i den militære struktur, er det derfor måske ikke først og fremmest disciplinens magt, der sikrer dets tilpasning, men snarere den *nydelse*, det *ubevidst* allerede har lært at investere i forestillingen om 'det unikke fællesskab'.

4.3.1.2. At blive kaldt ind i fællesskabet – ideologisk fantasi og begær i hvervekampagner

Også i Forsvarets egne rekrutteringsstrategier kan *fantasmet* om 'det unikke fællesskab' hurtigt spores. Hvervekampagner formidler gennem slogans som "*Bliv en del af noget større*" og "*Fællesskab for livet*" – idéen om netop det særlige fællesskab – og appellerer tydeligvis ikke blot til rationel karriereplanlægning, men forsøger at røre noget i *subjektets begærstrukturering*, en appel til *subjektets overskudsnydelse* snarere end dets bevidste interesser (Forsvarets Uddannelser, 2024; Forsvaret, 2025b; Žižek, 1997, s. 11–15; Žižek, 1989, s. 124–126).

Det er væsentligt at bemærke, at sådanne kampagner ikke blot er overfladiske reklamebudskaber, men – som det også er tilfældet med populærkulturen, og måske i endnu højere grad da budskaberne her kommer fra Forsvaret selv – virker som *interpellation*, der forsøger at kalde *subjektet* frem som soldat. Hvervekampagnerne fungerer som en *performativ praksis*, hvor den *libidinale økonomi – begæret* efter fællesskab – bindes til en bestemt *symbolsk orden*. Appellen er ikke blot kognitiv, men også affektiv, idet kampagnerne søger at aktivere et *ubevidst* ønske om at underkaste sig en større sag og dermed finde en form for eksistentiel løsning på den indre kløft i det *splittede subjekt* (Žižek, 2008, s. 128-130; Žižek, 2006, s. 64). Det sker gennem en *ideologisk fantasi* – en *ubevidst* struktur, hvori *subjektet* iscenesætter sit *begær* – hvor det *symbolske* og det *imaginære* kan forbindes gennem et *quiltningspunkt*, så mening bindes fast. Se blot Forsvarets uofficielle slogan: "*Fordi noget er værd at kæmpe for.*" En tom appel, da pladsen for, hvad det er, man skal kæmpe for, netop står tom – noget – *subjektet* kan således selv udfylde denne plads (Forsvaret, u.å; Žižek, 1989, s. 96-97).

Man kan således hævde, at Forsvarets kampagner udnytter – omend måske ikke bevidst, da de, der laver kampagnerne, givetvis selv er indskrevet i samme *begærstruktur* – det forhold, at *subjekter* altid søger efter *noget*, de (*ubevidst*) tror kan være en løsning på deres immanente splittelse. Hvervekampagnerne tilbyder i hvert fald en forestillet helhed – i 'et unikt fællesskab' – som et muligt svar på den eksistentielle uvished og fragmentering, *subjektet* oplever (Žižek, 2008, s. 128-133).

Men sådan opleves det ikke for *subjektet*. *Subjektet* ser hvervekampagnen og oplever budskaberne som autentiske og meningsfulde – som noget, der ”*taler til det*” og rører ved dets inderste kerne. Det er i denne strukturelle *fejlkendelse* – hvor *subjektet* forveksler en ideologisk interpellation med sit eget *begær*, at *ideologiens* virkning får en del af sin *libidinale* kraft. Der, hvor individet oplever, at det i frihed tilvælger fællesskabet, fordi det føles som et møde med noget autentisk, er netop et eksempel på *ideologiens* *obskøne underside*, hvor frihedens oplevede autenticitet selv fungerer som et *nydelsesfuldt* imperativ (Žižek, 1989, s. 132; Žižek, 1997, s. 19-23).

4.3.1.3. At blive nogen i fællesskabets blik – Symbolsk identitet i Soldatens Håndbog

Men også mere hverdagslige og institutionelle tekster – såsom *SOLDATENS Håndbog*, en folder, som alle kommende værnepligtige modtager fra Forsvaret med tips, tricks og praktisk information skrevet af tidligere værnepligtige – viser, hvordan den samme *ideologiske* struktur omkring fællesskab, som vi genkender fra populærkulturen, også kommer til udtryk i praksisnære, dagligdags kontekster. Et eksempel findes i artiklen: ”*Din uniformguide: undgå begynderfejl*”, hvor et af de 12 gode råd lyder: ”*MENIG VELCRO – Husk dit navneskilt. Du vil nødig miste din identitet.*” (SOLDATEN, 2025, 9. Håndbog, s. 18-19).

Dette tilsyneladende banale råd kondenserer en hel subjektiveringsstruktur. *Subjektet* tildeles ikke en autonom identitet, men får den tilskrevet gennem *symbolske* markører – her i form af navneskiltet. Det er via sådanne ydre tegn, at det *splittede subjekt* får adgang til betydning og en plads i den *ideologiske* struktur. Navneskiltet fungerer som en miniature af det *fantasmatiske* strukturerede fællesskab, hvor identitet kun gives gennem *symbolsk* anerkendelse. *Subjektet* *begærer* ikke blot at være nogen, men at få sin eksistens bekræftet gennem dette tilhørsforhold – et tilhørsforhold, som holdes sammen af en *ideologisk fantasme* om integration og sammenhæng (Žižek, 1989, s. 133–134; Žižek, 1997, s. 18–21).

Navneskiltet fungerer dermed som en *fetich*: en genstand, der fastholder *subjektets* *symbolske* eksistens, og samtidig dækker over den grundlæggende mangel, som konstituerer denne. *Subjektet* ved godt, at navneskiltet ikke bærer nogen essentiel sandhed, men *begæret* organiseres alligevel omkring det. *Fetichen* stabiliserer en *symbolsk orden*, der i realiteten er tom. At glemme navneskiltet bliver således ikke blot en praktisk fejl, men en *symbolsk* selv-udslettelse – og en mulig afsløring af *ideologiens* *obskøne underside*: de affektive *nydelser* og mikro-ydmygelser, som den officielle orden ubevidst beror på (Žižek, 1997, s. 118–124; Žižek, 2002, s. 84–86). Udsagnet og

tiltalen i artiklen iscenesætter et *fantasmatisk pres*. Artiklens underrubrik, ”*undgå de akavede situationer foran dine garvede befalingsmænd og opnå militær holdning*”, signalerer, at det ikke først og fremmest er autoriteten som sådan, man skal frygte, men den sociale eksponering, der følger af ikke at fremstå korrekt integreret i det *symbolske* fællesskab (SOLDATEN, 9. Håndbog, 2025, s. 18–19). Her træder et *superegoisk imperativ* i kraft – et indre krav om at *nyde* at gøre det rigtige. Ikke blot at følge reglerne, men at ville dem og identificere sig med dem. Den værnepligtige, der står uden navneskilt – og dermed uden tydelig identitet – risikerer ikke blot irttesættelse, men tab af *symbolsk* status. Indlemmelsen i fællesskabet forudsætter en *symbolsk kastration* – *subjektets* nødvendige opgivelse af forestillingen om at være en autonom helhed, for at kunne blive nogen i den *symbolske* struktur (Žižek, 2002, s. 248–252).

Det er ikke først og fremmest disciplinær vold, men en *libidinal økonomi*, der driver *subjektet* til underkastelse: Et løfte om betydning, tilhørsforhold og affektiv tryghed mod at opgive visheden om sin egen integritet. Denne struktur fremgår også i artiklens opfordring: ”*Vær en god kammerat, og kontroller ofte de andre meniges uniformer. Så skal de nok hjælpe dig med at holde styr på din.*” (SOLDATEN, 2025, 9. Håndbog, s. 18-19). Her synliggøres et kollektivt tilsyn, hvor deltagelsen i fællesskabet bekræftes gennem gensidig opretholdelse af den *symbolske orden*. *Subjektet* uddelegerer ikke blot disciplin, men også *nydelse* og overvågning til de andre – og lader dermed fællesskabet begære og se for sig. Underkastelsen bliver derved ikke en individuel affære, men en kollektivt vedligeholdt proces (Žižek, 2022, s. 187-196; Žižek, 2008, s. 9-14).

Soldatens Håndbog indskriver sig således i en bredere *ideologisk* struktur, hvor det militære fællesskab fungerer som et *libidinalt* tiltrækkende punkt: Det uopnåelige, men stærkt begærede ‘at være nogen’ organiserer *subjektets begær* omkring netop de *symbolske* gestus, der i sig selv er arbitrære, men som netop derfor kan fremstå som bærere af betydning i fællesskabets blik (Žižek, 1989, s. 87-93, 105-110).

4.3.1.4. Når fantasmen møder det Reelle: Kasernen som overgangsrum

De første dage på en kaserne eller flyvestation markerer en abrupt overgang, hvor *subjektet* konfronteres med en radikal omstrukturering af hverdag og identitet. Dette er stedet, hvor de forudgående *symbolsk-imaginære fantasmer* – formet gennem populærkultur og hvervekampagner – støder sammen med militærets praksis. Her risikerer *fantasmet* at bryde sammen, hvis kasernelogikken destabiliserer det forestillede scenarie og afslører afhængigheden af en *symbolsk*

garanti i *den Store Anden*. Men mødet med *det Reelle* – det, der i dette sammenstød unddrager sig *symbolisering* – kan også intensivere *subjektets* tilknytning, hvor *nydelsen* forskydes til *non-fallisk jouissance*: en *nydelse* uden et klart mål, uden en *fallisk* regulering (Žižek, 2006, s. 5-6; Žižek, 2006, s. 274-278). I denne bevægelse forskydes *nydelsen* fra en *symbolsk* organiseret form – struktureret omkring *den Store Andens* forventning – til en mere rå og ureguleret *jouissance*. Hvor *fallisk jouissance* er målrettet og begrænset, åbner *non-fallisk jouissance* for en *nydelse* uden retning, uden grænse, uden mening. Det *splittede subjekt* er her ikke længere bundet af ideologiens overfladestrukturer, men vikles ind i en *nydelse*, som ikke længere kan forstås *symbolsk* – men som alligevel virker, alligevel fastholder. Her mærker *subjektet* ikke blot *ideologiens* kald, men også dets egen opløsning i kaldets uforståelige rest (Žižek, 2006, s. 275-278).

Kasernelivets praksisser – eksklusionen af civile ejendele, obligatorisk uniformering, kollektive sovesale og minutløse skemaer – omkoder effektivt *subjektets* identitet. Her *interpelleres subjektet* og besvarer *ideologiens* kald ikke kun med underkastelse, men med hele sin kropslige investering (Žižek, 1989, s. 43). Denne overgang er ikke blot administrativ, men *ideologisk-performativ*. *Den Store Anden* inkorporeres i regler og ritualer, som eksempelvis ved brug af 'eksercermetoden', hvor instruktøren demonstrerer et greb og befaler "gør det", hvorefter enhver afvigelse – især præmatur handling – straks straffes (Forsvarskommandoen, 2000, s. 130). Her opererer *mesterens diskurs* – ikke gennem forklaring, men via et krav om korrekt, tidsafstemt underkastelse (Žižek, 2000, s. 348). Samtidig fremstår denne struktur aldrig som neutral, den bærer en *obskøn magt-jouissance*, en *nydelse* i selve autoritetsudøvelsen, hvor instruktørens irettesættelser og forsinkelser fremkalder *libidinal* tilfredsstillelse for systemet. *Subjektets* mulighed for *symbolsk* identifikation afhænger nu af dets evne til at adlyde uden refleksion – ikke som 'povlovsk respons', men som en umiddelbar, eksistentiel selv-artikulation i forhold til *den Store Andens* blik. "Che vuoi?" svæver allestedsnærværende i luften (Žižek, 2008, s. 177).

Soldaterne protesterer ikke, fordi *subjektet* – *libidinalt* – selv ønsker underkastelsen. *Superegoets imperativ* og *ideologiens* *obskøne underside* – den skjulte struktur af affektive og uofficielle regler, der supplerer *ideologiens* officielle påbud – fungerer som en tvang til at nyde ydmygelsen som noget meningsfuldt. *Nydelsen* er altså ikke knyttet til handlingens formål, men til selve den repetitive struktur – den meningsløse, tvangsprægede gentagelse, der unddrager sig rationalitet, men samtidig frembringer en kropsligt forankret *nydelse*. Dette *libidinale bånd* er konstituerende for *subjektets symbolske funktion* – organiseret gennem kasernens *nydelsesøkonomi* (Žižek, 1989, s. 45-49); Žižek, 1991, s. 244-248). Initiationen i det militære system fungerer som et overgangsritual –

en *symbolisk død* for det civile *subjekt* og en genfødsel i den militære struktur. Dette indebærer en form for *subjektiv destitution*, i kraft af en opløsning af den tidligere *subjektposition*, som muliggør etableringen af en ny *symbolisk* identitet (Žižek, 2000, s. 265-272).

Og den militære struktur tilbyder en illusion om total integration, som kun fungerer i kraft af et ubevidst tab af fællesskabets autenticitet. Nydelsen forskydes nu fra målet om inklusion til *nydelsen* af dets uopnåelighed – medmindre subjektet gennemfører en *traversering af fantasmet* og dekonstruerer denne *nydelsesstruktur*. Her aktiveres *fantasmens* form som et supplement til realiteten, der skjuler *det Reelle* bag et tilsløret billede af ønskets opfyldelse (Žižek, 2008a, s. 19-23). Kasernen fremstår således både som *fantasmens* scene og som *det Reelles* sted – suppleret af *nydelsens* overskud og *ideologiens* *obskøne underside* (Žižek, 2008a, s. 7-10). Denne dobbelte funktion bunder i, at integrationen i den militære orden ikke alene kræver tilpasning til *symbolske* normer, men også en *libidinal investering* i den autoritet, der udstikker dem. Dette træk ved *ideologisk interpellation* svarer til en struktur, hvor *subjektet* ikke blot identificerer sig med autoriteten, men oplever, at det, han bliver beordret til, også er det, han selv vil – en illusion, der kun opretholdes gennem underkastelse under *den Store Andens begær*.

Og processen må enten lykkes eller ende i *ideologiens* totale kollaps, hvor den sociale sammenhængskraft bryder sammen, og *det Reelle* trænger igennem i form af traume og *subjektets* desintegration.

4.3.1.5. Fællesskabets ideologiske grænse

Dette afsnit har belyst, hvordan det militære fællesskab, særligt i populærkulturelle repræsentationer og rekrutteringsdiskurser, artikuleres som en grundlæggende *fantasmatiske scene*, hvor *subjektet* inviteres til affektiv og *libidinal* investering i en struktur, der lover *symbolisk* helhed gennem selvophævelse i broderskabets orden. Netop dette *fantasme* fungerer som *ideologiens primære scene*: ikke blot ét blandt flere, men det organiserende centrum, hvorfra alle øvrige militære *fantasmer* forskyder sig og henter deres struktur og skal forholde sig til, og indordne sig efter (Žižek, 1997, s. 8).

Og dette *præ-fantasme* møder i det øjeblik, *subjektet* konkret indskrives i det militære system, en realitet, der enten bekræfter og intensiverer den gennem kroppens disciplinering og den affektive tilknytning, eller forskyder og underminerer den, når det *fantasmatiske* lovede ‘unikke fællesskab’ ikke stemmer overens med den erfarede virkelighed (Žižek, 1993, s. 202). Fællesskabet fremstår

dermed som et uopnåeligt *begærsobjekt*: en *ideologisk* kerne, der lover symbolsk helhed, men netop i sin immanente tomhed strukturerer *nydelsen*. *Subjektet* tilbinder sig denne tomhed som ideal og fastholdes derved i en *libidinal økonomi*, hvor det netop er fraværet – det uopnåelige – der virker organiserende. Det er her, *ideologiens* virkning opstår, ikke som en ydre, bevidst illusion, men som en intern struktur, båret af *nydelse* (Žižek, 2000, s. 235; Žižek, 1989, s. 125).

Fællesskabet er dog ikke den eneste scene. Den militære *ideologi* virker også gennem forskudte og mere subtile *fantasmatiske* organiserede scener, hvor *begærets* logik får andre former. I det følgende rettes blikket mod et andet fænomen, der aktiverer samme dobbelthed mellem affektiv tilslutning og *ideologisk binding*. Et fænomen som – udover at være interessant i egen ret – også kan afdække mindre åbenlyse *fantasmer* end eksempelvis forestillingen om ‘det unikke fællesskab’: *humoren* (Žižek, 2002, s. 241).

4.3.2 Humor som ideologisk symptom

Humoristiske ytringer kan, eksempelvis i militære kontekster, læses som *ideologiske symptomer* – affektive *forskydninger*, der ikke blot ledsager, men også reproducerer underliggende spændinger i den *ideologiske* struktur. Her undersøges det, hvordan sådanne ytringer, som måske umiddelbart fremstår uskyldige eller blot sociale, kan pege på en strukturel logik, hvorigennem *nydelse* og *begær* cirkulerer (Žižek, 1997, s. 7-10; Žižek, 1989, s. 124–128). Med udgangspunkt i konkrete, empiriske eksempler belyses humorens funktion som et *libidinalt* affektregime, der medierer soldatens *begær* efter egen underkastelse, og som organiserer *nydelsen* omkring bestemte, *ideologisk* sanktionerede objekter og praksisser.

Sociologisk og etnologisk forskning i danske militære sammenhænge viser, at humor langt fra blot fungerer som socialt smøremiddel, men snarere indgår i en konstitutiv praksis, hvorigennem militære normer, kønsideal og kollektive identiteter etableres og forankres (Sløk-Andersen, 2019, s. 25; Oldrup, Kyed, Heiselberg, 2021, s. 12-17; Bennike, 2021, s. 178-183). Studierne peger på, at humor er afgørende i opbygningen af stærke affektive bånd, og en primært homosocial loyalitet, som kendetegner det militære fællesskab. Her fremstår humoren som en normproducerende mekanisme, hvorigennem grænserne for passende adfærd både markeres og kropsliggøres. I denne proces indlejres idealet om ‘den gode soldat’ i subjektets habitus – ofte med reference til forestillinger om robusthed, emotionel tilbageholdenhed og hierarkisk lydighed (Sløk-Andersen, 2019; Bennike & Stoltz, 2022, s. 6-8; Bennike, 2021, s. 178-183).

4.3.2.1. Fra funktionel funktion til ideologisk symptom: humoren som formationsfigur

Dette underafsnit indleder analysen af humorens *ideologiske* funktion ved eksplicit at markere og gennemføre et bevidst brud med en mere instrumentel og socialfunktionel forståelse og analysere humorens elementer som ideologiske *symptomer*. Der tages således delvist afsæt i, hvordan den eksisterende feltforskning har observeret – og også i nogen grad, hvordan den har fortolket – humoren som en affektiv, normproducerende og kønnet praksis, der aktivt bidrager til den militære institutions reproduktion af hierarkier og identiteter. Men hvor humoren i den inddragede feltforskning ofte forstås som en affektiv praksis, der stabiliserer fællesskab og orden – en læsning som i sin effekt kan ligne en funktionalistisk pointe, selv om dens teoretiske rødder rettelig ligger andetsteds – vil denne analyse rette fokus mod humorens mere flygtige *ideologiske* og *libidinale* funktioner (Žižek, 1997, s. 30–32; Žižek, 1992, s. 31–34).

Hvor den valgte forskning-empiri primært tolker humor som følelsesmæssig ventil eller middel til gruppesamhørighed, og hvor soldater ofte selv fremhæver den som et middel til håndtering af pressede situationer, ville det i dette speciales kontekst være aldeles utilstrækkeligt at gøre soldatens fænomenologiske oplevelse til analysens endestation – ikke fordi oplevelserne er usande, men fordi denne tilgang overser det *ubevidste ideologiske arbejde*, som humoren udfører, og dermed reducerer den til et mere instrumentelt redskab, der overser dens strukturelle og strukturerende dimension. (Sløk-Andersen, 2021, s. 12-17; Bennike 2021, s. 178-183; Žižek, 1989, s. 29; Žižek, 1997, s. 19–23) Humor må derfor her læses som ideologisk *symptom* – et udtryk for en ubevidst forskydning, hvor *nydelse* og *begær* fastholder *subjektet* i en *fantasmatiske struktur*, der organiserer dets forhold til eksempelvis magt, køn og fællesskab. Det er således ikke humorens semantiske indhold, men dens affektive funktion og strukturelle placering, der er i fokus. Den analytiske strategi er derfor baseret på en *symptomanalytisk* læsepraksis, hvor det *ideologiske* viser sig i dets forvrængede form som formationsfigur og *jouissance* (Žižek, 1997, s. 6–9; Žižek, 1992, s. 1–5).

Humoren skal altså her ikke blot forstås som en mediering af det *symbolske*, men som selve scene for *ideologiens* *obskøne (under)sider* – de af *ideologiens fantasmer*, som ikke tåler dagens lys, som, straks de viste sig åbent, ville blive forfulgt, slået ned og dræbt, fordi de helt tydeligt står i et modsætningsforhold til de mægtigste *fantasmer* i *ideologien*, og derfor ikke har mange andre muligheder end at flygte og skjule sig i humorens tågede, magiske teaterscene, hvis de vil overleve. Her lever de imidlertid godt. Ikke bare tolereres disse lyssky elementer her – de stortrives. Her

bliver de nærret, får lov at reproducere sig og nydes af de *subjekter*, som dagligt drager ind i tågerne for at møde dem, lege med dem og hengive sig til dem – uden nogensinde åbent at skulle erkende deres eksistens (Žižek, 2022, s. 191–193).

Denne *nydelse i tågerne* kan indledningsvist forstås som en aktivering i mødet med *den Store Andens Che vuoi?* – spørgsmålet om, hvad der forventes – hvortil latteren kan ses som det affektive svar, der ikke kan artikuleres uden humorens slørende effekt. Fordi denne *nydelse* er forrykt og ikke kan vedkendes i klar tale, må den tilsløre sig for at kunne overleve. Den *ideologiske* nødvendighed manifesterer sig som *formationsfigur*, hvor *overskudsnydelsen* strukturerer selv det latterlige (Žižek, 2022, s. 6-7; Žižek, 1989, s. 133-134).

4.3.2.2 Humorempiri – Autoriseret og performativ komik i militær kontekst

To forskellige former for humor danner det empiriske grundlag for analysen af humorens ideologiske funktion i militæret: Den redigerede, formaliserede humor i form af sergentcitater fra magasinet *SOLDATEN*, og den spontane, performative humor, som opstår i det kropslige samspil mellem soldater i felten.

Magasinet *SOLDATEN*, udgivet af Forsvaret, rummer citater fra værnepligtige, udvalgt af en redaktion af tidligere værnepligtige. Disse citater er ikke blot humoristiske udsagn; de er institutionaliseret som autoriseret komik og fungerer dermed som et spejl – og en performativ forankring – af den militære orden. Eksempelvis kommenteres citaterne i redaktionens disclaimer med formuleringer som: ”*Det er en fornøjelse at modtage alle jeres sergents genialiteter, men husk, at disse kommentarer skal tages med et gran salt*” og ”*Vi hylder ikke de gale, kun de geniale*” (*SOLDATEN*, 2024, 6. udgave). Denne ironiske rammesætning angiver en tilsyneladende distance, der på overfladen afmonterer alvoren, men samtidig fastholder og indrammer citaternes virkning. Både skribenten og læseren ved godt, at det, der siges, både ikke skal - og skal - tages alvorligt. Det fornægtes deklarativt, men bekræftes performativt. Kommentaren om, at ”*kommentarerne skal tages med et gran salt*”, kunne i den kontekst passende kommenteres med en ideologikritisk pointe om, at også denne kommentar selv bør tages med et ‘gran salt’. Det peger på et spændingsforhold mellem latter og autoritet. (Žižek, 1989, s. 33).

Den anden empiriske kilde udgøres af etnografiske og sociologiske studier af det danske militær, særligt Sløk-Andersens feltarbejde. Her identificeres en mere spontan og kropsligt forankret humor,

som adskiller sig fra *SOLDATEN*-citaternes redigerede karakter. Denne form for humor opstår i den direkte, affektive interaktion mellem soldaterne, og den fungerer som en kollektiv reguleringsmekanisme, hvor grænser afsøges, og normer bekræftes – ofte hinsides det diskursivt artikulerbare (Sløk-Andersen, 2019, s. 37–45).

Begge former for humor synliggør, hvordan det komiske ikke blot er et frirum fra ordenen, men selv indgår i dens opretholdelse (Žižek, 2008, s. 48; Žižek, 1989, s. 124).

4.3.2.3. Når vold bliver nydelse: Militærhumor, fantasmer og begærstruktur

Mange af sergentcitaterne kan karakteriseres som humoristiske ytringer, hvor vold iscenesættes komisk. Citater som: ”I skal behandle jeres baret som jeres søsters hamster; ind under hanen, til den ikke bobler mere”, ”Husk de 3 V’er: Vilje, Vold og Vaseline... så kan du klare alt i denne verden” og ”Vold avler vold, ekstrem vold avler fred! Hvis du ikke kan løse problemet med vold, har du ikke brugt nok!” illustrerer, hvordan volden forskydes til en *fantasmatisk scene*, hvor dens uhyggelige realitet transformeres til latter og nydelse (SOLDATEN, 2024, 6. udgave; 2025, 1. udgave; 2025, 2. udgave; Žižek, 2008, s. 1-10).

Denne forskydning fungerer som en *fantasmatisering*, der ikke blot neutraliserer voldens realitet, men opretholder en *libidinal* investering i selve voldsparathedens symbolik. I disse udsagn overdetermineres volden – den overdrevne humoristiske artikulation udstiller ikke blot voldens grænseoverskridende karakter, men omdanner den til *begærsubjekt* for soldaten. Dette *begær* organiseres i en *nydelsesøkonomi* omkring *overskudsnydelsen*, hvor fremtidig udsigt til kontakt med volden fungerer som løfte om *jouissance* (Žižek, 1997, s. 55–57; Žižek, 2022, s. 216–218, 228–231).

Denne humoristiske iscenesættelse må samtidig læses som en iscenesættelse af *superegoets imperativ*⁹: *subjektet* tvinges, eller læres, således ikke blot til at tåle eller tolerere vold, men til at nyde den. Volden fremstår ikke som afvigelse, men som en fordring, som *ideologiens obskøne*

---

⁹ Superegoets imperativ er hos Žižek i virkeligheden en videreudvikling af Freuds idé om *overjeget*, men hvor det i stedet for at forbyde *nydelse* kræver den. Lacan beskrev dette som en obskøn fordring om *jouissance*. Žižek kobler denne tvang til ideologiens obskøne underside, hvor *nydelse* kan blive selve mekanismen bag *subjektets* fastholdelse. Det særlige her er, at *humor* dermed fungerer som en selvstændig form for ideologisk betjeningsflade, som gennem *latter* aktualiserer det *superegoiske krav* i skjult form – soldaten skal ikke blot udholde *volden*, men nyde den som adgangsbillet til *fællesskab* og *anerkendelse* (Žižek, 1997, s. 81–85; Žižek, 1989, s. 45–47).

underside henvender sig med til *subjektet*. Det virker altså ikke ved at neutralisere eller være en ventil, der blot skaber en form for tolerance eller mediering over for det ellers uacceptable – volden – men stiller *subjektet* spørgsmålet, om det ikke kunne tænke sig at *nyde* det? Kræver, at det nyder det, hvis det vil føle sig som en del af ‘det unikke fællesskab’ – vil grine med de andre. Prisen for ikke at grine med af *fantasmerne* i tågerne er dermed risikoen for, at den større *fantasme* om ‘det unikke fællesskab’ kollapser, og måske hele ideologien med den, hvilket ville stille *subjektet* over for mødet med den ubærlige sandhed: at det er et splittet *subjekt* uden kerne. Det er en høj pris at betale – så er det måske nemmere bare at grine med - når det nu også er det man føler at man vil! Heraf følger også den *fetichistiske fornægtelse*¹⁰: Soldaten ved måske godt, at volden i sig selv er moralsk problematisk, men handler alligevel, som om den er legitim og begærsværdig – netop fordi den leveres som humor. Humorens form bevarer dermed muligheden for *nydelse*, af volden uden at moralsk dissonans aktiveres. (Žižek, 2008, s. 28–31).

4.3.2.4 Magtens jouissance: autoritetens obskøne nydelse

En række af sergentcitaterne vidner også om, hvordan magtudøvelse i militæret ikke blot fungerer disciplinært, men også som en kilde til en særegen *obskøn magt-jouissance* – en nydelse forbundet med magtens teatraliske selviscenesættelse. Mange citater har således denne karakter og er ofte forklædt som humoristisk overdrivelse – eksempelvis: “*Hvis I pisser på mig, så pisser jeg tilbage. Og min stråle er meget stærkere end jeres*” eller “*Jeg er blevet kåret til årets røvhul én gang, og jeg kan sagtens blive det igen*” (SOLDATEN, 2024, 8. udgave).

Denne form for *obskøn autoritet*, hvor overgreb maskeres som pædagogisk omsorg, udgør netop dét, man kunne betegne som ideologiens nydelsesorienterede kerne (Žižek, 2002, s. 174–177).

---

¹⁰ Her er den *fetichistiske fornægtelse* igen i spil som den tvetydige ideologiske struktur, hvor *subjektet* bevidst anerkender voldens uacceptabilitet, men samtidig affektivt nyder den – en dobbelthed, Žižek dels udvikler ud fra Freuds *fornægtelsesbegreb* og dels Althusseres *interpellationsbegreb*. Žižeks bidrag består i at påvise, hvordan denne *viden-uden-handlekraft* kan fungere som nydelsens rammebetingelse.

Humoren fungerer her som en performativ *méconnaissance*, hvor *subjektet* *ideologisk* forskyder erkendelse for at sikre sin fortsatte *jouissance* – *fortrængningen* bliver selve adgangsbilletten til fællesskabet. Hvor Freud betoner det *ubevidste* fravalg af uacceptable realiteter, og Althusser fokuserer på *subjektets tilkaldelse* i *ideologiens* diskurs, artikulerer Žižek en form for mellemposition, hvor *subjektet* 'ved', men handler, som om det ikke vidste.

Subjektet ved her, at volden er (alt) for meget, men kan – gennem latterens affektive undtagelsestilstand – suspendere den moralske erkendelse og dermed nyde (Žižek, 1991, s. 240; Žižek, 1997, s. 35-38).

Disse ytringer kan ikke reduceres til instrumentel kommando, men bærer et affektivt overskud, strukturelt båret af et *superegoisk* krav om *nydelse*. Her træder ideologiens obskøne underside frem som den skjulte *nydelse*, der ikke underminerer autoriteten, men snarere understøtter dens funktion i praksis (Žižek, 1992, s. 30)

Magtens stemme fungerer dermed som en form for tiltale i en *fantasmatiske* scene, hvor autoritetens *nydelse* fremstår som et ideologisk *symptom* – og hvor den menige soldat inviteres ind som *voyeur* og medspiller. Latteren bliver her et affektivt svar på *Che vuoi?* – spørgsmålet om, hvad autoriteten i virkeligheden ønsker – og udtrykker dermed *subjektets* tydelige accept af den position, det tilbydes i forhold til magtens *overskudsnydelse* (Žižek, 2022, s. 198; Žižek, 1989, s. 128). I denne scene fastholdes *subjektet* således i en loyalitet, der overskrider enhver rationel begrundelse, fordi den ikke primært er baseret på strategisk tilpasning, men på en ubevidst og *libidinal* investering i autoritetens *nydelse* – en binding, der virker netop, fordi den aktiverer *jouissance* snarere end argument eller nytte. I stedet for at afvise magten tilslutter soldaten sig dens scene som medspiller i en struktur, hvor det at blive ydmyget også er en måde at nyde (Žižek, 2008, s. 64–65).

Denne binding til magtens nydelse er imidlertid ikke reducerbar til et klassisk top-down-magtforhold. I det følgende vil vi derfor se på, hvordan også den menige soldats underkastelse kan aktiveres som en form for *jouissance* – ikke gennem udøvelse af magt, men gennem en selvudviskende investering i sin egen nedvurdering (Žižek, 2008, s. 9–13).

4.3.2.5 Humorens kønnede begærstruktur: Latter som ideologisk scene

En central dimension i militærhumoren, som træder frem i både sergenternes udsagn og de etnografiske observationer, er dens gennemgående seksualiserede og kønnede karakter.

Eksempelvis er en kommando som *"træd et kussehaar tættere på"* *symptomatisk* (Sløk-Andersen, 2019, s. 34). Den seksualiserer kroppen, fremkalder latter og strukturerer en *begærstruktur*, hvormed *subjektet* kan orientere sig mod *jouissance* og samtidig forskyde *det Reelle* – i denne konkrete sammenhæng kunne det være autoritetens inkonsistens, der ikke må konfronteres (Žižek, 1997, s. 9-12, 16–17; Žižek, 1989, s. 124-130).

Og når to mandlige soldater udviser fysisk ømhed, mødes det øjeblikkeligt med *Brokeback Mountain*-referencer (Sløk-Andersen, 2018, s. 197). Samtidig er det – i samme kontekst – socialt accepteret at trække bukserne ned foran hele delingen (Sløk-Andersen, 2018, s. 200). Denne tilsyneladende modsætning bliver mindre paradoksal, når det læses som et udtryk for *fetichistisk*

fornægtelse: Soldaterne ved godt, at visse former for homosocial intimitet kan aflæses som *begær* – men netop derfor gøres det til genstand for latter. Latteren fungerer her som et affektivt værn mod den ubehagelige usikkerhed, der risikerer at opstår i mødet med *Che vuoi?* – spørgsmålet om, hvad den anden vil have, at jeg skal ville (Žižek, 1991, s. 115; Žižek, 1989, s. 32;).

Denne affektmekanik retter sig også mere bredt mod det feminine – som vi også tidlige har set –, der bliver et *ideologisk* affektpunkt, hvor spændinger kanaliseres gennem kønnet forskydning. Kvindelige soldater gøres til nydelsesfigurer, idet latter og hentydninger til seksualitet – som i *”Ku’ ham der ikke godt pule dig?”* eller at betegne siddende skydestilling som *”blowjob-stilling”* – omformer det feminine til et symbol på den mangel, der underminerer autoritetens *symbolske orden*. I denne forskydning bliver kvinden bærer af den strukturelle inkonsistens, som ellers tilhører magten selv (Sløk-Andersen, 2018, s. 205; Žižek, 2008, s. 52; Žižek, 2022, s. 201). Selv mere subtile kommentarer – som *”Der står nok shampoo på badeværelset til at jeg kan åbne min egen Matas-butik”* eller *”Stop med at bære din bagagetaske som en Gucci-taske”* – vidner om, hvordan det feminine gøres til latterens objekt (SOLDATEN, 2024, 2 & 7 udgave). Her fungerer humoren som *quiltningspunkt*: et fikseringspunkt, hvor affekt og betydning stabiliseres omkring det feminine som noget ‘ornamentalt’, ‘suspekt’ og ‘svagt’ (Žižek, 2006, s. 272).

Denne struktur fungerer også som *interpellation*: *Subjektet* kaldes ind i det maskuline fællesskabs *fantasme* gennem sin affektive deltagelse. Humoren bliver arnested for *ideologiens* *obskøne underside* – den skjulte, grænseoverskridende (transgressive) dimension, hvor *jouissance* gives adgang under det komiskes dække, og hvor den *symbolske orden* opretholdes gennem sin egen undtagelse (Žižek, 2008, s. 55)

Kvinder, der ikke deltager i denne latter, kan ende i rollen som *killjoys* (Videnskab.dk, u.å.). Dette vidner om, at *nydelse* her ikke er frivillig, men et krav – et udtryk for *superegoets imperativ*. Subjektet forventes ikke blot at adlyde, men også at *nyde* – og det er netop i denne affektive spænding, at en særlig *jouissance* opstår: *nydelsen* ved selve fortrængningen. Den strukturerer subjektets kønnede position i det militære fællesskab (Žižek, 1989, s. 45-48; Žižek, 1997, s. 55-70).

Militærhumorens antifeminine eller seksualiserede scenarier udgør *ideologiske* handlinger, hvor *subjektets* forhold til køn og *begær* formes gennem spændingsfelter mellem *det symbolske*, *det imaginære* og *det Reelle* – her som *objet petit a*: den forstyrrende *nydelsesrest*, der driver *fantasmet*. Den homoseksuelle tvetydighed og femininitet fremstår ikke som undtagelser, men som en

immanent overskridelse (inherent transgression) – nødvendige overskridelser, der netop sikrer ordenens fortsættelse. En nødvendig forstyrrelse af lovens egen struktur, som – gennem det *obskøne superego-påbud* og den indlejrede – virker som garant for dens lovens performative autoritet og den reproduktive kraft

”Law itself relies on its inherent transgression, so that when we suspend this transgression, the Law itself disintegrates. (Žižek, 1997, s. 121)

Humoren kan her forstås som et medium for kønnet subjektivisering: Soldaten lærer at identificere det maskuline som aktivt og begærende, det feminine som passivt og suspekt. Denne struktur internaliseres affektivt, og fællesskabets anerkendelse betinges af en performativ afstandtagen til feminitet og en identifikation med det maskuline gennem *nydelse* – men også af en latent trussel: Selv mandlige soldater, der afviger blot minimalt fra den normative maskulinitet, risikerer at blive mål for samme latter, hvilket blot understreger det disciplinerende *begærsfelt*, som *subjektet* indsættes i (Žižek, 1991, s. 200; Žižek, 1997, s. 107).

4.3.2.6. At ville æde sig selv: Nydelsen ved at stoppe med at føle

Hvor forrige afsnit tematiserede magthaverens *nydelse* ved at udstede krav, undersøges her, hvordan den menige soldat internaliserer kravet om at udholde lidelse og følelseløshed, og hvordan dette forskydes gennem humor, så det kan *nydes*. Citater som “*Hvis din fod ryger af, så løber du bare videre. Det er derfor, du har fået to fødder!*”, “*At fryse er bare en følelse ... så stop med at føle!*” og “*Hvis man har det hårdt, skal det bare foregå indeni*” fungerer som *performative* befalingsstrukturer, hvor ekstreme krav gøres til grin og dermed bliver mulige at integrere (SOLDATEN, 2024, 2. & 7. udgave). Udsagnet “*stop med at føle*” fungerer som et *quiltningspunkt*, hvor betydning midlertidigt kan stabiliseres. *Følelseløshed* kan i sig selv blive et *ideal* (Žižek, 1989, s. 87).

Disse udsagn artikulerer her *superegoets* paradoksale krav om *nydelse* i en ramme af selvovertindelsen – en *nydelse* hinsides normal velvære og funktionalitet. Subjektet konfronteres med dette krav, oplevet som en indre nødvendighed. Når latteren følger efter spørgsmål som “*Nogle spørgsmål?*” – *hvortil sergenten reagerer ved at holde sig for øjnene og sige “Perfekt.”* – lukkes det affektive rum for modstand (Soldaten, 2024, 2. udgave.). Her virker den *obskøne magt-jouissance* – *nydelsen* ved selve det at udstede det ekstreme krav – ved på forhånd at latterliggøre dem, der ellers kunne fristes til at indtage den *hysteriske subjektposition* (Žižek, 2008, s. 25). Og

den afledte latter understøtter den *fetichistiske fornægtelse*: Alle ved godt, at det er grotesk – men man handler, som om det ikke er. I netop denne dobbelthed opstår *overskudsnydelsen* – den affektive rest, som hverken kan begrundes rationelt eller funktionelt, men som alligevel binder *subjektet* til situationen. Når man griner af, at ”*man skal kunne løbe uden en fod*”, aktiveres ikke bare *ideologiens symbolske* krav, men også en affektiv tilknytning til den disciplin, der fordrer selvophævelse. *Nydelsen* ved at identificere sig med figuren, der ”*løber uden fod*” eller ”*ikke føler kulde*”, er derfor ikke instrumentel, men æstetiserer *jouissance* som affektiv figur – en *nydelse*, der fremstår som nødvendig, netop fordi den ellers ikke ville give mening (Žižek, 1997, s. 3–10). Her bindes *subjektet* til en *fantasmatisk scene*, hvor det lærer at udvise følelseløshed som ideal. *Overskudsnydelsen* binder *subjektet* affektivt – ikke gennem funktionalitet, men som en kropslig rest, der fastholder det i selve disciplinens rytme. Det bliver *subjektivt* attraktivt at ville æde sig selv – ikke blot som metafor, men som et kropsligt og affektivt ideal: at være den, der kan udholde alt, fordi man ikke længere mærker noget. Kunne æde sig selv¹¹ (Žižek, 1993, s. 200–202; Žižek, 1997, s. 6–10).

4.3.2.7. Ironisk afstand som ideologisk tilslutning

Et tilbagevendende træk i flere af sergentcitaterne er den tilsyneladende latterliggørelse af magten selv, når sergenterne iscenesætter autoriteten som komisk absurd. Når en sergent eksempelvis beordrer: ”*Så gælder det solen, træd af!*”, fremstår magten ikke som entydig, men som en selvparodisk gestus (SOLDATEN, 2024, 4. udgave). Det samme gælder udsagnet: ”*I tilfælde af brand: Løb væk fra ilden!*” – en kommando-betonet sætning, der i sin overdrevne selvfølgelighed blotlægger sin egen tomhed (SOLDATEN, 2024, 8. udgave).

Umiddelbart kunne sådanne momenter fremstå som sprækker i den *ideologiske* struktur, hvor *subjektet* – gennem latteren – momentant træder udenfor. Men netop her afslører latteren sin funktion som en *immanent overskridelse* – en nødvendig overskridelse, som ikke underminerer magten, men tværtimod bekræfter og fastholder. Når soldaterne ler, er det en affektiv afladning, hvor *ideologiens obskøne underside* aktiveres – *nydelsen* i at deltage i en magt, der netop viser sin tomhed i det åbenlyse latterlige. Det, der umiddelbart fremstår som kritik, er i stedet *jouissance* –

---

¹¹ ’At æde sig selv’ er en metafor brugt blandt soldater, som beskrivelse for en performativt overskridelsen af kroppens og psykens naturlige grænser.

selve *nydelsen* ved at udstille magtens absurditet uden at skulle forlade dens struktur (Žižek, 1997, s. 27–28; Žižek, 1991, s. 33.).

Subjektet investerer *libidinalt* i spændingen mellem det *symbolske* krav og dets meningsløshed og finder *nydelse* i at være splittet mellem viden og handling. Denne oplevede distance forhindrer effektivt *traverseringen af fantasmet*, og den *subjektivt* oplevede følelse forankrer *subjektet* endnu stærkere i *fantasmet* – og gør *subjektiv destitution* nærmest umulig. Latteren fungerer her altså som en affektiv barriere mod den fulde opløsning af selvet, som en egentlig ideologisk eksponering ville kræve (Žižek, 1997, s. 12-16; Žižek, 1999, s. 366).

Den tilsyneladende ironiske humor kan altså forstås som en forestillet kritisk position, hvor *subjektet* oplever sig selv som frigjort gennem latteren, der konstituerer det *ideologiske symptom*. Det øjeblik, hvor soldaten oplever at griner af systemet, er også det øjeblik, hvor systemet griner gennem *subjektet* og forhindrer subjektet i at *traversere fantasmet*.

Samlet rejser afsnitte om humor to presserede spørgsmål? Hvilken funktion har kvindekroppen som affektiv forstyrrelse i denne orden? Og hvordan fungerer volden – ikke blot som disciplin, men som selvstændigt *nydelsesmoment* og *libidinalt begærsobjekt* uden for humoren? Det er til disse *ideologiske* spørgsmål, analysen nu vender sig.

4.3.3. Ideologiens kønnede asymmetri: Kvindekroppen som forstyrrende element

Traditionelt er soldaterhvervet blevet betragtet som et mandefag og forbundet med klassiske maskuline dyder som styrke, mod og disciplin. Men at disse dyder i så høj grad stadig reproduceres, kan måske undre, når Forsvaret selv insisterer på, at der er ligestilling, Forsvaret i øvrigt ikke længere er undtaget fra at overholde ligestillingslovgivningen, og den danske selvforståelse ofte er præget af en opfattelse af, at vi er blandt verdens mest ligestillede og progressive lande på dette område (Sløk-Andersen, 2014, s. 10–11; 16–17). Udtryk som "[når] de får udleveret uniform, så er de soldater og ikke mænd og kvinder." er da også udbredte og udtrykker denne officielle diskurs om en selvfølgelig kønsneutralitet (Forsvaret.dk, 2021).

Alligevel viser nyere forskning, at køn fortsat spiller en betydelig rolle i danske militære kontekster – både i forhold til soldaters erfaringer, karrieremuligheder og den måde, de mødes på af kolleger og overordnede. Det er samtidig veldokumenteret, at Danmark – modsat vores nordiske naboer Norge og Sverige – har en langt mindre systematisk og omfattende tradition for forskning og politisk evaluering af køn og militær. Hvor vores nabolande har udgivet adskillige statslige

rapporter og igangsat akademiske studier om kvinder i forsvaret, er området i Danmark relativt underbelyst, og vores viden bygger hovedsageligt på få enkeltstående studier og mindre kvalitative undersøgelser, hvilket gør det vanskeligt at danne et fyldestgørende billede af forholdene (Ahlbäck, 2022, s. 14).

Dette underskud af viden er ikke nødvendigvis blot et spørgsmål om forskningspolitik, men kan i sig selv tolkes som et symptom på, at der i Danmark eksisterer en særlig kulturel modstand mod kønsforskning på områder, hvor magt, hierarki og national identitet er i spil. Flere har således bemærket, hvordan forskning i køn og kønsforskelle ofte møder uforholdsmæssigt meget modstand i Danmark sammenlignet med eksempelvis vores førnævnte nabolande Sverige og Norge – og netop dette tyder på, at ‘der er noget på spil’ i vores kollektive forestillinger om køn (Petersson, 2007; Bennike 2021, s. 6–7, 28–29).

Men den nyere danske forskning der trods alt er på området, peger altså samstemmende på, at køn fortsat spiller en betydelig rolle i militære kontekster. Kønnen former blandt andet soldaters erfaringer, muligheder og den måde, de mødes på af kolleger og overordnede. Og alle peger på. At disse mekanismer fortsat har betydelige konsekvenser for *subjektets* konstitution og dets affektive indskrivning i fællesskabet. (Sløk-Andersen, 2018, s. 10–13, 215–228; Jørgensen, 2023, s. 36; Bennike & Stoltz, 2022, s. 8–9)

4.3.3.1. De velmenende gode råd

Hvor foregående afsnit leverede en analyse af humorens funktion som ideologisk formationsfigur, skifter vi her perspektiv til et eksempel, som ligger uden for den affektivt afladende ramme. I magasinet *SOLDATEN – Forsvarets blad for værnepligtige* bringes artiklen *Noras startskud til kvinder i trøjen*, hvori en kvindelig oversergent svarer på spørgsmål fra kvindelige rekrutter og giver dem gode råd. Hendes råd synliggør forskellene i kropslige og materielle vilkår, som det militære system i praksis forsøger at neutralisere. Hun anbefaler: “Køb en She-Wee, det kan gøre det lettere at tisse i felten...” og “Tape en ziplock-pose ind i sort tape, hvori du kan lægge brugte tamponer [...] så kan man ikke se igennem, og de går ikke op.” (Soldaten, 2022). Bemærk her, at soldaten i felten ellers udstyres med alt nødvendigt – uniform, støvler, toiletpapir, tandbørste osv. – men altså ikke med fornødenheder til kvindelig hygiejne. Anbefalingerne blotlægger en forskydning. Kvindekroppen placeres uden for standardens domæne og må kompenseres ‘ad hoc’ – af kvinden selv. I det øjeblik kvinden træder ind i militærets *symbolske orden*, *interpelleres* hun –

tiltales og konstitueres – som en ‘kvindelig-soldat-med-særlige-behov’ frem for blot som soldat (Žižek, 1999, s. 319-320).

Dette case-eksempel kan fungere som en opbrydende *symptomatisk* nøgle. Køn fremstår nemlig ikke blot som en individuel egenskab, men som en grundlæggende strukturerende forskel i den *ideologiske* organisering af militæret. Standardudrustningen fremstår som neutral, men skjuler, at soldaten er formet ud fra en maskulin kropsmodel. Kvindens behov fremkalder herved *det Reelle* – ikke som en abstrakt størrelse, men gennem helt konkrete praksisser. Når kvindelige soldater må opfinde egne måder at bortskaffe brugte hygiejneprodukter på, eller må afbryde øvelser for at få adgang til sanitære forhold, viser det sig, at systemets ydre neutralitet har en grundlæggende kønnet kerne. Disse praksisser lader noget trænge frem, som ikke kan rummes i den *symbolske* orden – en rest, der ikke lader sig indoptage, og som dermed har potentiale til at afsløre strukturen som ufuldstændig. *Det Reelle* – det, som kan destabilisere den *ideologiske fantasi* og som viser, at den blot dækker over en partikulær, maskulin norm (Žižek, 1997, s. 16; Žižek, 1997, s. 55).

Denne forskydning intensiveres i oversergentens udtalelse: ”*Menstruation er ikke klassificeret med Y-HEM¹² – vi må altså gerne tale om det! (...) man er nødt til at være verbal om sine behov og forklare befalingsmændene, når der skal skiftes tampon!*” (SOLDATEN, *Noras startskud til kvinder i trøjen*, 2022). På overfladen anerkendes forskellen, men i samme moment individualiseres den. Det er nu op til den enkelte kvindelige soldat at artikulere sin egen afvigelse. Denne opfordring til selv-tilkendegivelse fungerer ideologisk som – på overfladen – mulighed for en inkluderende frihed, men indebærer reelt en tvang til at synliggøre sin undtagelse. Tilkendegivelsen bliver en *obskøn magt-jouissance* – en skjult *nydelse* hos autoriteten i at kræve den frivillige selveksplicitering fra det afvigende *subjekt*: Du må gerne tale, men kun som den undtagelse, du er. Friheden bliver en forpligtelse, og den umærkelige ansvarsforskydning bliver en ideologisk strategi (Žižek, 2022, s. 40; Žižek, 2002, s. 37).

4.3.3.2. Fallisk orden og ideologisk nydelse: Kvindekroppen som symptom på militærets kønnede struktur

Det militære fremstår organiseret omkring en fallisk struktur, hvor autoritet, målbarhed, hierarki og selvkontrol antager status som naturlige og universelle principper. Denne orden foregiver

---

¹² Y-HEM er en forkortelse for ’yderst hemmeligt’ og refererer til en høj klassifikationsgrad i Forsvaret. Det betyder, at emner med denne betegnelse normalt kun diskuteres med personer, der er sikkerhedsgodkendt til dette niveau.

neutralitet, men er i praksis struktureret omkring én bestemt krop og én bestemt logik – den maskuline. *Ideologiens* funktion er netop at konstruere en forestillet helhed, som kun kan opretholdes gennem udelukkelse (Žižek, 1989, s. 33-37). Denne udelukkelse er ikke blot *symbolsk*, men *libidinalt* investeret. Soldatens selvforståelse bliver forbundet med en særlig nydelse ved at høre til i en effektiv, kontrolleret og tilsyneladende neutral helhed. Når kvindekroppen træder frem med behov, der ikke passer ind – eksempelvis menstruation, særskilt urinering eller sprogliggørelse af kroppen – underminerer hun ikke blot rutiner, men den *nydelse*, der strukturerer hele ordenen. Hun fremstår i sin blotte tilstedeværelse som et *symptom*. En brist i systemets egen forestillede konsistens (Žižek, 1989, s. 81-82; Žižek, 1997, s. 21-24).

Systemets forsøg på at opretholde neutralitet indebærer derfor en *forskydning*. Forskellen må på én gang negeres og opretholdes som forudsætning. Her fungerer sloganet ”*Her er plads til alle som kan og vil.*” som et ideologisk fikspunkt (Forsvaret, 2025a). Som via *quiltningspunktet* låses betydningen midlertidigt fast. Inklusion kommer her til at betyde tilpasning til en allerede givet norm – hvis du kan passe ind, er der plads til dig (Žižek, 1989, s. 87). Denne struktur kan forstås i lyset af *universitetsdiskursen* – en diskursform, hvor autoritetens tale fremstår som neutral, teknisk og objektiv, men som i dette tilfælde skjuler en normativ maskulin logik. I denne sammenhæng betyder det, at det danske forsvar præsenterer sig som åbent og meritokratisk, men at adgangens betingelser i praksis forudsætter en funktionskrop og et *begærsforhold* til systemet, der allerede harmonerer med det strukturerede – maskuline – ideal. *Subjektet* – særligt det kvindelige – konfronteres således ikke blot med praktiske krav, men også med en uerkendt, og for subjektet, uafslæselig affektiv forventning. (Žižek, 2006, s. 64-66).

Når denne forventning brydes, aktiveres *ideologiens* *obskøne underside* – de uformelle normer og uudtalte rutiner, der under dække af systemets officielle regler faktisk muliggør dets funktion og sammenhæng. Det er netop her, at det kvindelige nærvær udløser ikke blot praktiske forstyrrelser, men bringer det uerkendte og fortrængte til overfladen – som en forstyrrelse af den affektive infrastruktur, mændene *nyder* i at lade forblive usagt. Det handler ikke blot om procedurer, men om den *nydelse*, som mændene – og systemet – trækker af at kunne fungere ‘på trods af’ det kvindelige. Men i denne *nydelse* opstår en *libidinal* spænding, hvor kvindens eksistens – blot som krop og behov – også truer med at forstyrre den *fantasmatiske* konsistens, hvori soldatens identitet er indlejret. Hendes blotte tilstedeværelse udløser derfor en affektiv uro, fordi hun bringer det i spil, systemet *nyder* ved at fortrænge det (Žižek, 1999, s. 254-255; Žižek, 1997, s. 66-68).

Kvindekroppen eksponerer dermed det, systemet helst ikke vil vide: at dets egen selvforståelse er afhængig af en konstant ideologisk fornægtelse. Det er ikke blot modsigelsen, men *nydelsen* i modsigelsen, som fastholder *subjektet* – og det er denne fornægtelse, som *jouissance* cirkulerer omkring. Det, analysen endnu ikke har adresseret, er spørgsmålet om kvindens egen investering i strukturen. For selvom hun fungerer som *symptom* på *ideologiens* brist, er hun ikke uden for den *libidinale* økonomi. Hun må – ligesom de mandlige *subjekter* – forholde sig til strukturen gennem *fetichistisk fornægtelse*: Hun ved godt, at systemet ikke kan rumme hende fuldt ud, men handler alligevel, som om det kunne. Derved bliver også hendes deltagelse en form for *jouissance*, en paradoksalt *nydelse* ved at insistere på sin plads i et system, der samtidig fornægter hendes eksistens som norm (Žižek, 1991, s. 234-237).

Her fremtræder et andet lag: systemets *inherent transgression*. Det er ikke bare sådan, at de uformelle, ofte sexistiske praksisser i det militære er fejl, der bør rettes – de er netop det, der gør systemets officielle orden mulig. *Transgressionen* er nødvendig for at holde lovens facade på plads. Kvindens tilstedeværelse bringer denne dobbeltstruktur frem – og det er denne eksponering, systemet ikke tåler.

Herved tydeliggøres ideologiens mest effektive operation: Dens evne til at indoptage sin egen undtagelse og fastholde subjektet netop dér, hvor det ved, men alligevel gør. Og det er præcis her, analysen må fortsætte.

4.3.3.3. Begærets disciplinering og soldatens selvforståelse – Pligt, skyld og skam som sammenvirkende affektive strukturer

Soldatens selvforståelse kan således forstås i spændingsfeltet mellem *ideologisk* struktur og affektiv investering. Det centrale *fantasme* om 'den gode soldat' organiserer både *subjektets* identifikation og den *nydelse*, der driver denne tilknytning.

Denne utilstrækkelighed – forstået som *subjektets* oplevelse af aldrig helt at kunne opfylde det ideal, det er strukturelt bundet til – mærkes affektivt: Soldaten oplever ikke at lever op til idealet, men det er netop i denne afstand, at *nydelsen* opstår. Når *subjektet* nyder sin egen uformåenhed, er det ikke udtryk for sadomasochistisk eller pervers afvigelse, men for en strukturel binding til det uopnåelige. Her bliver *superegoets imperativ* – det indre krav om at nyde – særligt virkningsfuldt: Her ikke som påbud om lyst, men som en fordring om at finde *nydelse* i netop pligtens og afmagtens atmosfærer. Empirisk ses dette i udsagn, hvor soldaten formulerer sig som "*ikke god*

nok”, men alligevel som del af fællesskabet – en position, hvor *nydelsen* ikke handler om at være god, men om at forsøge at være det (Jørgensen, 2025, s. 87, 113). Pligtopfyldelsen og skammen er her ikke blot sociale mekanismer, men affektive effekter af en *ideologisk* struktur, hvor *nydelse* og skyld er uadskillelige (Žižek, 2000, s. 268).

4.3.3.4. Når kroppen ikke passer: Kvindens begær og den militære fantasmatiske orden

I analysen af kønnets rolle bliver det altså tydeligt, at *fantasmet* om den neutrale soldat i praksis er struktureret ud fra en maskulin normativitet, som ikke blot udelukker kvindens krop, men samtidig fastholder en illusion om neutralitet – netop ved, at maskuliniteten fungerer som den skjulte norm, hvorfra der afviges, og ikke som et særligt perspektiv i sig selv. Mandlige soldater møder derfor et *ideologisk* billede, som deres krop og habitus langt hen ad vejen kan indskrive sig i uden modstand. Identifikationen kræver ikke oversættelse, snarere en kropslig og affektiv tilslutning, som *subjektet* oplever som naturlig og valgt. Den *libidinale* økonomi – forstået som fordelingen af, hvem der har adgang til hvilken slags nydelse – er her stabiliseret omkring et bestemt *imaginært* billede og en tilsyneladende glidende adgang til *symbolsk* mening: Soldaten som den, der allerede passer ind (Žižek, 1989, s. 44-46).

For kvindelige soldater forløber denne proces anderledes. I interviews og beretninger fremkommer det i fortællinger om at skulle føle sig udenfor eller være i konstant konflikt med normen (Bennike, 2021, s. 159-162). Disse affektive spor peger på en strukturel modstand – ikke blot i omgivelserne, men i *subjektets* eget begær. Her bliver *ideologiens* indskrivning konfliktfuld: Kvinden må vælge mellem assimilation, afstand eller skam – men ingen af delene tilbyder en stabil identitet i *ideologien* (Žižek, 1997, s. 71–74).

Denne spænding artikulerer sig som en form for *fejlkendelse*, hvor det kvindelige subjekt måske forsøger at identificere sig med et ideal, der ikke er formet med hendes krop for øje – en nødvendighed i *subjektets* forsøg på *symbolsk* konsistens, men som her blotlægger *ideologiens* partikulære vold. Her kan potentielt opstå et rum for *nydelse* i spændingen mellem det, man ønsker at være, og det, man ikke kan. Spørgsmålet er, om nogle *subjekter* – i mødet med denne kønnede brist – kan *traversere fantasmet* og åbne for en alternativ *subjektivering* hinsides den militære *fantasmatiske* orden (Žižek, 2000, s. 321; Žižek, 2012, s. 787-788).

4.3.3.5. Intern differentiering og kvindelig subjektivering under det militære fantasme

Den kønnede *begærsøkonomi*, som kvindelige soldater indskrives i, må også aflejres i kvindens relationer til andre kvinder i militæret. Hvor mænd ofte samles i en delt identifikation med det maskuline ideal, afføder kvinders divergerende placering i forhold til *fantasmet* kun muligheder for en strukturel differentiering. Således tilpasser nogle sig måske idealet for at opnå accept, mens andre udskiller sig – enten ved at markere forskel eller insistere på alternative former for anerkendelse (Jørgensen, 2025a, s. 102-109). Dette konstituerer en intern dynamik, der både kan give sig udslag i rivalisering og ulighed blandt kvinderne, da de *symptomatisk* risikerer at indtage meget forskellige positioner i *begærsstrukturen*, afhængigt af deres *subjektive* forhold til *det symbolske*. Samtidig kan dette også danne grundlag for solidaritet, forstået som en *libidinalt* organiseret fælles struktur, der artikuleres i en fælles erfaring af ikke at være inkluderet i idealet (Žižek, 2006, s. 256-259).

4.3.3.6. Kvindekroppens behandling som symptom på militærets strukturelle misogyni

Som det nu burde fremgå tydeligt af analysen, indikerer den måde, hvorpå kvindekroppen og kvinder omtales og behandles i det danske militær, ikke blot en tilfældig skævhed, men en gennemgående kønnet asymmetri og en strukturel misogyni. En *symbolsk* og *ideologisk* struktur, der forsøger at opretholde en maskulin orden ved at marginalisere eller sanktionere feminitet, når den forstyrrer den eksisterende *fantasmatiske* logik. Denne asymmetri er således ikke et brud på systemet, men snarere et *symptom*, der udpeger den militære ideologis *libidinale* kerne. Kvinden optræder således ikke blot som en undtagelse i et angiveligt kønsneutralt system, men som en figur, der blotlægger *fantasmet* om lighed og objektivitet, som det, det er: en maskulin norm, forklædt som neutralitet. Hun bringer *det Reelle* i spil – ikke gennem modstand, men som en kropslig tilstedeværelse, der destabiliserer den *symbolske orden* og synliggør dens *ubevidste* struktur (Žižek, 1989, s. 180)

4.3.4. At ville vold: jouissance, subjektivering og den militære ideologis begærsstruktur

Volden fremstår ofte som noget, der må bekæmpes, reguleres og kontrolleres. Men hvad nu, hvis noget i os – som soldater, som *subjekter* – faktisk ønsker den? Ikke eksplicit, men som en underliggende affektiv spænding. Ikke i tale, men i handling. Ikke som strategi, men som tiltrækning. Dette spørgsmål konfronterer os med en af de mest foruroligende og ofte oversete

dimensioner af soldatens *ideologiske* konstitution. Hvor tidligere afsnit har belyst, hvordan militæret via *ideologiske fantasmer* og diskursive strukturer opretholder en *symbolsk* distancering til volden, rettes opmærksomheden her mod selve nydelsen ved voldens potentiale (Žižek, 2008, s. 63-66).

Studier viser, at soldater udviser ret komplekse affektive reaktioner i mødet med vold, og nyere undersøgelser peger på, at soldater, der indrømmer at have nydt vold, samtidig udviser højere niveauer af PTSD og skyld (Van Voorhees et al., 2023, s. 4-5). Dette understreger *jouissancens* paradoksale struktur, hvor nydelse og smerte ikke blot sameksisterer, men gensidigt betinger hinanden. Forskning i såkaldt 'appetitlig aggression' (*appetitiv aggression*) understøtter ligeledes, at nogle soldater oplever vold som belønnende i sig selv – en affektiv erfaring uden funktionel eller strategisk begrundelse (Weierstall et al., 2013, s. 2).

Netop denne dobbelte struktur – mellem påbud og *begær*, mellem disciplin og *drift* – intensiveres gennem ideologisk iscenesættelse, som viser, hvordan intensitet, fællesskab og selvoverskridelse i kampkontekster skaber affektive rum, hvor soldatens destruktive handlekraft fremtræder som vitalisering snarere end afvigelse. Disse erfaringer viser en *jouissance*, som netop opstår i og gennem den *symbolske* strukturs overskridelser. Det er således egentligt ikke blot volden i sig selv, men dens iscenesættelse som mulighed, der her driver *subjektets begær* (Žižek, 1997, s. 55-106; Žižek, 1991, s. 247-273; Žižek, 2008, s. 85-95).

I denne forstand må vi forstå vold ikke blot som midlet til et mål, men som et selvstændigt element i en struktur, der muliggør *subjektiv* konstitution. Historisk findes der da også masser af eksempler på, at soldater har givet udtryk for nydelse ved at dræbe – en dimension, der ofte fortrænges i den civile og akademiske diskurs (Bourke, 1999, s. 1-2, 19).

Sådanne forskydninger bekræfter pointen om, at ideologiens virkning består i at skjule netop de *libidinale* investeringer, den samtidigt afhænger af. Den militære *ideologi* reproducerer altså en *obskøn magt-jouissance*, hvor glorificeringen af kamp og æstetiseringen af destruktion skjuler, men samtidig strukturerer subjektets affektive binding til volden i sig selv. *Superegoets imperativ* – det tyste påbud om ikke blot at handle, men at nyde – konstituerer her en strukturel dobbelthed, hvor nydelsen fornægtes eksplicit, men bekræftes performativt (Žižek, 2006, s. 276).

Ved at flytte fokus fra vold som strategisk nødvendighed til vold som ideologisk *begærstruktur* – og ved at analysere, hvordan *subjektet* vitaliseres gennem netop denne destruktivitet – åbner dette afsnit for en skærpelse af det analytiske blik, ikke blot over, hvordan soldaten nyder, men hvad

denne nydelse afslører om *ideologiens* funktion i det militære. Det ubehagelige spørgsmål der nu trænger sig på er, hvordan opleves det for *subjektet* at *begære* vold? Her må vi forstå *begæret* som en uafrystelig spænding – en tiltrækning mod det forbudte, hvor *nydelsen* ikke er placeret i handlingens mål, men i selve *forskydningen*. At ville vold er ikke nødvendigvis at ville ødelæggelse, men at ville dét, som overskrider den *symbolske* grænse og midlertidigt ophæver det, *subjektet* ellers er bundet af. Den soldat, som oplever en pirrende intensitet i forberedelsen til kamp eller i udøvelsen af autoritet, befinder sig ikke nødvendigvis i et bevidst sadistisk eller perverst forhold – snarere bevæger han sig i et felt, hvor *det Reelle* trænger sig på som mulighed, og hvor *subjektiv* konsistens momentant stabiliseres netop gennem denne affektive grænseoverskridelse. *Begæret* efter vold er derfor ofte uigenkendeligt for *subjektet* selv – en fremmedgørende, men vitaliserende impuls, der momentant udfylder den strukturelle mangel, *subjektet* ellers bærer med sig.

Det bliver derfor relevant at spørge, hvordan den militære *ideologi* iscenesætter – og slører – *begæret* efter vold, som *subjektet* ikke nødvendigvis erkender, men alligevel handler på. Hvordan konstrueres en *symbolsk* orden, hvor volden ikke blot tolereres, men *libidinalt* ønskes af de enkelte *subjekter*, uden at disse fremstår som værende i modstrid med de civile normer om, at vold er tabu? (Žižek, 1989, s. 124-129; Žižek, 1991, s. 155-168; Žižek)

4.3.4.1. Eufori efter drab – forskydninger i dansk militærpraksis

Et slående eksempel på, hvad der sker, når den tilslørede *nydelse* ved vold finder vej til overfladen, er at finde i dokumentarfilmen *Armadillo* fra 2010, hvor en gruppe danske soldater i Afghanistan efter en ildkamp – hvor de har dræbt to soldater fra den lokale Taliban-bevægelse – udviser tydelig opstemthed, grin og lettelse (Metz, 2010). Den eufori, der her fremkaldes, kan, snarere end blot at være en spontan reaktion på overlevelse, læses som et affektivt udtryk for *jouissance*. Det centrale er, at denne *nydelse* ikke er en tilfældig afvigelse, men træder frem som *symptomatisk* for en strukturel spænding i den militære *ideologi*. Et brud, hvor *ideologiens* officielle selvforståelse, baseret på nødvendighed, pligt og moralsk ret, kollapser momentant og afslører sin obskone underside (Žižek, 1989, s. 124-127; Žižek, 1997, s. 66-68; Žižek, 2006, s. 276).

Set *ideologikritisk* kan denne affekt fremstå som et moment, hvor voldens strukturelle *jouissance* ikke længere kan fastholdes i fortrængt form. Soldaternes reaktioner afslører her ikke blot *en affektiv impuls*, men en *overskudsnydelse* – en *nydelse*, der ikke kan reduceres til tilfredsstillelse af

behov, men er knyttet til selve voldens udøvelse (Žižek, 1997, s. 1-55; Žižek, 2008, s. 1-20; Žižek, 1993, s. 165-175). Denne nydelse adskiller sig ikke fra – men hænger sammen med – de mere legitime og klinisk forståede former for stolthed og tilfredshed, som soldater forbinder med træning og udsendelse, og som af soldaterne selv relateres til subjektiv udvikling og meningsskabelse i soldaterlivet. Volden nævnes sjældent direkte, men fungerer alligevel som en underliggende præmis for soldatens rolle og (volds)parathed. Soldaten forventes således at udholde afsavn og ofre – som der kan tales om – men samtidig at finde sin vitalitet og mening i netop det, der også burde være en moralsk byrde: volden (Jørgensen, 2025, s. 10-12, 111; Jørgensen, u.å., s. 2-4).

Den voldsomme forskydning mellem det, man ved, og det, man gør, peger igen på *ideologiens fetichistiske* logik. Som eksempelvis *Armadillo* viser, er soldatens rolle kun mulig at opretholde gennem en *fetichistisk fornægtelse*, hvor man ved godt, at volden *nydes* – men handler, som om det udelukkende er et moralsk kald. Offentlighedens reaktion på filmens fremvisning af *nydelsen* bekræfter denne mekanisme. Forargelsen over *nydelsen* kan her forstås, ikke som en afvisning af den militære vold som sådan, men som en afvisning af, at voldens *libidinale* struktur bliver synliggjort – utilfredshed med, at nogen fornægter at fornægte den fælleskulturelle *fetichistiske fornægtelse* (Macnab, 2010; Žižek, 2006, s. 330).

Disse tilsyneladende forskellige affektive investeringer konvergerer i en delt *libidinal økonomi* – den, som er knyttet til ideologiens overside – det vi kan tale om – og den, som er knyttet til *ideologiens obskøne underside* – det vi ikke taler – i dette tilfælde volds-*nydelsen*. Forskellen skyldes, som vi har set, ikke forskellig substans, men forskellige *ideologiske* kodninger, som hver især har deres *quiltningspunkt*, hvorfra de tilbyder midlertidig stabilisering og *jouissance* – men begge er de for *subjektet* maskeret som en moralsk nødvendighed (Žižek, 1991, s. 265-270; Žižek, 1997, s. 3-7).

Armadillo-scenen eksemplificerer derved tre centrale *fantasmestrukturer*, som alle også har været at spore gennem hele analysen: *fantasmet* om den nødvendige vold, der fastholder billedet af soldaten som modvilligt voldsanvendende; *fantasmet* om selvoverskridelsen, hvor *subjektet* vinder identitet gennem selvdestruktive erfaringer; og *fantasmet* om det uskyldige *subjekt*, som tillader en fornægtelse af *nydelsen af de militære fantasmer* der lever i skyggerne, på *ideologiens obskøne underside*. Disse *fantasmer* konstituerer således en del af den *symbolske* organisering af soldatens oplevelser. *Armadillo*-scenen bliver dermed ikke en anomali, men en afmaskering af noget af det, som normalt holdes skjult. Den viser, at den *ideologiske* tilslutning til volden allerede er *libidinalt*

investeret – og at netop denne investering muliggør *subjektets* identifikation med sin funktion (Žižek, 1989, s. 124-129; Žižek, 1991, s. 13-25).

4.4. Den postmilitære eksistens som ideologisk rest

Vi har nu set, hvordan det militære *subjekt* formes gennem *ideologiske* og *libidinale* strukturer, hvor *begæret* organiseres omkring forskellige *begærsobjekter*. Spørgsmålet er her, hvad der sker, når denne struktur forsvinder – når soldaten vender hjem eller bliver civil. Forskning viser, at soldaten ofte fortsætter med at handle og føle, som om den militære logik stadig gjaldt. At de viderefører militariserede normer og sprogbrug i hverdagslivet efter endt tjeneste (Oldrup et al., 2021, s. 24-26). Denne fortsatte investering kan betegnes som form for *subjektiv destitution*: en tilstand, hvor *den store Anden* er fraværende, men hvor *nydelsen* vedbliver som en *ideologisk rest* – en *gentagelsestvang*, hvor *subjektet* klæber til det, der ikke længere har nogen *symbolsk* plads, og som det selv ikke længere har en plads i (Žižek, 2022, s. 261; Žižek, 2022, s. 270).

Dette afsnit undersøger netop denne resttilstand: hvordan *subjektet* efter tjeneste forbliver delvist fanget i *ideologiens nydelsesstruktur*.

4.4.1. Restsubjektets gentagelse: Fra ideologisk inversion til affektiv parallakse

Gennem en nærlæsning og analyse af digtet *Once I Was a Soldier* undersøges indledningsvis, hvordan *restsubjektets* fortsatte kamp – nu ikke længere støttet af *det symbolske* – kan synliggøre nogle af effekterne af *ideologiens* fravær, når soldaten stopper med at være soldat. Digtet hænger i hovedbygningen på Aalborg Kaserne, lige ved regimentets hovedindgang. Det er således placeret i en *ideologisk* mættet kontekst og fungerer som *quiltningpunkt* i en rumlig struktur, hvor betydning forsøges fastholdt gennem militære hæderssymboler. Det er ophængt over for portrætter og tekster, der hædrer de soldater, som har modtaget tapperhedsmedaljer eller medaljer for at være blevet såret i kamp. Denne rumlige og diskursive iscenesættelse gør digtet til et *symptomatisk* materiale – en *affektiv artefakt*, hvor en uerkendt forskydning i *ideologiens* struktur lader sig ane (Žižek, 1992, s. 91). Digtet åbner ikke blot for den enkelte soldats erfaring, men fungerer også som *ideologisk scene* – en kollektivt uerkendt affektiv artikulation, hvor *ideologiens* virkningsmåde lader sig høre, hvis man tør lytte efter *det Reelle*.

Once I was a Soldier

Now – I'm nothing
 Once I fought against the enemies
 Now – My enemy live in my body
 Once I had my freedom
 Now – Look at the chains around my legs
 Once I was a Man of Honor
 Now – I'm only scared
 Once I was a dreamer
 Now – I only have nightmares
 Once I had a family
 Now – I feel the loneliness
 Once I was fighting with my friends
 Now – I don't trust anybody

Once I was a Soldier

Hell yes – I'm still a Soldier

I'm still fighting
 I'm still screaming
 I'm still walking with my backpack
 I'm still fighting
 Not to kill anybody
But to survive

Anne Karina Fuglsang Nielsen

Digtet artikulerer *restsubjektets* erfaring og befinder sig i en form for *paralaktisk* spænding: på én gang i og uden for *ideologiens* ramme. Og lad os starte med begyndelsen (denne gang den helt normale begyndelse). Allerede i digtets to første linjer – ”*Once I was a Soldier / Now – I'm nothing*” – antydes det, at digtet kredser om *det splittede subjekts* overgang fra en *symbolsk* organiseret identitet til en position, præget af *subjektiv destitution*: en tilstand, hvor der tilsyneladende ikke længere findes nogen mulig *subjekt-position*. Den *affektive* intensitet i udsagnet ”*Now – I'm nothing*” fremstår ikke blot som et udtryk for tab, men *retroaktivt* som det punkt, hvor

hele den tidligere identitet samtidig gøres meningsbærende – og meningsløs – i ét og samme nu (Žižek 2022, s. 291-292).

De næste tolv linjer kan læses som en punktvis udfoldning af den sammenbrudte *fantasmatiske* struktur. I relation til dette speciale genkendes her *fantasmet* om 'det unikke fællesskab' i: "*Once I had a family / Now – I feel the loneliness*" og "*Once I was fighting with my friends / Now – I don't trust anybody*". Fællesskabet var ikke for evigt. Det var ikke en familie. Og *fantasmet* om voldsparatheden kan spores i: "*Once I fought against the enemies / Now – My enemy live in my body*" – den nødvendige *jouissance*, *subjektet* fandt i at kæmpe – i volden – har nu vendt sig mod – eller virker nu i – *subjektet* selv, måske som den *moralske skade*, eller måske snarere som *overskudsnydelse* knyttet til noget andet – det vender vi tilbage til. Digtets første del lader sig også læse som en *hysterisk subjektposition*, hvor *subjektet* henvender sig til den *Store Anden* med spørgsmålet: "*Har jeg stadig en plads?*" Det manglende svar fra den *Store Anden*, og *fantasmernes* sammenbrud, som dermed blotlægger den *Store Anden* som *symbolsk kastreret* eller ikke-eksisterende, er tilsyneladende – men kun tilsyneladende – en *subjektiv destitution* i fuld flor. Og digtets *restsubjekt* kan da også forstås som gående gennem *Night of the World* i et øjeblik af radikal negativitet, hvor det *sublime objekt* – soldatens identitet som "*mand af ære*" – krakelerer: "*Once I was a Man of Honor / Now – I'm only scared*", og *subjektet* efterlades bange tilbage. Hvad er det, der har skræmt *subjektet*? Formentlig mødet med sit eget tomme rum – dér, hvor det troede, at dets kerne var – dér, hvor æren skulle være, var der kun et hul at se, da *fantasmens* forvrængning fortog sig (Žižek, 1999, s. 380-382).

Hvad gør man så som *subjekt*? Hvor skal man nu finde *jouissance*? Måske oplever *subjektet* på det *ubevidste* plan gennem denne begyndende *destitution* noget paradoksalt i den bevægelse, hvor det i den – *tilsyneladende* – begyndende *destitution* *traverserer ideologiens fantasmer*. Og denne tese er måske lidt vild og ligger uden for en egentlig læsning i digtet – men er en nødvendig tese for at bygge bro og komme videre i analysen. Måske oplever *subjektet* i denne gennemlevning noget *jouissance*! Måske ikke meget, men nok til, at der er en tråd at gribe i – og lidt er bedre end ingenting – for der findes ikke længere nogen anden 'virkelighed', hvor det *splittede subjekt* ellers kan få afløb for sin indskrevne *begærdsstruktur*. Den eneste mulighed bliver derfor at forsøge at forfølge denne *overskudsnydelse* i selve tabet og så søge at gen-gen-gennemleve *fantasmernes* opløsning i en endeløs repetitiv *gentagelsestvang* – lave et kredsløb struktureret om denne *jouissance* i tabet, som aldrig kan afvikles. Men hvis det skal lykkes, må den *fetichistiske fornægtelse* i spil – uden den kan den *jouissance*, der måske kunne være at finde i tabet, ikke

realiseres. Og det gør *subjektet* i vores digt så – det fornægter alt det, det lige har erkendt: ”*Once I was a Soldier / Hell yes – I’m still a Soldier*”. På trods af, at *subjektet* lige har gennemgået og beskrevet *ideologiens* – hele den meningsgivende strukturs – tilsyneladende åbenlyse sammenbrud, så fornægter det altså nu. Denne bevægelse er imidlertid ikke blot en rationel inkonsistens, men strukturelt affektiv. Gentagelserne skal ikke forstås som et bevidst valg, men en *tvangsmæssig tilbagevenden*, hvorigennem *subjektet* responderer på *superegoets imperativ* om at nyde – et påbud, der nu kun kan imødekommes gennem den smertefulde *jouissance* i selve tabets ritualisering (Žižek, 2022, s. 207).

Men hvorfor indtager *subjektet* denne – tilsyneladende utålelige – position? Hvorfor lader det ikke destitution gå til ende og finder efterfølgende en ny *ideologisk* struktur at indskrive sig i? Når det – for den udenforstående – her fremstår uendeligt tydeligt, at dette ikke længere er det *militariserede subjekt*, men dets kadaver. En krop reduceret til *drift*, til *gentagelsestvang*, til repetition uden mål – men med *jouissance* som *overskudsnydelse*. Svaret antydes i digtets sidste to-tre linjer: ”*But to survive*”. Det er en nødvendighed – hvis det ikke gør det, så dør det. Men hvad er ‘det’? Jo, næppe *subjektets* krop i empirisk forstand. Snarere er der tale om en *symbolsk* eksistens – måske knyttet til det *objet a*, som strukturerer *subjektets begær*. Måske er det *soldaten som ideologisk fantasmaskikkelse*, der må overleve – som en rest. Ikke som funktionel identitet, men som kontur og nødvendighed. For hvis denne figur ikke længere findes, så er *subjektet* intet (”*I’m nothing*”) – der er ikke andre muligheder. Det er en *fetichistisk fornægtelse*, hvor *subjektet* godt ved, at denne position er tom, men alligevel handler, som om den stadig eksisterer. Den *ideologiske fantasi* må opretholdes – koste hvad det vil – for det er kun dér, *subjektet* kan overleve sin egen *symbolske død* (Žižek, 1999, s. 348).

Som vi tidligere har set, fører denne nu indtrufne *subjektposition* med sig, at *jouissance* – i kraft af fraværet af en *ideologisk* struktur omkring *subjektet*, hvori det kan nyde – overgår til en mere *driftbetonet jouissance*: nu primært drevet af *superegoets* obskøne imperativ om at nyde det, det kan – nu det tabte. *Subjektet* overgår derfor til en aktivering af *jouissance* gennem en konfrontation med *det Reelle*, i kraft af den tabte identitet. Sagt på en anden måde må *subjektet*, for at kunne erfare *jouissance*, bevæge sig fra en situation, hvor det – via den *fetichistiske fornægtelse* – tror, det er soldat, til at *traversere* den militære *ideologiske fantasmer*, hvorved det erkender den ubærlige sandhed: at det er et *splittet subjekt* uden kerne – og videre til en ny (eller rettere: den samme) *fetichistiske fornægtelse*, hvor det igen tror og oplever sig som soldat. En tvang, pålagt af *superegoets* krav, til repetitivt at gen-gennemleve tabet af identiteten for at kunne opleve *jouissance*

– en bevægelse, der må forstås som udtryk for *driftens* logik: en cirkulær gentagelse, der ikke egentlig søger den oprindelige tilfredsstillelse – da muligheden er tabt – men i stedet nyder selve repetitionen omkring det tabte *objet petit a*. Denne bevægelse implicerer ikke blot *traverseringen af fantasmerne*, men en egentlig - dog aldrig egentlig fuldent - *subjektiv destitution*: en kontinuerlig aldrig afsluttet udtømming, hvorefter det *ideologiske* system – uden at reorganisere sig – kan gentage sin struktur gennem den samme *obskøne* ny-identifikation. (Žižek, 2022, s. 291-293).

Den repetitive *cirkelbevægelse* kan ses i digtets anden del:

- "*Once I was a Soldier / Hell yes – I'm still a Soldier*" – den *fetichistiske fornægtelse*.
- "*I'm still fighting*" – som vi så tidligere, handler kampen nu ikke om at slå ihjel, men om at overleve – overlevelsen (af den *symbolske* soldat) sker gennem den repetitive *gen-gennemlevelse*, der afleder *overskudsnydelse*. "*I'm still fighting*" er en *cirkelbevægelse* (*fornægtelse – møde med det Reelle – jouissance – ny fornægtelse*) – og det er her, *gentagelsestvangen* træder frem som en strukturerende *drift*.
- "*I'm still screaming*" – mødet med *det Reelle* i *cirkelbevægelsen*. "*Still*" iscenesætter netop den repetitive karakter – eller måske rettere: at mødet med *det Reelle* antager form af en mere permanent tilstand. "*Screaming*" artikulerer det *traumatiske* i denne affekt.
- "*I'm still walking with my backpack*" – en aktivering af ny *fetichistisk fornægtelse*: i det øjeblik, hvor *subjektet* balancerer på kanten af den militære identitets sammenbrud, griber det fat i den *rest*, der er tilbage – det, der trods alt lader sig gentage fra tiden som soldat, eksempelvis det at gå med en rygsæk – en *gentagelse*, ja, men en tom en af slagsen, hvis eneste funktion er at (gen)etablere *den fetichistiske fornægtelse* med henblik på endnu en omgang – og dermed ny *overskudsnydelse*.
- "*I'm still fighting*" – en ny *cirkelbevægelse*.
- "*Not to kill anybody / But to survive*" – måske *subjektets* egen metarefleksion over hvorfor (eller måske: *subjektets* indre soldaterfigur der bønfalder om, at dette må fortsætte for at forhindre dennes død).

Denne *cirkelbevægelse* fastholder *subjektet* i en *repetition* uden mål, men med *jouissance* (Žižek 2006, s. 63).

Cirkelbevægelses-analogien er naturligvis et forsøg på – i en forståelsespædagogisk kontekst – at sætte processen i en form for (illusioneret) tidslighed. Men de gentagne "*still*" i digtet antyder netop, at det ikke skal forstås som en *cirkelbevægelse* udstrakt i tid. Det er snarere en tilstand, hvor

subjektet – i denne ikke-tidslige *gentagelse* – konstant udspændes mellem mødet med *det Reelle* og *den fetichistiske fornægtelse*: i en indre kamp, hvor "*My enemy lives in my body*".

Men hvem er – i det samlede lys af denne analyse/fortolkning – så denne 'indre fjende' i *subjektets* krop? Det oplagte valg kunne være at pege på enten '*soldaten som identifikationsfigur*' – der måske, af *subjektet*, opleves som kæmpende en kamp mod det, som *subjektet* måske stadig fornemmer som sin egentlige kerne – og som konstant konfronteres med tabet af sig selv, og som gennem de, af *superegoets imperativ* pålagte gen-gennemlevelser af *fantasmernes sammenbrud*, forsøger at skabe *jouissance* for *subjektet* (1989, s. 124-127; 192-194).

Men måske er der et lag mere? For i de mange erkendelser, som digtets *subjekt* har vist, at det har om, hvorfor det er endt med denne underlige *begærdsstruktur*, og at det er fanget i denne repetitive cirkelbevægelse, er det, som om der lurer en erkendelse lige rundt om hjørnet. En, som kan komme hvert øjeblik. En erkendelse, der bare kræver, at *subjektet* kan få formuleret det sidste afgørende spørgsmål, som kan afsløre den skyldige. Vi gør det her for *subjektet* – inden vi for nu lukker døren til digtet: Hvem har egentligt skabt soldaten som mulig identifikationsfigur – i den form den har i dag, og som *subjektet* er blevet interPELLeret til at identificere sig med? Hvem er det, der har kaldt på *subjektet*?

Det har *den militære ideologi!*

4.4.2. Voldsparathed og moralsk skade: *Ideologisk rest og affektiv symptomstruktur*

Dette afsnit undersøger, hvordan 'moralisk skade' og militærtrænings affektive omkodning måske bidrager til en postmilitær resttilstand, der kan forstås som et *ideologisk symptom* – her ikke som momenterne i sig selv, men som dets efterliv. Hvor forrige afsnit viste, hvordan *subjektet* risikerer at ende efter afsked med den militære *ideologiske* struktur, kredser dette afsnit om dét, der i så fald bliver tilbage: den nydelse, der ikke længere kan symboliseres, men som vi lige har set stadig virker i *subjektet* – og som viser sig som en *ideologisk rest*.

Forskning i 'moralisk skade' fremhæver, at det ikke nødvendigvis er faretruende hændelser, der sårer dybest, men de handlinger eller passiviteter, der bryder med soldatens etiske selvforståelse (Litz et al., 2009, s. 695, 700). Læst gennem den allerede udfoldede *ideologiske* linse kan skaden her fremstå som et punkt, hvor den *libidinale* investering i vold ikke længere lader sig re-inskribere i en meningsgivende ramme. *Den Store Anden* har – eller rettere: har altid haft – en *kastreret*

karakter. Men det er først nu, dette bliver synligt (Žižek, 1989, s. 147). *Subjektet* konfronteres altså ikke med et nyt tab, men med det faktum, at garantien aldrig fandtes.

Denne sammenhæng træder måske klarest frem i den militære trænings-affektivitet, som – i en amerikansk kontekst – har været genstand for længerevarende undersøgelser. General S.L.A. Marshalls undersøgelse under 2. verdenskrig viste, at kun omkring 15-25 % af soldaterne affyrede deres våben i kamp (Marshall, *Men Against Fire*, 1947, s. 54). Efterfølgende ændringer i træningen havde netop til formål at fremme affektiv parathed. Soldaten skulle ikke blot adlyde, men *nyde* lydigheden og volden. Og det virkede – i Vietnamkrigen skød 87 % for at dræbe. Men samtidig viste tallene en markant stigning i antallet af soldater med psykiske problemer (Grossman, 2009, s. 4-5; 6-7).

Dette peger på, at træningen ikke blot effektiviserer adfærd, men producerer et affektivt overskud, som efterfølgende ikke kan integreres *symbolsk*. Når soldaten vender hjem, mangler den *symbolske* instans, der kunne re-inskribere eksempelvis volden som meningsfuld. *Nydelsen* bliver hjemløs og vender tilbage som en destruktiv *drift*. Dette er kernen i den *fetichistiske fornægtelse* – en *gentagelse*, der nu ikke længere fungerer som *ideologisk* bindemiddel, men blot reproducerer *symptomet* uden affektiv lindring.

PTSD kan derfor læses som *symptom* på en eksisterende *ideologisk* rest i *subjektet*. Det *splittede* *subjekt* ved, at det ikke længere er soldat, men insisterer i handling og affekt på, at det stadig er. Ikke fordi det tror – men fordi det *nyder*. Den *rest-jouissance*, der her træder frem, er ikke artikuleret, men insisterer i *gentagelsen*. Det er ikke så meget selve handlingen, der vender tilbage – men selve den *gentagelsesstruktur*, hvorigennem *nydelsen* fastholdes, nu uden *objekt* og uden *scene*. *Symptomet* tilbyder ikke nødvendigvis indsigt, men kan måske fastholde *subjektet* i en *fantasmatisk gentagelse*, hvor *traverseringen af fantasmet* endnu ikke har fundet endeligt sted (Žižek 2022, s. 207; Žižek 1989, s. 28-30).

Denne struktur artikuleres også i det tidligt gennemgåede digt: ”*Now – My enemy lives in my body.*” (Fuglsang, 2017). Det er ikke blot et billede på psykologisk smerte, men en præcis figur for, hvordan *nydelsen* overlever sin *ideologiske* død. Den *moralske skade* viser sig dermed ikke som erkendelse af skyld, men som en affektiv hjemløshed, hvor *subjektet* gentager – ikke for at dominere, men for at fastholde forbindelsen til det *begær*, der ikke længere har nogen scene. I den bevægelse får ‘moralsk skade’ måske en lillebror – vi kan kalde det et subjektivt ‘efterslæb’ – og måske findes det også hos soldater, der aldrig kom i krig, aldrig dræbte nogen eller oplevede noget,

man kunne klassificere som traumatiserende. Måske kræver den *subjektive* resttilstand – det ‘subjektive efterslæb’ – slet ikke selve handlingen. Måske er det nok at have været effektivt indlejret i den militære *ideologi* – at have investeret *libidinalt* i dens *fantasmer*. Måske er dette netop momentet, der efterlader resten – det ‘subjektive efterslæb’. Det bliver dermed ikke blot en rest, men selve det affektive vidnesbyrd om *ideologiens* virkning hinsides dens funktion – en *rest-jouissance*, som forfølger postsoldaten og insisterer på også at *nyde* efter *ideologiens* kollaps, dér hvor *nydelsen* ikke længere er strukturelt forankret, men netop derfor desto mere tvangspræget (Žižek, 2022, s. 187; Žižek, 1999, s. 322).

4.4.3. Fællesskabets opløsning og subjektets destitution

Tilbage til digtet, hvor også opløsningen af den militære *ideologis* grundlæggende *fantasme* om ‘det unikke fællesskab’ – og dets konsekvenser kan spores. Der er et ‘*Vi*’, der opløses: “*Once I had a famili / Now – I feel the loneliness*”. Denne forskydning fremstår som en *traversering af fantasmet*, hvor *subjektets* passage gennem sin tidligere affektive investering, som nu viser sig tom og uden garant. Der er ikke længere nogen *Store Anden*, som kalder. Det, *subjektet* møder, er således ikke ny mening, men *det Reelle* – et brud, hvor ingen ny *symbolsk* scene tilbyder sig. *Det Reelle* optræder her ikke som noget eksternt, men som den insisterende rest, der hele tiden har struktureret *subjektets* scene – nu blot uden dække. “*Now – I feel the loneliness*” kan ses som *subjektets* erkendelse af, at ensomheden ikke er opstået i dette moment, men egentlig altid var der – fordi *det* ‘unikke fællesskab’ var en *fantasme*. Men først nu mærkes det som *objet petit a* – ikke noget, der mistes, men noget, der hele tiden manglede. (Žižek 1989, s. 163). Effekten af dette kan spores i linjen: “*Now – I don’t trust anybody*”. Erkendelsen af, at det, man oplevede som unikke meningsfulde forbindelser til andre mennesker, måske slet ikke var så vigtige og evigtgyldige, som *subjektet* troede, fører til en grundlæggende tvivl om, hvem – og måske hvad – man overhovedet kan stole på, når man tilsyneladende ikke engang kan stole på sine egne oplevelser. Det er en *destitution*, hvor *Che vuoi?* melder sig – og en *libidinal* forskydning i det, der før var fælles, må træde frem.

En tilsvarende *forskydning* iscenesættes i afslutningen af sidste afsnit i serien *Band of Brothers*. Montagen med Winters (der er lederen) voice-over, hvor de tilbageværende mænds skæbner – i takt med, at de forlader enheden for alle vinde – opridses i et melankolsk og retrospektivt register, fungerer ikke blot som et nostalgisk forsøg på re-inskription, men må snarere læses som en *interpassiv forskydning* – en affektiv substitution, hvor det tidligere fællesskabs *ideologiske* struktur

forsøges opretholdt via en anden, der føler og taler på *subjektets* vegne (”Hanks & Spielberg, 2001, afsnit 10”).

Det er nu ikke *subjektet* selv, der sørger – sorgen outsources, og dermed suspenderes den egentlige konfrontation med tabet og det potentielle møde med *det Reelle*. Den nostalgiske tone fungerer som et nyt *quiltningpunkt*, hvorigennem mening søges fastholdt i det øjeblik, hvor det netop er denne stabilitet, der skrider. Det, vi ser, er imidlertid ikke en forsoning med tabet, men dets *forskydning* – et *ideologisk* forsøg på at fastholde *fantasmet* om ‘det unikke fællesskab’ gennem et æstetisk formidlet blik.

Den Store Andens tavshed erstattes her af et sentimentalt lydspor – ikke som garant, men som substitut. I dette *interpassive* montageøjeblik fremstår fællesskabet ikke længere som en *symbolsk* scene for subjektivering, men som en affektiv konstruktion, der kun opretholdes i det omfang, en anden føler i stedet for én. Der er dermed snarere tale om en strukturel unddragelse end om en reel *traversering af fantasmet*. For det, der undviges, er netop den *subjektive destitution*, der kunne have åbnet for en ny *symbolsk* orientering I stedet fastholdes en melankolsk repetition, hvor *subjektet* forbliver investeret i et tab, det endnu ikke har givet afkald på (Žižek, 2022, s. 291–292).

4.4.5. Postmilitær resttilstand og subjektets mulige fastlåsning

De affekter, der ledsager denne tilstand – eksempelvis frygt, ensomhed og mistillid – optræder som *ideologiske symptomer*, blottet for nogen *symbolsk* mediation. Her fremstår den ‘moralske skade’ og det ‘subjektive efterslæb’ ikke alene som psykologiske fænomener, men som affektiv *rest-ideologi*, som *subjektet* ikke kan løsrive sig fra. Voldparatheden risikerer at konfigureres som en *rest-jouissance* omkring et *objet petit a*, der vender tilbage i kroppen og nu hjemsøger de tidligere acceptable *nydelser* hos soldaten som kropslig og mental selvdestruktion. *Subjektet* risikerer at finde *nydelse* i tabet selv – og dermed frygte tabet af tabet – og måske også tabet af sig selv. En *libidinal* knude, forankret i *symbolsk kastration* og *det Reelle* som uafviseligt brud, kan her fungere som en immanent blokering for muligheden for civil re-inskription i en alternativ *ideologisk libidinal* struktur. Denne struktur fremstår, altså, ikke blot som udtryk for personlig traumatisering, men som eftervirkninger af *ideologiens* *obskøne underside*: de uerkendte og usagte regler og *nydelser*, der supplerer den officielle militære symbolstruktur og virker via *superegoets imperativ* – også efter soldaten ikke længere er soldat. Der hvor autoriteten udelukkende eksisterer som en destruktiv

kropslig *nydelsesrest*, hvor *nydelsen* – i en *gentagelsestvang* – risikerer at fortsætte i det uendelige (Žižek, 1999, s. 260).

Det peger videre frem mod spørgsmålet om, hvorvidt en *akt* overhovedet er mulig fra denne position, – findes der *interventioner*, der kan forstyrre *nydelsens* struktur tilstrækkeligt og åbne for en ny subjektivering gennem en *traversering af fantasmet*? (Žižek, 2006, s. 17)

5. Konklusion

Analysen har vist, at den danske soldats subjektivitet konstitueres gennem en kompleks sammenvævning af *ideologi*, *fantasmer* og *begær*. *Subjektet* bliver til gennem konkrete *ideologiske* mekanismer, der virker på et *ubevidst*, *libidinalt* plan. Billeder, praksisser og affektive scener – også længe før *subjektet* vælger at blive soldat, eksempelvis i populærkulturen – strukturerer *begæret* og forbereder og fastholder subjektet i en bestemt *fantasmisk* selvforståelse.

Performative praksisser i den militære træning fungerer senere som fikspunkter, hvor *nydelse* og *præ-symbolisk* identifikation bindes og retro-aktualiserer identiteten som soldat – en *retroaktiv* struktur, der for subjektet opleves som naturlig og autentisk, og som derfor muliggør en *libidinal* investering i den militære rolle og dens *fantasmatiske* organiserede begær.

Specialet identificerer flere centrale *fantasmer* i den militære *ideologi*, herunder *fantasmet* om det unikke fællesskab, om den ikke-kønnede soldat, om den ædle dødsparathed og om den legitime vold. Hver af disse strukturerer soldatens *begær* og organiserer *jouissance* gennem *ideologiske* fortællinger, der camouflerer *subjektets splittelse*.

I denne proces har specialet vist, at humoren spiller en vigtig rolle i at påvirke særligt de *fantasmer*, som enten helt eller delvist opererer på *ideologiens* *obskøne underside* – de *fantasmer*, eller de dele af *fantasmerne*, der ikke tåler dagens lys. Ved at neutralisere det potentielt undergravende, bidrager humoren direkte til at opretholde disse *fantasmer* og konsolidere *ideologien*. I denne proces formes eksempelvis voldens og underkastelsens *nydelse*, og det feminine ekskluderes og nedgøres, fordi det i sin forstyrrende form truer den hypermaskuline orden, som er koblet til det grundlæggende *fantasme* om det unikke fællesskab – og derfor må beskyttes. At humor antager en seksualiserende form, og at kvinder – gennem humor – seksualiseres, er derfor ikke uskyldigt. Der er strukturel misogyni: Den militære *ideologi*, der skaber en kønnet asymmetri for at beskytte sine *fantasmers* eksponering.

Analysen har endvidere vist, hvordan subjektet i det post-militære rum risikerer at ende i en situation, hvor det *nyder* sit tab – en rest, der spærrer for ny subjektivering.

Sammenfattende viser specialet, at militær subjektivering formes gennem *ideologiens* evne til at tale til *begæret*. Det er i denne syntese af *nydelse* og *fantasmer*, at soldatens oplevelser overhovedet kan give mening – og i sidste instans gør *subjektet* villig til selv at vælge – og *nyde* – at dø for *den Store Anden*.

6. Perspektivering: Når analysen ikke rækker: Filosofiens mulighed hinsides det militære fantasme

Er det overhovedet nok blot at analysere, hvordan militære subjekter formes? Burde vi ikke hellere se på, om – og i så fald hvordan – vi kunne påvirke denne prægning? Og hvad sker der, når vi nu ved, at subjektets *begær* er struktureret af *ubevidste ideologiske* mekanismer? Opstår der så ikke et etisk krav? Hvilke *fantasmer* skal vi vælge at påvirke, hvis vi kunne? Og kan sådanne ændringer overhovedet ske uden at underminere hele den militære *ideologi*? For hvad sker der, hvis det *fantasmatiske*, strukturerede begær, der holder sammen på systemet lige nu, forstyrres? Hvordan påvirker *fantasmerne* andre kompetencer hos soldaten – tør vi overhovedet ændre på dem?

6.1 Et spørgsmål om begær og gennemsigtighed

I en bredere dansk kultur, præget af gennemsigtighed og valgfrihed, bliver det måske også udfordrende at påpege, at soldatens valg og nydelse allerede er struktureret, før beslutningen om at blive soldat træffes. Forestillingen om manipulation lurer, når man peger på, at *begæret* kan formes. Forsvarets sprog vidner om denne spænding. Tavse øvelser kaldes kommunikationstræning, mens affektiv disciplinering forbliver unævnt. Kampagner, der vil skabe forandring gennem oplysning, rammer forbi, fordi *begæret* ikke lader sig informere – det responderer på *fantasmer* og affekt. Jo mere man forsøger at ændre *begæret* med bevidsthedsorienterede tiltag, desto stærkere risikerer man måske at forankre det?

6.2 Filosofiens rolle og veje videre

Hvis *begæret* ikke kan påvirkes gennem oplysning, må vi vende os mod en anden tilgang. Måske er det affektiv eksponering og *symbolsk traversering*, der skal til. Det kræver mere end blot tale – det

kræver et helt andet sprog – et der taler forbi. En form for affektiv-*symbolsk* praksis, der giver form til det *ubevidste*. Måske er netop dette et domæne for filosofien. Noget, der tør stille de spørgsmål, ingen kan svare på – og hvor svaret måske også er ligegyldigt. Noget, der tør undersøge, hvorfra den nuværende form er kommet – og tør pege på, hvad en anden form kunne være.

Ikke som reform, ændring af småelementer eller kosmetiske justeringer. Men noget langt mere radikalt – og helt modsat. At tillade, at noget bryder sammen. At pege på den mulighed, hvorfra en ny subjektivitet kan tage form. Ikke ved at løse problemerne - men ved af blotlægge dem – smadre scenen, hvorpå de overhovedet opstår. Det er dér, filosofien må begynde – ved at turde tænke og artikulerer det umulige som nødvendighed.

7. Litteraturlistet

- Ahlbäck, A., Sundevall, F., & Hjertquist, J. (2022). *A Nordic model of gender and military work? Labour demand, gender equality and women's integration in the armed forces of Denmark, Finland, Norway and Sweden*. Scandinavian Economic History Review.
- Bennike, K. B. (2021). *We Don't See Gender, Only Soldiers! – Negotiating Military Identities in Narratives on Gender, Peace, and Security*. Aalborg Universitet.
- Bennike, K. B., & Stoltz, P. (2022). *Peacekeeping masculinities, intersectionality, and gender equality: Negotiations of military life and civilian life by Danish soldier/veteran-parents*. Norma: Nordisk tidsskrift for maskulinitetsstudier.
- Bourke, Joanna. (1999). *An Intimate History of Killing: Face-to-Face Killing in Twentieth-Century Warfare*. London: Granta Books.
- Bracher, Mark (2006), *Radical Pedagogy: Identity, Generativity, and Social Transformation*. Palgrave Macmillan, USA.
- Bjerre, Henrik Jøker & Hansen, Brian Benjamin (2015), *Repeating Žižek – The Discourse of the Wild Analyst*. Duke University Press, USA.
- Bond, Henry (2009), *Lacan at the Scene* MIT Press, USA.
- Christensen, T. D. (2015). *The Figure of the Soldier: Discourses of Indisputability and Heroism in a New Danish Commemorative Practice*. Journal of War & Culture Studies.
- Forsvaret. (u.å.). *Om os*. Forsvaret. Hentet 29 april fra <https://www.forsvaret.dk/da/om-os/>
- Fuglsang Nielsen, A. K. (2017). *Once I was a Soldier*. [digt]
- Forsvaret. (2021). *For første gang er halvdelen af Flyvevåbnets værnepligtige kvinder*. Henten den 29. maj, fra <https://www.forsvaret.dk/da/nyheder/2021/for-forste-gang-er-halvdelen-af-flyvevabnets-varnepligtige-kvinder/> ,
- Forsvaret. (2025a). *Uddannelse, Job og Karriere i Forsvaret*. Hentet 29. maj 2025 fra <https://karriere.forsvaret.dk/>
- Forsvaret. (2025b). *Venskaber for livet, personlig udvikling og fede fællesskaber – det var nogle af nøgleordene, da Forsvaret inviterede til Inspirationsdag for kvinder*. [Facebook-opslag]. Hentet den 30. maj fra <https://www.facebook.com/ForsvaretDanmark/posts/1091867729637046/>

- Forsvarets Uddannelser. (2024). *Søg Hærens Reaktionsstyrkeuddannelse og bliv en del af noget større!* [Facebook-opslag]. Hentet den 30. maj fra <https://www.facebook.com/forsvaretsuddannelser/posts/789168460070530/Facebook>
- Forsvarskommandoen. (2000). *Undervisning i praksis* (3. udg.). Forsvarets Center for Lederskab.
- Freud, Sigmund (1910), *Observations on "Wild" Psycho-Analysis*. Hogarth Press, Storbritannien.
- Gibson, J. W. (1994). *Warrior Dreams: Paramilitary Culture in Post-Vietnam America*. New York: Hill and Wang.
- Grossman, D. (2009). *On Killing: The Psychological Cost of Learning to Kill in War and Society*. New York: Back Bay Books.
- Jensen, P. M. (2025). *Young Audiences of Films and TV Series in Denmark*. Nordics.info. Hentet den 25. maj fra <https://nordics.info/show/artikel/young-audiences-of-films-and-tv-series-in-denmark>
- Hanks, T. (Producer), & Spielberg, S. (Producer), (2001) *Band of Brothers*. [Tv-serie]. HBO.
- Jacobsen, J. B., & Jørgensen, T. G. (2024, 10. maj). *I de flestes øjne er den naturlige soldat stadig en mand*. Information, 1. sektion, s. 4.
- Jørgensen, T. G. (u.å.). *Homosociality and 'Brotherhood': Masculinity and Emotional Intimacy in the Danish Army*. Under revision til *Armed Forces & Society*.
- Jørgensen, T. G. (2023). *Om "gode soldater" og militære maskuliniteter i Hæren*. Dansk Sociologi
- Jørgensen, T. G. (2025a). *A Few Good Men: An exploration of masculinities among Danish Army soldiers*. [Ph.d.-afhandling], Aalborg Universitet.
- Jørgensen, T. G. (2025b). *Soldaterfortællinger – et livshistorisk perspektiv på at være en god soldat*. Aalborg Universitet, Institut for Sociologi og Socialt Arbejde.
- Litz, B. T., Stein, N., Delaney, E., Lebowitz, L., Nash, W. P., Silva, C., & Maguen, S. (2009). *Moral injury and moral repair in war veterans: A preliminary model and intervention strategy*. *Clinical Psychology Review*
- Macnab, G. (2010, 3. juni). *Armadillo: the Afghanistan war documentary that shocked Denmark*. The Guardian.
- Marshall, S. L. A. (1947). *Men against fire: The problem of battle command*. Washington. DC: Infantry Journal Press.

- Metz, J. (Instruktør). (2010). *Armadillo* [Dokumentarfilm]. København: Fridthjof Film & Nordisk Film.
- Oldrup, H., Christensen, A. D., Kyed, M., & Nielsen, A. B. S. (2021). *Børneliv og hverdagsliv i veteranfamilier. Kvalitativ undersøgelse af børnefamilier under og efter udsendelse*. Ringsted: Veterancenteret, Forsvarets Personalestyrelse.
- Petersson, B. H. (2007). *Forskning i køn og kønsforskelle*. Ugeskrift for Læger.
- *Piger i trøjen – nu er det alvor*. (S1E2). (u.å.), [Tv-serie], TV2 Nord. Hentet 23. april 2025 fra <https://www.tv2nord.dk/piger-i-troejen/piger-i-troejen-nu-er-det-alvor-s1e2>
- Schafer, Roy (1985), *Wild Analysis*. Journal of the American Psychoanalytic Association, 1985-01, Vol.33 (2), p.275-299, The American Psychoanalytic Association, USA.
- *Soldat på 4 måneder – skarpe skud*. (S1E3) (u.å.), [Tv-serie], TV MIDTVEST. Hentet 23. april 2025 fra <https://www.tvmidtvest.dk/soldat-pa-4-maneder/soldat-pa-4-maneder-skarpe-skud>
- SOLDATEN. (2022). *Noras startskud til kvinder i trøjen*. [onlineartikel], Hentet 29. maj 2025: fra <https://soldaten.dk/pakkeliste/> ,
- SOLDATEN. (2024). *Sergentcitater*. SOLDATEN, 6. udgave
- SOLDATEN. (2024). *Sergentcitater*. SOLDATEN, 7. udgave.
- SOLDATEN. (2024). *Sergentcitater*. SOLDATEN, 8. udgave.
- SOLDATEN. (2025). *SOLDATENS Håndbog*, SOLDATEN, 9. Håndbog
- SOLDATEN. (2025). *Sergentcitater*. SOLDATEN, 1. udgave.
- SOLDATEN. (2025). *Sergentcitater*. SOLDATEN, 2. udgave.
- Sløk-Andersen, B. (2014). *Kvindernes trinvis adgang til det danske forsvar*. Forsvarsakademiets Forlag
- Sløk-Andersen, B. (2018). *The Becoming of Good Soldiers: An Ethnographic Exploration of Gender and Other Obstacles in the Military Borderland*. (Ph.d.-afhandling). SAXO-Institute, Faculty of Humanities, University of Copenhagen.
- Sløk-Andersen, B. (2019). *The butt of the joke? Laughter and potency in the becoming of good soldiers*. Cultural Analysis

- Stahl, R. (2010). *Militainment, Inc.: War, Media, and Popular Culture*. London: Routledge.
- Van Voorhees, E. E., Dillon, K. H., Crombach, A., Beaver, T., Kelton, K., Wortmann, J. H., VISN-6 Mid-Atlantic MIRECC Workgroup, & Nieuwsma, J. (2023). *Enjoying the violence of war: Association with posttraumatic symptomatology in U.S. combat veterans*. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*. Advance online publication.
- Videnskab.dk. (u.å.). *Træd et kussehaar tættere på: Dansk forsker har undersøgt brugen af humor i Forsvaret*. Hentet den 29. maj 2015 fra: <https://videnskab.dk/kultur-samfund/traed-et-kussehaar-taettere-paa-dansk-forsker-har-undersoegt-brugen-af-humor-i-forsvaret/>
- Weber, C. (2006). *Imagining America at War: Morality, Politics and Film*. London: Routledge.
- Weierstall, R., Bueno Castellanos, C. P., Neuner, F., & Elbert, T. (2013). *Relations among appetitive aggression, post-traumatic stress and motives for demobilization: A study in former Colombian combatants*. *Conflict and Health*.
- Žižek, Slavoj (1989). *The Sublime Object of Ideology*. Verso, London – New York, 2008 edition.
- Žižek, Slavoj (1991), *For They Know Not What They Do: Enjoyment as a political factor*. 2002 edition, Verso, London – New York
- Žižek, Slavoj (1992). *Enjoy Your Symptoms: Jacques Lacan in Hollywood and out*. Routledge, London – New York.
- Žižek, Slavoj (1993). *Tarrying with the negative: Kant, Hegel, and the Critique of ideology*. Duke University USA. 2003 edition
- Žižek, Slavoj (1997). *The plaque of fantasies*, Verso, London – New York, 2008 edition
- Žižek, Slavoj (1999). *The Ticklish Subject*. The MIT Press, London – New York, 2000 edition.
- Žižek, Slavoj (2000). *The fragile absolute, or, Why is the Christian legacy worth fighting for?* Verso, London - New York. 2008 edition.
- Žižek, Slavoj (2006). *The Parallax View*. The MIT Press, Massachusetts – London.
- Žižek, Slavoj (2008). *Violence: Six sideways reflections*. Picador, New York
- Žižek, Slavoj (2011) *The most sublime hysteric: Hegel with Lacan*. Polity Press, UK - USA, 2014 edition

- Žižek, Slavoj (2012). *Less than nothing: Hegel and the shadow of dialectical materialism*. Verso, London – New York
- Žižek, Slavoj (2022). *Surplus-Enjoyment: A guide for the non-plerplexed*. Bloomsbury Publishing Plc, London – New York
- Zupančič, Alenka. (2017). *What is sex?* MIT Press. Massachusetts – London.
- Zupančič, Alenka. (2023). *Let Them Rot: Antigone's Parallax*. Fordham University Press.